

Ijujemo u celini, redaktor je veći broj nemačkih dokumenata koristio za svoje napomene, bilo da je citirao pojedine delove ili je sadržinu dokumenata parafrazirao, a s ciljem da korisnicima naše edicije prezentiramo što veći broj nemačkih dokumenata. Također napominjemo da se nastojalo da prevedeni dokumenti zadrže formu originala. Nisu prevedene skraćenice, reći i nazivi za koje nema adekvatnih u našoj terminologiji. Isto tako u dokumentima su zadržane reći koje često neosnovano identifikuju ustaško-domobranske snage i vlasti NDH s Hrvatima, četničke i Nedićeve jedinice i organizacije sa Srbima, a partizane nazivaju banditima i si. o čemu treba voditi računa pri korišćenju dokumenata.

U ovoj knjizi nisu obuhvaćeni dokumenti o aprilskom ratu, jer ćemo njih publikovati u našoj posebnoj ediciji »Aprilski rat 1941«.

Kao što je poznato, mi smo u našoj ediciji »Zbornik dokumenata i podataka o narodnooslobodilačkom ratu naroda Jugoslavije« dosad objavili 1.218 nemačkih dokumenata, i to 295 iz 1941, 138 iz 1942, 509 iz 1943. i 276 dokumenata iz 1944. godine. Popisnike tih objavljenih dokumenata daćemo na kraju svake knjige XII toma, s napomenom u kom tomu i u kojoj knjizi je dotični dokument štampao.

Na kraju, redakcija koristi priliku da se zahvali potpukovniku Muharemu Kresi, magistru istorijskih nauka, koji je učestvovao u delimičnom izboru nemačkih dokumenata za ovaj tom.

BR. 1

ZAHTEV VRHOVNE KOMANDE VERMAHTA OD 18. APRILA 1941. MINISTARSTVU SPOLJNIH POSLOVA ZA PODELU TERITORIJE JUGOSLAVIJE I ZA POVLASTICE VERMAHTA NA TERITORIJAMA USTUPLJENIM SAVEZNICIMA¹

VRHOVNA KOMANDA VERMAHTA	F H Qu ² 18 4 1941
W. F. St. Abt. L (IV/Ou) ³	4 primerka
Br. 00673/41 str. pov.	3. primerak

Strogo poverljivo

I. Vojne želje u pogledu podele jugoslovenskih oblasti⁴

1.) Nemački protektorat južno od Dunava (oblast Bora)

Kao zapadna granica predlaže se administrativna granica Okružnog inspektorata Zaječar, sa izuzetkom severozapadnog dela. Granica treba da se proteže zapadno i od smederevske grupe.

¹ Snimak dokumenta (pisanog na mašini) u Arhivu Vojnoistorijskog instituta (dalje: AVII), Nacionalni arhiv Vašington (dalje: NAV), -T-717, rolna (dalje: r.), 1295, snimak (dalje: s.), 796-7. Na margini prepisa ovog originala dopisano je rukom nekoliko parafa i raznih oznaka. Redakcija nije mogla da utvrdi da li su one dopisane mastilom ili olovkom, jer raspolaže samo mikrofilmovanim snimkom dokumenta. Ova napomena se odnosi na sva dokumenta u ovoj knjizi koji nose oznake NAV, London, Bon i Minhen, te će se samo pisati: dopisano rukom.

² Führerhauptquartier (Firerov glavini stan).

³ Wehrmachtführungsstab, Abteilung Landesverteidigung, IV Quartier (Generalštab, odeljenje teritorijalne odbrane, IV od'sek).

⁴ Opširnije o tome vidi dok. br. 11, 15, 119, 20, 27, 28, 29, 30, 3d, 32 i 35. Vrhovna komanda Vermahta je 12. aprila 1941. dostavila Komandi kopnene vojske Hitlerove Privremene smernice za podelu Kraljevine Jugoslavije (vidi Zbornik, tom II, Iknj. 2, II deo prilog, dok. br. 14). Smernice je Komanda kopnene vojske 13. aprila 1941. dostavila komandama 2. i 12. armije i precizirala im zadatke pri podeli teritorije

- 2.) Oblast koju nastanjuju Bugari i bugarski Makedonci treba da pripadne Bugarskoj saobrazno granici narodnosti; pruga Zaječar — Niš treba da ostane u ostatku Jugoslavije. Vojni predlog za povlačenje granice je: planinski lanac između Niša i Pirota.
U pogledu želje Wi. Rü. Amt.⁵ za oblašću molibdena kod Crne Trave, koja naleže s južne strane, videti odeljak III, tačka 3.⁶
- 3.) Predlog za granicu oblasti nemačke vojne uprave na zapadu Jugoslavije⁷: linija stare crnogorske granice, kao i stare austrijske granice pre 1914. godine pored Bosne i Hercegovine, saobrazno granicama narodnosti.
- 4.) Za ostale granice Vermaht nije zainteresovan. Pri konačnom regulisanju granica Štajerske i Koruške⁸ trebaće da se uzmu u obzir vojne želje lokalne prirode.

II. ..

III. *Zahtevi od država naslednica u Jugoslaviji i Grčkoj (Italiji)*

- 1.) Nemačka obezbeđuje za sebe kod država naslednica:
- privredne povlastice i izvoz — najmanje kao što su do sada pružale Jugoslavija i Grčka — boksita (Dalmacija), žita, mesa, sirovina;
 - pravo prolaza (transport) i linije veze do u grčki prostor;

u aprilskom pohodu protiv Jugoslavije (AVII, NAV-T-77, r. 1295, s. 807-9). U vezi s razgraničenjem, načelnik Generalštaba Komande kopnene vojske je 10. aprila 1941. u 11,00 časova zauzeo sledeći stav:

»1. *Nemački protektorat*: Komanda kopnene vojske smatra za potrebno da se obezbede *saobraćajne veze* iz južnog dela Protektorata do Ounava i preko Dunava u severni deo. Pri tome se predlaže kao *zapadna granica Protektorata* administrativna granica Okružnog inspektorata Zaječar, sa izuzetkom severozapadnog okrajika. Ovde ide železnička pruga, koja preko Smedereva izlazi na Dunav, po dosadašnjem razgraničenju *izvan Protektorata*. Trebalo bi proceniti da li ovu grupu uključiti (u Protektorat).

2. *Razgraničenje Srbije prema Bugarskoj*: Niš u svakom slučaju treba da pripadne Srbiji. Pre svega, železnioku prugu Zaječar—Niš ne dati Bugarskoj. Kao granica podesan je planinski venac između Niša i Pirota.

3. *Oblast Kosovo*: Nema primedbi u pogledu predavanja Kosovske oblasti Italijanima« (AVII, NAV-T-77, r. 1295, s. 799-803).

⁵ Wirtschafts und Rüstungsamt (Uprava za vojnu privredu i naoružanje)

⁶ Greška; treba: tačka 2.

⁷ Misli se na granicu između NDH i Srbije, ma ikojoj su Nemci organizovali svoju vojnu upravu (vidi dok. br. 8).

⁸ Ove dve slovenačke pokrajine su ušle u sastav Trećeg Rajha.

⁹ Odnosi se na Grčku.

- c) pravo plovidbe na Dunavu i njeno obezbeđenje od Beograda do bugarsko-rumunske granice.
 - d) Polazeći od toga, nemačkim oružanim snagama se ustupa pravo da preduzimaju sve za vođenje rata neophodne mere u pogledu eksploatacije vojnih postrojenja, saobraćajnica, uređaja veze i novogradnji.
- 2.) Privredno obezbeđenje korišćenja nalazišta molibdena kod Crne Trave, kao i rudnika boksita na dalmatinskoj obali.

Načelnik Vrhovne komande
Vermahta¹⁰
I. A.¹¹

Dostavljeno:

Min. spolj. poslova	1. primerak
O K H ¹²	2. — " —
Načelniku L/Ktb ¹³	3*. — " —
IV ¹⁴	4. — " —

¹⁰ Wilhelm Kajtel (Wilhelm Keitel), general-pukovnik, Načelnik Vrhovne komande Vermahta bio od 1. septembra 1943. (vidi Wolf Keilig: Das Deutsche Heer 1939—1946, II, Podzun — Verlag, Band Hauheim, isitr. 160, dalje: Wolf Keilig, in. d. On je na suđenju iratnim zločincima u Nirnbergu (od 20. novembra 1945. do 30. septembra 1946), optužen za ratne zločine i osuđen na smrt vešanjem. Materijali sa ovog suđenja objavljeni su u 42 toma na engleskom, francuskom i nemačkom jeziku. Na srpskohrvatskom jeziku je objavljena samo presuda pod naslovom: Ninnberška presuda, Beograd, 1948. Međutim, u Nemačkoj Demokratskoj-RSpublici su objavili FalM2 (Slučaj-12), o suđenju rukovodiocima Vermahta, a zatim Fall-9 o suđenju rukovodiocima i pripadnicima SS odreda. U knjizi »Fall-7« se nalaze materijali sa suđenja nemačkim vojnim komandantima koji su odgovarali za zločine ^počinjene u Jugoslaviji, Albaniji, Grčkoj i Norveškoj. Ova knjiga je pomata još i pod imenom »Geiselmordprozess« (Proces ubicama talaca). Ona je izdata u redakciji Martina Zelerà (Zöller) i Kazimira LeäcinsKog (Kazimierz Leszczynsk), Berlin, 1965, str. 254.

¹¹ Im Auftrag (po ovlašćenju)

¹² Oberkommando des Heeres (Komanda kopnene vojske)

¹³ Landesverteidigung, Kriegstagebuch (Odeljenje teritorijalne odbrane, Ratni dnevnik)

¹⁴ Oberquartiermeister (Načelnik pozadine u Vrhovnoj komandi Vermahta ili Odeljenje za pozadinu)

Br. 2

IZVEŠTAJ GENERALŠTABA KOMANDE KOPNENE VOJSKE
OD 18. APRILA 1941. VRHOVNOJ KOMANDI VERMAHTA O
AKTIVNOSTI 2. I 12. ARMIJE POSLE POTPISIVANJA KAPI-
TULACIJE NA TERITORIJI JUGOSLAVIJE¹

KOMANDA KOPNENE VOJSKE
Gen. St. d. H.VOper. odelj./III
Br. 8042/41, str. pov.

IZVEŠTAJ O SITUACIJI OD 18. 4. 41.

(Zaključen u 18,00 časova)

2. armija³

Stupanjem na snagu ugovora o primirju⁴ zaključenog 18. 4. izvršava se plansko posedanje Srbije od strane 2. armije. Sa pojedinačnim mestimičnim otporom mora se ipak i dalje računati.

1. brd. div. XXXXIX⁵ AK dostigla je pešačkim delovima Mislinju (30 km severno od Celja), a motorizovanim delovima rejon oko Celovca [Klagenfurta].

79. pd nastavlja prikupljanje.⁶

LI AK bez promene.⁷ i

¹ Snimak dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-78, r. 344, s. 62911845.

² Generalstabes des Heeres (Generalštab kopnene vojske).

³ Opširnije o dejstvima ove armije 6. aprila 1941. vidi: dnevne izveštaje Generalštaba Komande kopnene vojske od 6. do 18. aprila 1941 (AVII, NAV-T-78, r. 334, s. 62011169-83); ratni dnevnik Pozadinskog odeljenja 2. armije od 12. marta do 24. aprila 1941 (AVII NAV-T;312, r. III22, s. 9332731-52); Zbornik, tom II, knji. 2, II deo — prilog, dok. br. 5: Uputstvo za izvršenje napada na Jugoslaviju; »Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941—1945«, prva knjiga, VII, Beograd. 1063, (dalje: »Oslobodilački rat 1941—1946«, str. 21—33.

⁴ Ugovor o primirju je potpisan 17. aprila 1941. u 21,00 čas, a stupio je na snagu 18. aprila 1941. u 12,00 časova. Jugoslovenske oružane snage su se predale bezuslovno. Ugovor o primirju je važio i za italijanske oružane snage (AVII, Bon-2, is. 250; Zbornik, tom II, knj. 2, II deo — prilog, dok. br. 20).

⁵ Pogrešno; treba: XLIX.

⁶ Ova divizija se prikupljala na području Celovec (Klagenfurt) — Blajburg (Bleiburg) — Volfsberg (Wolfsberg) (vidi AVII, NAV-T-7S, r. 334, s. 62911179-11).

⁷ U sastavu ovog korpusa su bile 132. pd (na području Bosanska Krupa — Glina) i 1&3. pd (na području Banja Luka — Bos. Gradiška — Prijedor) (vidi AVII, NAV-T-78, r. 334, s. 6291182-3).

LII AK prikuplja se: 125. pd na prostori Ptuj — Mari-bor — Radgona — Murska Sobota — Varaždin, a 101. laka pd na prostoru Ptuj — Krapina.

1. oki. gr. „Ji:J:v

XXXXVI⁸ AK, u daljem napredovanju u pravcu jugozapada, preko 14. pd uspostavio je vezu sa italijanskim snagama u Mostaru. Prednji delovi divizije zaplenili su u Dubrovniku brod sa tajnim engleskim dokumentima.

16. pd (mot.) prikuplja se i dalje oko Sarajeva.

/ Nastupanje 8. oki. div. je zadržano u Nikšiću. Divizija se tamo prikuplja.

Od XIV AK odvaja se 11. oki. div. prema severu. Oklopni delovi južno od Beograda, glavninom na prostoru Kragujevac — Kraljevo.

60. pd (mot.) prednjim delovima u Andrijevići, komandno mesto u Mitrovici.

XIV AK preuzeo je obezbeđenje industrijske oblasti Kraljevo — Kruševac.

Situacija kod XXXXI⁹ AK nepromenjena.¹⁰

XI AK (novo komandno mesto Banja Luka)" nastavio je akcije čišćenja istočno od Morave. Borski rudnik bakra, prema tačnom ustanovljenju, bio je još 9/10. 4. tako solidno porušen, da se moralo računati sa ispadanjem iz proizvodnje od oko pola godine.¹²

* Pogrešno; treba: XLVI.

* Pogrešno; treba: XLI.

Ovaj korpus je obezbeđivao južnu obalu Dunava na odseku od Beograda do bugarske granice (AVII, NAV-T-7», r. 334, s. 629MS2-3).

¹¹ Verovatno omaška. U toku aprila 1941. ovaj korpus se nalazio na teritoriji Srbije a komandno mesto mu je bilo 14. aprila 1941. u Niškoj Banji (AVII, NAV-T-78, r. 334, s. 629IU74-5). Od 32. aprila 1941. komandno mesto je bilo u Kragujevcu (AVII, iNAV-T-312, r. 1076, s. 9128040).

¹² Za zauzimanje rudnika Bor Nemci su formirali »Komandu Bor« pod komandom komandanta 13. tehničkog bataljona kapetana Rajzela (Reisel) i pridodatim kapetanom Pokom (Pock), koji je bio određen za upravnika rudnika. Ova specijalizovana grupa je sa delovima 13. brdskog puka 4. brdske divizije zauzela rudnik 14. aprila 1941. u 18,15 časova. Za celdkupnu ovu operaciju, čiji je cilj bio da se rudnik zauzme neoštećen, bio je odgovoran pukovnik Vent (Wendt). Međutim, rudnik je bio razoren u noći 9/10. aprila 1941. od 22,00 do 02,00 časa. Razaranje je izvršeno pod komandom kapetana jugoslovenske kraljevske vojske Stanimira Blagojevića. Opširnije o tome vidi izveštaj pukovnika Venta od 18. aprila 1941. i izveštaj potporučnika dr Krimera od 18. aprila 1941. (AVII, NAV-T-77, r. 1300, s. 909-96).

Zarobljenika je do 16. 4. ukupno privedeno:¹³

17 generala
1400 oficira
134.000 vojnika.

12. armija:¹⁴

15

L AK je 18. 4. preuzeo komandu nad celokupnom okupiranom jugoslovenskom teritorijom armijskog područja. U području Kostopia — Grevena se nalazi 17.000 zarobljenika, mnogo ratnog plena i 27 teških artiljerijskih oruđa.

I. A.

pot.[pisao]¹⁶ Hojzinger [Heusinger]

BR. 3

NAREĐENJE KOMANDE 12. ARMIJE OD 18. APRILA 1941. KOMANDI 50. ARMIJSKOG KORPUSA ZA PREUZIMANJE KOMANDE NAD OKUPIRANOM JUGOSLOVENSKOM TERITORIJOM NA PODRUČJU MAKEDONIJE¹

Prepis

telegrama

K-di L AK

Na uvid: XXXX² AK

- 1.) L AK preuzima od 18.4. komandu nad okupiranom jugoslovenskom teritorijom u armijskoj zoni.³
- 2.) *Zadaci:*
 - a) Čišćenje teritorije od razbijenih neprijateljskih delova, čuvanje pod stražom ratnih zarobljenika i transporto-

" O zarobljenicima bivše jugoslovenske vojske vidi i dok. br. 7, 14, 37 i 47.

" O dejstvima ovih armija u toku aprilskog rata detaljnije vidi u dnevrim izveštajima Generalštaba Komande kopnene vojske od 6. do 18. aprila 1941 (AVII, NAV-T-7'S, r. 334, s. 6291159-83).

⁵ Izostavljeni tekst se odnosi na 40, 18. i 30. armijski korpus (dalje: AK), koji su dejstvovali u Grčkoj.

" U originalu skraćenica gez. (gezeichnet) — potpisao.

¹ Snimak overenog prepisa originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-312, r. 456, s. 8041640.

² Pogrešno; treba: XL.

³ Zona ove armije obuhvatala je Makedoniju, južnu Bugarsku i Grčku (AVII, NAV-T-312, r. 469, s. 8058703-4 i NAV-T-312, r. 443, s. 8026198).

vanje u Dulags⁴ Kjustendil, Görna Džumaja i na sabirnu stanicu ratnih zarobljenika Petrič.

b) Ustanovljavanje, obezbeđivanje i čuvanje pod stražom ratnog plena i materijalnih rezervi zemlje.

c) Dovođenje u ispravno stanje najvažnijih tranzitnih komunikacija, s tim da se za ovu svrhu dovedu ratni zarobljenici srpske nacionalnosti, i regulisanje saobraćaja zajedno sa A.Pi.F⁵; i Stomii.⁶

3.) Feldkomandanture⁷ i ortskomandanture⁸ koje se nalaze u zoni LAK, kao i Fz. Stb.z.b.V. 21⁹ iz Skoplja, biće upućene na saradnju.

Tačnost prepisa
overava:

K-da 12. A, Ia, ° br. 832/41, poverljivo
od 18.4.41, 10,30 časova

Vishaupt"

savetnik vojne arhive

⁴ Durchgangslager (prolazni zarobljenički logor)

⁵ Armeepionierführer (načelnik inžinjerije armije)

⁴ Stabsoffizier für Marschüberwachung (štabni oficir za kontrolu kretanja)

⁷ Feldkommandantur (oblasna vojnoupravna komanda)

⁸ Ortskommandantur (komanda mesta)

* Feldzeug-Stab zur besonderen Verwendung 21! (Vojnotehnički štab 21 za specijalnu namenu)

¹⁰ Operationsabteilung (Operativno odeljenje). U organizaciji nemačkih oružanih snaga sva operativna odeljenja su imala ovu oznaku.

" Ernest Vishaupt (Wisshaupt), kapetan, vojni istoričar pri Komandi Jugoistoka, na osnovu dostupnih mu dokumenata obradio je »Borbu protiv ustaničkog pokreta na teritoriji Jugoistoka«. Prvi deo tog elaborata obuhvata period od juna 1941. do avgusta 1942, a izrađen je po naređenju načelnika štaba komandanta oružanih snaga na Jugoistoku. Elaborat ima 247 stranica, a obuhvata sledeća pitanja:

»I. Vojno-politička situacija na teritoriji Jugoistoka posle završetka balkanskih operacija

1. Regulisanje komandnih odnosa

2. Upućivanje snaga na istočni front

— Slaba borbena snaga divizija 15. talasa

3. Situacija u Srbiji i Hrvatskoj

II. Početak ustaničkog pokreta u Srbiji i Hrvatskoj

1. Sabotaže i prepadi u julu 1941.

2. Prva uputstva i direktive za borbu protiv bandi

3. Početak planske borbe protiv bandi

III. Ugušivanje ustanka u Srbiji

1. Izbijanje planskog ustanka u Srbiji

2. Tok akcije za čišćenje u severozapadnoj Srbiji u predelu Sava

— Drina — Valjevo od septembra do kraja oktobra 1941

3. Nastavak borbi sa ustanicima u novembru 1941.

4. Borbe na području Zapadne Morave

5. Situacija u Srbiji krajem 1941. godine

BR. 4

NAREĐENJE OPERATIVNOG ODELJENJA KOMANDE 2. ARMIJE OD 18. APRILA 1941. POTČINJENIM JEDINICAMA ZA IZVLAČENJE JEDINICA ANGAŽOVANIH U OPERACIJI U JUGOSLAVIJI I OSTAVLJANJE POSADNIH JEDINICA¹

I a⁵

Telegram 18.4.41. 18,15 časova

1. OKLOPNOJ GRUPI

Prethodno upoznavanje o namerama

- 1.) Po završetku operacija u Jugoslaviji namera je da se izvu-ku jedinice koje su angažovane u Jugoslaviji,³ da bi se u što skorije vreme pripremile za nove zadatke.
- 2.) Na području 1. oklopne grupe ostaju u prvo vreme kao posadne jedinice:

K-da XI AK⁴

60. pd (mot.)

4. brd

294. pd

pp »Grosdojčland« [Grossdeutschland].⁵

IV. Rasplamsavanje rata sa bandama u Bosni i

1. Unutrašnje zategnutosti u Hrvatskoj

2. Boiibe protiv ustaničkog pokreta: avgust — oktobar 1941.

3. Dalji tok gerilskog rata u Bosni: oiktoabar — novembar 1941.

V. Ugušivanje ustanka u Bosni 1942. godine

VI. Konferencija u Opatiji

VII. Zajednička nemačko-italijansko-hrvatska operacija u istočnoj Bosni« (vidi AVII, reg. br. H8/lj, k. 70).

¹ Snimak telegrama (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-312, r. 1078, s. 928li757-9

² Naknadno dopisano rukom.

³ O napadu na Jugoslaviju 6. aprila 1941. i o angažovanim snagama opširnije vidi: Zbornik, tom II, knj. 2, II deo — prilog, dok. br. li—6, 8 i 12; AVII, NAV-T-315, r. 585, s. 663-5, T-315, r. 585, s. 6(76« i T-312, r. 423, s. 8000369^81: zapovest za napad na Jugoslaviju; Prozess gegen die Hauptkriegsverbrecher von dem Internationalen Militärgerichtshof, Band, XXVIII, Nürnberg, 1948, str. 565—70 i Band XLI, Nürnberg, 1948/, str. 1142—7; »Oslobodilački rat 1941—1945«, I., str. 11—40.

⁴ U naređenju Komande (dalje: K-de) 2. armije od 20. aprila 1941. piše:

»22. 4. 1941. u 18,00 č 11. AK preuzima komandu u području I¹. AK, 14. AK i 31. AK a zatim, od 28. 4. 1951. u 8,00 č i ,u području 46. AK (mot.) K-dd III AK će se, osim već potčinjene 4. brdske divizije i(dalje: bid) i 294. pešadijske divizije (dalje: pd), od 22. 4. 1941. u 18,00 č potčiniti: 60 pd (mot.) i pešadijski puk (dalje: pp) »Grosdojčland«. Ko-[^] o mesto Iii. AK prebaciti do 22. 4. 411 u 18,00 č u Kragujevac (AVII, NAV-T-312., r. 1076, s. 928040). Opširnije o formaciji divizija ovog koipusa (stanje 3. aprila 1944) vidi AVIL NAV-T-315, r. 385, s. 669-70.

Velika Nemačka

U tu svrhu je predviđen sledeći raspored:

60. pd (mot.) u rejonu Užice — Valjevo — Lešnica — Sarajevo — Pljevija,

4. brd u rejonu bugarska granica — Dunav — Beograd — Azanja — Čuprija — Lukovo,

294. pd u rejonu Priština — Niš — Kragujevac — Arilje — Peć,

pp »Grosdojčland« u rejonu severno od Dunava između rumunske granice i Tise.

3.) Odlazak odnosno transportovanje predviđeno je na sledeći način:⁶

1. oklopna grupa železničkim transportom sa područja zapadno od Beograda od 4.5.

XXXXVF AK

K-da XXXXVP AK maršem u područje Graca od 9. 5., železničkim transportom iz područja Graca od 14.5.⁹

8. oklopna div. Guseničari:

E¹⁰-transportom iz područja zapadno od Beograda od 30.4.

Ostali delovi: maršem od 30.4.

U tu svrhu prebaciti diviziju u rejon Šabac — Valjevo.

14. oklopna div. E-transportom iz područja Brod — Novska od 25.4.

U tu svrhu prebaciti diviziju od 20.4. u rejon severno od Save — Bos. Gradiška — Brod.

16. pd (mot.) Guseničari:

E-transportom iz područja zapadno od Beograda od 13.5.

Ostali delovi: maršem od 20. 4. u područje Graca, odatle E-transportom od 24.4.

Marševski put: Sarajevo — Jajce — Bihać — Karlovac — Zagreb — Varaždin — Maribor — Špilsfeld.

⁶ O transportovanju ovih trupa opširnije vidi dok. br. 5, 6, 10, 16, 17, 23 i 37.

⁷ i⁸ Pogrešno; treba: XLVI.

⁹ Izmene u vezi sa izvlačenjem ovog korpusa regulisane su u korpusnoj zapovesti br. HI od 22. aprila 1941, i to za 8. i 14. oklopnu diviziju (dalje: okld), 16. pd, 70. artiljerijski puk (dalje: artp), 541. inženjerijski puk (dalje: imžp) i 1446. ibataljojn (dalje bat.) veze (AVII, NAV-T-315, r. 471, s. 264). Naređenjem K-de 2. armije (dalje: A) od 20. aprila 1941, ovaj 46. AK je od 22. aprila 1941. u 18,00 časova bio neposredno potčinjen K-di 2. A (AVII, NAV-T-312, r. 1076, s. 928040).

¹⁰ Eisenbahn (železnički)

XIV AK"

K-da XIV AK maršem od 1.5. u rejon Graca, E-transportom iz rejona Graca od 6.5.

U. oklopna div.¹² Guseničari:

b 1. okb E-transportom od 25.4. iz rejona zapadno od Beograda.

Ostali delovi: maršem iz rejona Beča od 25 4

XXXXP³ AK

K-da XXXXP⁴ AK maršem od 20.4. u rejon Beča,

E-transportom od 25.4. iz rejona Beča.

SS div. »Rajh« [Reich] Guseničari:

E-transportom od 4.5. iz rejona Temišvara.

Ostali delovi: maršem u XVII vojni okrug od 4.5.

Diviziju prebaciti što pre u rejon Temišvara.

- 4.) Treba početi pokrete u cilju pregrupisanja.¹⁵ U prvom redu treba što pre prebaciti zapadno od Beograda delove koji su na tom području predviđeni za ukrcavanje.

la, K-de 2. A predalo

Ia, 1. oklopne grupe, 18.4. 41,18,15 časova

) Prema ratnoj formaciji od 4. aprila 1941. 14. anmijnsiki (korpus ie imao sledece jedinice: 4. ford, 294. pd, III. oki. div. i 5. oki. div., pomoćne korpusne jedinice kao i pridodate jedinice Komande kopnene vojske-jednu brigadu artiljerije, jedan puk inžinjerije i jednu vazduhoplovnu grupu AVII, NAV-T-315, r. 385, s. 668).

¹² Od 3. aprila 1941. formacija ove divizije bila je sledeća: 15 tenkovski puk, 11 streljačka brigada (mot.), 61 streljački motociklistički bat., 341. bat. za vezu (mot.), 209. inž. (bat. (mot.)), 61. oklopni lovački bat. 61. pozadinski bat. (mot.) i vozne službe (AVII, NAV-T-315, r. 585, s. 60S).

¹³ i ¹⁴ Pogrešno; treba: XLI.

¹⁵ Vidi dok. br. 6,7 i 10.

BR. 5

OBAVEŠTENJE KOMANDE 12. ARMIIJE OD 18. APRILA 1941. BUGARSKOM GENERALŠTABU O HITLEROVOJ ODLUCI DA BUGARSKE TRUPE MOGU OKUPIRATI MAKEDONIJU, O NAČINU SNABDEVANJA, RATNOM PLENU I ZAROBLJENICIMA¹

KOMANDA 12. ARMIIJE

Ia, Br. 990/41. Pov.

A.H.Qu², 18.4.41.

KRALJEVSKOM BUGARSKOM GENERALŠTABU

Na predlog K-de armije Firer je dozvolio ulazak bugarskih trupa u Trakiju, i to u oblasti između Strame i linije De-deagač — Mustafa Paša.

Bugarska policija ili trupe takođe mogu da pređu na jugoslovensku teritoriju, ali ka zapadu ne prelazeći liniju Pirat — Vranje — Skoplje — tok Vardara do grčke granice.³

Ukoliko bugarsko posjedanje prelazi na teren naših operacija, dotične bugarske trupe biće pod komandom 12. armije.

Komanda armije moli da se naredi ulazak bugarskih trupa u pomenute oblasti.⁴

S obzirom na operacije koje su u toku, moli se da se posjedanje izvrši uz sledeće uslove:

1.) Putevi Kjustendil — Skoplje — Görna Džumaja — Veles i Skoplje — Veles do daljeg naređenja stoje na raspolaganju u prvom redu nemačkoj vojsci.

Za korišćenje ovih drumova od strane bugarske vojske dogovoriti se sa K-dom L AK.

2.) Bugarske trupe se snabdevaju same (hranom, pogonskim gorivom itd.). Bugarske trupe ne mogu biti upućene na snabdevanje iz nemačkih ustanova za snabdevanje.

3.) Zarobljenici i plen vojničke prirode koji se nađu u posjednutim oblastima (npr. oružje, konji, zaprežni pribor itd.),

¹ Doikumenat (pisan na mašini) u AVII, reg. br. 15/lr23, k. 5. A.

² Armeehauptquartier (komandno mesto armije)

³ U vezi s ovom odlukom, Komanda 12. armije je 18. aprila 1941. primila odgovarajuće naređenje Vrhovne komande Vermahta (AVII, Bon-2/538). Od tog datuma su se počele ostvarivati teritorijalne aspiracije bugarskog cara Borisa, koje su kasnije, 4. marta 1941. jasnije izložene poslaniku Klodijusu: »da Bugarska polaže pravo na jedan deo teritorije koja se nalazi južno od Niša« i da »Bugarska pridaje veliku važnost da bazen koji se nalazi južno od Bitolja sa glavnim gradom Florinom bude pripojen Bugarskoj« (AVII, Bon 2, s. 618—9).

⁴ Vidi dok. br. 23 i 35.

dalje plen privrednog značaja (npr. zaliha, saobraćajna sredstva, pogonsko gorivo itd.) bez izuzetka pripadaju nemačkoj vojsci. Bugarske trupe su obavezne da nemačkim trupama pomažu u prikupljanju i otpremi ovoga plena.

Za K-du armije
načelnik Generalštaba
Grajfenberg⁵

BR. 6

ZAPOVEST KOMANDE 2. ARMIIJE OD 19. APRILA 1941. POTCINJENIM JEDINICAMA ZA POSEDANJE OKUPIRANE JUGOSLOVENSKE TERITORIJE, PRIKUPLJANJE I OBEZBEDENJE PLENA I TRANSPORTOVANJE JEDINICA¹

STROGO POVERLJIVO!

KOMANDA 2. ARMIIJE
la, br. 360/41 str. pov.

A.H.Qu, 19.4.1941.
12,15 časova
75 primeraka
Kontrol. br. ...

Armijaska zapovest br. 9

- 1.) Po završetku operacija zadatak Armije se sastoji u posedanju, prikupljanju i obezbeđenju plena i u rukovođenju transportom jedinica koje su oslobođene za nove zadatke.²

A. Posedanje

- 2.) Pod k-dom 2. A ostaju na području koje treba posesti sledeće jedinice:

K-da 2. A.

K-da LI AK sa jedinicama korpusa i potčinjenim:
132. pd i
183. pd.

⁵ Hans Grajfenberg (Greiffenberg), general-major

¹ Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-318, r. 1076, s. 9280042-4.

² Detaljnije o tome vidi dok. br. 4, 5, 7, 10, 14, 16, 117, 23, 30, 31, 35 i 37,

I

K-da XI AK sa jedinicama korpusa i potčinjenim:

60. pd (mot.)

4. brd

294. pd

pp »Grosdojčland«.

- 3.) O područjima posedanja i granicama vidi priloženu kartu — prilog br. 1 (samo za 1. oklopnu grupu, K-de XI AK i LI AK).³
- 4.) Područja koja su na karti (prilog br. 1) ucrtana za divizione važe kao zastanci. Pojediniosti će narediti K-da XI AK u sporazumu sa 1. oklopnom grupom. Na tom području treba jedinice koncentrisati u ojačane pukovske grupe.
- 5.) Zadatak komandi LI i XI AK sastoji se u tome da održavaju mir i red na svom području, da prikupljaju i obezbede plen i da rukovode obukom.
- 6.) 183. pd treba da posedne određeno područje pošto ga oslobodi 14. oklopna div., te sa njom treba uspostaviti vezu. Za posedanje unutar područja K-de XI AK izdaće dalja naređenja 1. oklopna grupa.
- 7.) Naknadno će se narediti na koji način će biti potčinjene komandama korpusa hrvatske jedinice koje se nalaze u formiranju.
- 8.) K-de LI i XI AK izvestiće do 25.4. K-du 2. A o predviđenom rasporedu i vremenu posedanja područja.

B. Transportovanje

- 9.) Već su prebačene u ukrcne rejone oko Tržića i Graca, kao i jugoistočno odatle:

K-da XXXIX⁴ AK sa korpusnim jedinicama,

1. brd,

79. pd,

i delovima rezerve K-de kopnene vojske.

K-da LII AK sa jedinicama korpusa,

101. lakom pd,

125. pd,

i delovima rezerve K-de kopnene vojske.

O transportovanju tih jedinica biće izdata posebna naređenja.

³ Ovaj prilog nije pronađen.

⁴ Pogrešno; treba: XLIX.

- 10.) O jedinicama koje se radi nove upotrebe prebacuju transportima ili maršem:
vidi priloge 2⁵ i 3.⁶
- 11.) 1. oklopna grupa treba da se prikupi radi transportovanja, odnosno preduzimanja marša:
11. oklopna div.⁷ u rejonu Beograd — Kragujevac,
14. oklopna div. — vidi prilog 2,
8. oklopna div. u rejonu Šabac — Valjevo,
SS-divizija »Rajh« u rejonu oko Temišvara,
rezerva K-de kopnene vojske pridata 1. oklopnoj grupi u rejonu južno od Beograda, severno od Beograda i Kragujevca.
- 12.) *Lozinka*: vidi prilog 4.⁸
- 13.) *Štab Armije* (bez O.Qu odelj.):⁹ Zagreb. Predviđeno je premeštanje za Beograd. Naknadno će se saopštiti vreme.
⁹ O.Qu, odelj. u Beogradu.
O linijama veze i kurirskim vezama sledi naređenje.

Dostavljeno:
vidi plan.

7.41 * ovi prilozi nisu pronađeni.
Prethodni izveštaju Operativnog odeljenja od 30. aprila 1941, brojno delo 11, oklopne divizije (sa ojačanjima) iznosilo je 164, na snabdevanju ljudi (AVII, NAV-T-315, r. 584,

⁹ Oberquartierabteilung (Pozadinsko odeljenje — pozadina ar-

¹⁰ Potpis nečitak.

BR. 7)

IZVEŠTAJ GENERALŠTABA KOMANDE KOPNE NE VOJSKE OD 19. APRILA 1941. VRHOVNOJ KOMANDI VERMAHTA O AKTIVNOSTI 2. ARMIJE NA OKUPIRANOJ TERITORIJI JUGOSLAVIJE'

KOMANDA KOPNE NE VOJSKE
Gen.St.d.H(oper.odelj./III)
Br. 8046/41, str.pov.

Izveštaj o situaciji od 19.4.41.
(Zaključen u 15,00 časova)

2. armija²

XXXXIX³ AK: Komandno mesto u Kožeku. 1. brd. div. dostigla prednjim delovima Klajberg. 79. pd nastavlja plansko prikupljanje.

LI AK: situacija uglavnom nepromenjena.
Zarobljeno je kod: 132. pd 800 zarobljenika
183. pd 300

LII AK nastavlja prikupljanje. 101. laka pd dostigla je pešačkim delovima utovarno-istovarni rejon za automobilski transport, a motorizovanim delovima most na Muri.

1. oki. gr.⁴

XXXVI⁵ AK (novo komandno mesto Sarajevo) prikuplja se sa 14.okl.div. u prostoru severozapadno od Sarajeva; delovi iz Mostara i Dubrovnika pozvani su natrag.

16. pd (mot.): situacija nepromenjena. 8.okl.div. u prostoru Nikšić — Užice.

Od XIV AK prikuplja se II.okl.div. sa glavninom u rejonu Kragujevac — Kraljevo, sa oklopnim delovima južno od Beograda. 60. pd (mot.) privlači se rejonu Mitrovica — Peć.

XI AK: ništa novo.

XXXXI⁶ AK: Glavnina pešadijskog puka »Grosdojčland« i delovi SS divizije »Rajh« angažovani su u Beo-

¹ Snimak dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-78, r. 334, s. 6291186-7.

² i' Detaljnije o aktivnosti ovih armija vidi dok. br. 2, 16, 23 i 37.

³ Pogrešno; treba: XLIX.

⁴ Vidi dok. br. 4.

⁵ Pogrešno; treba: XLVI.

⁶ Pogrešno; treba: XLI.

gradu radi čuvanja zarobljenika i ratnog plena. SS divizija »Rajh« nastavila je umirivanje na teritoriji istočno od Tise.

Mađarski kraljevski I AK (mot.) sa južnim delovima u prostoru Vinkovci — Šid.⁷

Italijanska kraljevska 2. armija posela je Mostar, Dubrovnik i Kotor.⁸

12. armija⁹

I.A.
pot. Hojzinger

⁷ Ovaj mađarski motorizovani armijski korpus je bio potčinjen 1. oklopnoj grupi. Naređenjem Komande 2. armije od 18. aprila 1941. ovaj korpus je ostavljen u rejonu Vinkovaca na raspolaganje Komandi kopnene vojske (AVII, iNAV-T-3)12, r. 1078) 92@1757-9). Dva dana kasnije, 20. aprila, Komanda kopnene vojske je naredila da se ovaj korpus ne angažuje u Srbiji, već da se u toku osam narednih dana povuče na mađarsku teritoriju (AVII, NAV-T-M2, r. 1120, s. 9339771).

⁸ Vidi Zbornik, tom XIII, knj. 1, dok. br. 2, 3 i 4: Predlog za razmeštaj italijanskih jedinica na okupiranoj teritoriji Jugoslavije, Uputstvo za dislokaciju jedinica na istoj teritoriji, i Naređenje o dislokaciji tih jedinica.

¹⁰ Izostavljeni tekst se odnosi na Grčku.

BR. 8)

NAREĐENJE KOMANDE 2. ARMIJE OD 19. APRILA 1941.
POTČINJENIM JEDINICAMA ZA ORGANIZACIJU VOJNE UPRAVE NA TERITORIJU SRBIJE I PODRUČJIMA POD NEMAČKOM ZAŠTITOM¹

Poverljivo²

Prilog 23
K.T.B./Qu³

KOMANDA 2. ARMIJE
O.Qu.

A.H.Qu., 19.4.1941.

101

Vojna uprava na teritoriji Stare Srbije i na teritoriji nemačke zaštitne oblasti⁴

- 1.) Vojnu upravu na teritoriji Stare Srbije⁵ i na teritoriji nemačke zaštitne oblasti preuzima general-potpukovnik Ferster,⁶ sa sedištem u Beogradu. Njega će pomagati organi civilne uprave i četvorogodišnjeg plana. Na svoju službenu funkciju stupiće krajem ovog meseca.
- 2.) Komandant armijske pozadinske oblasti general-potpukovnik Šmit-Logan⁷ je ovlašćen da obavlja poslove vojnog komandanta dok vojni komandant ne stupi na dužnost.⁸ U tu svrhu njemu su potčinjene sve feld i ortskomandan-

¹ Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-312, r. 1122, s. 917-8.

² Naknadno dopisano rukom.

³ Ove skraćenice su naknadno dopisane rukom, a značenje im je: Kriegstagesbuch, Oberquartiermeister (Ratni dnevnik, načelnik pozadine).

⁴ O organizaciji uprave na ovim teritorijama detaljnije vidi dok. br. 13, 19, 21, 24, 34, 36, 40, 41 i 47.

⁵ Pod starom Srbijom Nemci su podrazumevali teritoriju Srbije pre balkanskih ratova 1912yi3>. Skicu te teritorije, na kojoj je 1941. organizovana nemačka vojna uprava, vidi u dok. br. 67.

⁶ Helmut Ferster (Helmuth Förster) do 4. juna 1941. je bio vojno-pravni komandant u Srbiji¹ (Militäripefehllshaber in Serbien). Njegove upravne funkcije su se temeljile na Uputstvu o sprovođenju vojne uprave na teritoriji Jugoslavije: izvršnu i upravnu vlast su imali komandanti armija; određeni su zadaci i nadležnosti komandanta armijskog pozadinskog područja, zatim zadaci i nadležnosti komandanta feldkomandantura, krajskomandantura i ortskomandantura, kao i način objavljivanja zakonskih propisa (AVII, NAVhN-T-312, r. 11122, s. 9332840-2)

⁷ Wolfgang Šmit-Logan (Wolfgang Schmidt-Logan). Na toj dužnosti se nalazio od 20. januara do 14. septembra 1941, kada je otišao na sovjetski front, a 1945. je izvršio samoubistvo. Komanda ove pozadinske oblasti se zvala: Korück 559, tj. Kommando des rückwärtigen 559 (Wolf Keilig, nd., str. 300—301).

⁸ General-potpukovnik Helmut Ferster je dužnost vojno-upravnog komandanta u Srbiji primio 22. aprila 1941. u 19,30 časova (AVII, NAV-T-5Q1, r. 245, s. 23S-7).

ture koje se nalaze u Staroj Srbiji i nemačkoj zaštitnoj oblasti, uključivši i Komandu garnizona Beograd.⁹

Upotreba feld i ortskomandantura prema naređenjima komandanta KOV-a.

- 3.) K-t A.[rmijske] pozad.[inske] oblasti] ovlastiće 599. feldkomandanturu za obezbeđenje mira i reda u gradu Beogradu. Radi toga ostaje na snazi zapovest 1. ok.[lopne] grupe Qu/Qu-2 od 15. 4. 41.¹⁰ (Priključena u prilogu za k-ta A. pozad. obi.).
- 4.) Pored toga, k-t A.pozad.obl. izdaće instrukcije Komandi garnizona Beograd u cilju sprečavanja priliva srpskog civilnog stanovništva u gradsko područje Beograda. Radi se o tome da se u grad Beograd primi samo onoliko stanovnika koliko to dopuštaju stambene prilike i situacija ishrane. U vezi s tim neodložno treba u grad pustiti sve koji su potrebni za rad javnih i privatnih ustanova, za obezbeđenje mira i reda, za obnovu uprave, privrede i snabdevanje grada (uključivši i sanitetsko zbrinjavanje).
1. oklopna grupa će, prema zapovesti O. K. H., odvojiti jedan peš.puk, koji će prema uputstvima k-ta A.pozad.obl. vršiti zadatke blokade i osiguranja u Beogradu i oko njega. Odnos taktičke potčinjenosti regulisaće 1. okl.grupa.
- 5.) Zapovest za vojnu upravu na jugoslovenskoj teritoriji koja leži izvan Stare Srbije i nemačke zaštitne oblasti izdaće se kasnije.
Starosrpska teritorija i teritorija nemačke zaštitne oblasti vide se na iscrtanim kartama O.K.H." koje se nalaze u 1. oklopnoj grupi i kod k-ta A. pozad. obi. 559.

Razrez:

U izradi.

Za Komandu 2. armije
načelnik pozadine

Krumpelt

⁵ Opširnije o organizaciji okupacione uprave na teritoriji Jugoslavije i posebno na teritoriji Srbije vidi: Službene instrukcije za upravljanje u Jugoslaviji od 31. marta 1941 (AVII, NAV-T-501, r. 245, s. 243-7); Službene instrukcije za vojnoupravnog komandanta u Srbiji od 17. aprila 1941 (AVII, NAV-T-501, r. 245, s. 249-63); Naređenje o organizaciji vojne uprave na teritoriji Srbije sa 4 feldkomandanture, 10 krajskomandantura, 1 četom vojne žandarmerije, 3 landesšicen-bataljona, 1 grupom tajne vojne policije i 1 prolaznim logorom (AVII, NAV-T-501, r. 245, s. 235-7 i 264); Ratni dnevnik Pozadinskog odeljenja 2. armije od 28. marta do 24. aprila 1941 (AVII, NAV-T-312, r. 1122, s. 9332731-52); Izveštaj od 10. aprila 1945. o vojnoj upravi u Srbiji od 1941. do 1944, u kojem su obrađena ova pitanja: organizacija uprave, politička situacija, ovlašćenja i kažnjavanje, opšta i unutrašnja uprava, finansije, saobraćaj — međunarodni i unutrašnji, građevinska delantost i vodene komunikacije, sudstvo, zdravstvo, školstvo, zaštita umetničkih vrednosti zaštita arhiva i srpska služba rada (AVII, NAV-T-501, r. 254, Is. 196420).
Ovu zapovest redakcija nije pronašla.

847883^{ank} originala takve karte nalazi se u AVII > NAV-T-312, r.

BR. 9

NAREĐENJE KOMANDE 2. ARMIIJE OD 19. APRILA 1941. POTČINJENIM JEDINICIMA DA SE PRI VRHOVNOJ KOMANDI PREOSTALIH JUGOSLOVENSkih ORUŽANIH SNAGA FORMIRA ŠTAB RADI SPROVOĐENJA NEMAČKIH ZAHTEVA ZA BEZUSLOVNU KAPITULACIJU¹

KOMANDA 2. ARMIIJE

A.H.Qu, 19. 4. 1941.

Odelj. Ic/AO²

41

Predmet: Primirje sa Jugoslavijom

- 1.) XI AK u svom sektoru odvodi u ratno zarobljeništvo preostale delove jugoslovenskih oružanih snaga koje su bezuslovno kapitulirale prema odredbama prethodnog primirja.³
- 2.) Bivšoj Vrhovnoj komandi preostalih jugoslovenskih oružanih snaga, sada u Sarajevu, odobreno je da premesti svoje sedište u Valjevo radi boljeg sprovođenja zahteva postavljenih primirjem.
- 3.) Bivšoj Vrhovnoj komandi preostalih oružanih snaga pridružuje se od 21. 1. 1941. *Štab za vezu*.
Sastav Štaba za vezu:
Major Nagel, Stoart⁴ K-de 2. A, kao načelnik, sa adutantom, 1 daktilografom, 1 kurirom.
Određuju:
O.Qu.: po 1 oficira odnosno službenika iz Via,⁵ IVb,⁴ IVc⁷ i W i G⁸
Bv.T.O.:⁹ 1 oficira.

¹ Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-312, r. 1076, s. 9280001.

² Abwehroffizier (oficir bezbednosti ili obaveštajni oficir)

³ Opširnije o tome vidi: Odredbe o kapitulaciji Jugoslavije usvojene 17. aprila 1941. od nemačko-italijanske oružane snage i predstvanika Jugoslavije; Naređenje načelnika štaba Vrhovne komande Kraljevine Jugoslavije Danila Kalafatovića od 19. aprila 1941. komandantu Pozadine Vrhovne komande za sprovođenje u delo Odredaba kapitulacije (Zbornik, tom II, knj. 2, II deo — prilog, dok. br. 20 i 21).

⁴ Stabsoffizier der Artillerie (artiljerijski štabni oficir)

⁵ Pogrešno; treba: IVa (Quartierabteilung — pozadinsko odeljenje). U organizaciji oružanih snaga Vermahta sva pozadinska odeljenja su imala ovu oznaku.

⁶ Arzt (doktor ili odeljenje sanitetske službe)

* Veterinär (veterinar ili odeljenje veterinarske službe)

• Abteilung Waffen und Geräten (odeljenje za naoružanje i tehniku)

⁷ Bevollmächtigter Transportoffizier (ovlašćeni oficir za transport ili saobraćajnu službu)

Oficir za vezu bivših jugoslovenskih oružanih snaga major Leskovac.

Sastanak na dan 21. 4. do 18,00 časova u Beogradu kod O.Qu, K-de 2. A.

Sedište Štaba za vezu: Valjevo. A.N.F,¹⁰ obezbeđuje žičnu i radio-vezu odatle do k-di 2. A i XI AK.

Zadaci:

- a) Kontrola sprovođenja zahteva postavljenih primirjem.
- b) Stalno informisanje komandi armije i XI AK o toku likvidacije.
- c) Kontrola jedinstvenosti sprovođenja odredaba o izvršenju u italijanskom, mađarskom i bugarskom okupiranom području. Izvestiti o nesuglasicama.

Za Komandu armije
načelnik Generalštaba
fon Vielehen"

Dostavljeno: 1. oki. gr.,
11. AK, Stoart,
O.Qu., Bv. T.O
Ia, Ic

Armeemachrichtenfihrer (načelnik za vezu u armiji)
" Hartman (fon Vielehen (Hermann vom Witzleben), pukovnik. Na dužnost načelnika Štaba 2. armije bio je od 1. novembra 1940. do 26. oktobra 1941. U čin generaknajora je unapređen 1. juna 1942. (Wolf Keilig, n. d., str. 369).

BR. 10)

NAREĐENJE 1. OKLOPNE GRUPE OD 19. APRILA 1941. POTČINJENIM JEDINICAMA ZA IZVLAČENJE JEDINICA ANGAŽOVANIH U NAPADU NA JUGOSLAVIJU I ZA OSTAVLJANJE POSADNIH JEDINICA

STROGO POVERLJIVO

1. OKLOPNA GRUPA

Odeljenje Ia, br. 486/41. str. pov.

KOMANDA 2. ARMIJE

Odelj. O.Qu, br. 166/41, str. pov?
30. 4.

Prilog 27

Qu.

Gr. H.Qu,² dne 19. 4. 41.

16,00 časova

18 primeraka

8. primerak

- 1.) Posle završetka ratnih operacija u Jugoslaviji većina pokretljivih združenih jedinica i jedinica Vrhovne komande koje su bile angažovane u Jugoslaviji biće transportovane radi nove upotrebe.⁴
- 2.) Kao *posadne trupe* u zoni 1. oki. gr. pre svega:
*K-da XI AK*⁵ (uklj. korpusne jedinice i Artiljerijska] K-da 6) sa 60. pd⁶ (mot.)
4. brd⁷
294. pd⁸
pp »Grosdojčland« [Grossdeutschland].⁹

¹ Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-312, r. 1122, s. 9332919-23. Na margini originala dopisano mikam nekoliko pribeležki, ali nečitljivih.

² Gruppanha/uptquartier (Komandno mesto grupe). U Štabu 11. oklopne grupe su se nalazila sledeća lica: komandant Evald Klajst (Ewald Kleist), general-pukovnik; načelnik štaba Cajtcler (Zeitler), pukovnik; načelnik operativnog odeljenja Štibihen (Stiibichen), major; prvi operativni Oficir Vinterle (Winterte), kapetan; načelnik pozadine Meler-Althaus (Möller), kapetan, načelnik Obaveštajnog odeljenja Bornhauzen (Börnhausen), kapetan; načelnik veze Vagner (Wagner), pukovnik; načelnik inžinjerije dr Benike (Benioke), pukovnik; načelnik posadnog odeljenja dr Beizen (Boelsen), pukovnik (AVII, NAV-T-3112, r. 424, s. 80021133).

³ Štambilj primaoca.

⁴ O pregrupisanju ovih snaga vidi dok. br. 16, 17, 23, 30, 31, 36 i 37.

⁵ Komandant 11. korpusa je bio general pešadije Joakim fon Kortflajš (Joachim von Kortfleisch)

⁶ Komandant 60. pešadijske motorizovane divizije bio je general-major Fridrih-Georg Eberhart (Friedrich-Georg Eberhardt).

⁷ Komandant 4. brdske divizije bio je general-major Karl Eglzer (Karl Eglseer).

⁸ Komandant 294. pešadijske divizije bio je general-potpukovnik Oto Gabke (Otto Gaboke).

⁹ Velika Nemačka

Zbog toga je K-da A naredila sledeće grupisanje snaga:
60. pd (mot.) na Prostoriji Užice — Valjevo — Lešnica — Sarajevo — Pljevlja.

4. brd na prostoriji bugar. granica — Dunav — Beograd — Azanja — Čuprija — Lukovo.

294. pd na prostoriji Priština — Niš — Kragujevac — Peć.

pp »Grosdojčland« na prostoriji sev. od Dunava između rumunske granice i Tise.

3.) Marševanje odnosno transportovanje trupa zamišljeno je po sledećem:

I. oki. gr. — narediće se naknadno.

AK

K-da AK korpusnim jedinicama i k-dom artiljerije 101 od 9. 5. kopnenim maršem u okolinu Praga, odatle od 14. 5. E¹ transportom.

8. okld: guseničarske jedinice od 30. 4. E-transportom iz rejona zap. od Beograda, jedinice na točkovima od 30. 4. kopnenim maršem u Protektorat. Stizanje tamo 6. 5. Rejon će se naknadno odrediti.

14. okld: od 25. 4. E-transportom iz okoline Broda. U vezi s tim, od 20. 4. premeštanje divizije na prostoriju Bos. Gradiška — Brod sev. od Save.

16. pd (mot.): Jedinice na točkovima od 20. 4. kopnenim maršem u okolinu Graca [Graz], odatle od 25. 4. E — transportom.

Marševski pravac: Sarajevo, Jajce, Bihać, Karlovac, Zagreb, Varaždin, Maribor, Špolfeld [Spielfeld].

Guseničarske jedinice od 13. 5. E-transportom iz rejona zap. od Beograda.

XIV AK^u

K-da AK sa korpusnim jedinicama i k-dom artiljerije 129 od 1. 5. kopnenim maršem u okolinu Graca, odatle od 6. 5. železničkim transportom.

II. okld:¹³ Guseničarske jedinice železničkim transportom iz rejona zap. od Beograda. Jedinice na točkovima od 25. 4. kopnenim maršem u okolinu Beča (Wien).

<XXXXI^u AK

² \ ²⁷, " i " Pogrešno napisan broj; trdba: XLVL

" Eisenbahn (železnički)

¹² Komaodant 14. korpusa je ibio general pešadije Gustav fon Vittershajm (Gustav von Wietersheim).

¹³ Komandant 11. oklopne divizije bio je general-major Grivel (Griewell).

K-da AK sa korpusnim jedinicama i k-dom artiljerije 30 od 20. 4. kopnenim maršem u okolinu Beča, odatle 25. 4. E-transportom.

SS »Rajh«: [Reich] Jedinice na točkovima od 4. 5. kopnenim maršem iz okoline Temišvara [Timișoara] u okolinu Beča.

i Guseničarske jedinice od 4. 5. E-transportom iz okoline **Temišvara**. — Prebacivanje SS div. »Rajh« u okolinu Temišvara što pre.

Za transportovanje jedinica rezerve kopnene vojske izdaće se zapovest naknadno.

4.) Transportovanje vazduhoplovnih združenih jedinica

Združene jedinice vazduhoplovstva 1. oklopne grupe ostaju, odnosno biće potčinjene:

a) Avijacijske združene jedinice:

Komandant avijacije¹⁵ 1. oki. gr. sa 1. četom za snabdevanje avijacije gorivom za (H) (mot.) i 10. kurirskom eskadrilom 1. ok. gr.

Komandant 14. kvio-grupe¹⁶ sa:

6.) (H) 31

XXXXW* AK / : ,,/

5.) (H) 14 (oki)

14. okld.

3.) (H) 41 (oki)

8. oki.

Komandant 41. avio grupe¹⁸

XIV AK

3.) (H) 21 (oki)

11 oki.

b) Protivavionske združene jedinice:

92. protivavionski artiljerijski puk do sada u 16. pd (mot.) 8. okld.

71. Laki protivavionski artiljerijski puk 11. okld.

Transportovanje ovih vazduhoplovnih združenih jedinica (bez letaćkih delova eskadrila) sa odgovarajućim korpusnim jedinicama ili oklopnim divizijama regulisaće korpusi. Vazduhoplovne združene jedinice u istom transportu imaju isti marševski cilj. Ukcrcavanje u datom slučaju zajedno sa guseničarskim jedinicama.

K-t avijacije 1. oki. grupe izdaće neposredne zapovesti za prebacivanje letaćkih delova.

4.) (H) 13 (oki) do sada u 1. oki. gr. prebacuje se 21. 4. kopnenim maršem ka vojnoj misiji ti Rumuniji za 13. okld. Treba da uspostavi vezu sa 13. okld.

(H) 32 potčinjava se L AK. Polazak na marš biće naređen.

^M " " * ^M i ²⁵ Pogrešno napisan broj; treba: XLI.

¹⁵ U originalu je skraćena Koluft (Kommandeur der Luftwaffe).

" i ¹⁸ U originalu je skraćena Grufi (Gruppen-kommandeur der Flieger).

Sledeće protivavionske združene jedinice treba korpusi da uključe u transportovanje, odnosno marševanje: 83. Ipaap (do sada u 8. okld) sa k-dom XXXXI¹⁹ AK (za 1 okld).

Komandant ima naređenje da uspostavi neposrednu vezu sa XXXXI²⁰ AK.

74. Ipaap (do sada u 60. pd (mot.) sa jedinicama rezerve kopnene vojske XI AK (za 20. okld).

- 5.) Dok XI AK ne preuzme nadležnost komandovanja, marševne koji treba da se izvrše unutar korpusnih zona regulisaće sami korpusi i u svakom datom slučaju uz obostranu saglasnost. Pošto preuzme nadležnost komandovanja, XI AK je odgovoran za regulisanje marševanja unutar svoje teritorije. Za marševske pokrete preko zone oklopne grupe sleduje zapovest.

U osnovi se ništa ne menja u pogledu naređenog *prikupljanja okld.* do 20. 4. i *jedinica rezerve K-de kopnene vojske* do 23. 4.

Nemotorizovane jedinice rezerve kopnene vojske treba XXXXVI²¹ AK da do 28. 4. prikupi u rejonu zap. od Šapca, a XI AK do 30. 4. u rejonu Lazarevca.

- 6.) *Smenjivanje i preuzimanje komande* od strane XI AK izvršiće se po odsecima. Ovo treba tako pripremiti da se trenutkom preuzimanja komande trupe XI AK preuzmu sve zadatke osiguranja i stražarskog obezbeđenja (zarobljenici, ratni plen itd.) kao i uređaje od vojnog i opšteg značaja i da se s tim u vezi izvrši potrebno premeštanje trupa.

XI AK preuzima komandu

od 1. oki. gr. u dosadašnjem odseku XIV i XXXXI²² AK 22. 4, 18,00 časova.

60. pd (mot.) i SS »Rajh« sa jedinicama rezerve kopnene vojske potčinjenim XXXXI²³ AK i pp »Grosdojčland« dolaze u isto vreme pod komandu XI AK. SS »Rajh« treba što pre smeniti sa pp »Grosdojčland«.

Do preuzimanja komande od strane XI AK SS »Rajh« sa jedinicama rezerve K-de kopnene vojske potčinjenim XXXXI²⁴ AK kao i pp »Grosdojčland« neposredno su potčinjeni oki. gr. Pored svojih dosadašnjih zadataka, ove jedinice preuzimaju, prema detaljnijem naređenju XXXXI²⁵ AK, i njegove zadatke .

od XXXXVP⁶ AK posle pristizanja 60. pd (mot.) u njegovu zonu ipak *najkasnije 28. 4., do 8,00 časova.*

Glavnina 60. pd (mot.) treba, počev od 25. 4. da se premešti u predviđeni rejon (vidi tač. 2).

XXXXVI²⁷ AK će do preuzimanja komande od strane XI - AK i dolaska 60. pd (mot.) obavljati zadatke osiguranja i stražarskog obezbeđenja sa guseničarskim jedinicama 16. pd (mot.) i jedinicama na točkovima 8. okld.

- 7.) *Za pripremu smenjivanja i preuzimanja komande* uputiće XI AK 21. 4. jednog generalštabnog oficira u 1. oki. gr. a XIV AK 22.4. u XXXXVI²⁸ AK.

8.) *Komandni odnosi*

Združene jedinice određene za transportovanje, ukoliko nikako drugačije potčinjavanje nije izričito naređeno, ostaju potčinjene svom korpusu i posle preuzimanja komande od strane XI AK. K-de XIV i XXXXVI²⁹ AK ostaju potčinjene oki. gr. ili će biti potčinjene armiji, što zavisi od transportovanja oki. gr.

- 9.) *Prijave transportovanja* za trupe određene za transportovanje (uključujući i jedinice rezerve K-de kopnene vojske) treba korpusi i SS »Rajh« da dostave u 2 primerka neposredno BV. T.O. K-de 2 A u Zagrebu.

Straž.[arsko] obez.[beđenje] treba unapred uputiti transportnim komandanturama koje vrše ukrcavanje.

³⁰ Potpis nečitak. Verovatno je potpisao komandant 1. oklopne grupe general-pukovnik (od 1940. general-feldmaršal) Evald Klajst. On je bio komandant ove grupe do 22. juna 1941. a zatim komandant 1. oklopne armije na sovjetskom frontu. Zarobljen je od Engleza i proglašen za ratnog zločinca. Izručen je Jugoslaviji 1946, a potom, 1948, SSSR-u, gde je 1954. umro (Wolf Keilig, n. d., str. 166).

BR. 11

IZVEŠTAJ PREDSTAVNIKA VRHOVNE KOMANDE VERMAHTA OD 19. APRILA 1941. UPRAVI ZA VOJNU PRIVREDU I NAORUŽANJE O SASTANKU PREDSTAVNIKA VERMAHTA I NEMAČKOG MINISTARSTVA SPOLJNIH POSLOVA U BEČU POVODOM PODELE JUGOSLAVIJE¹

STROGO POVERLJIVO

Prepis

Izveštaj majora Rudelsdorfa [Rudelsdorff]²

4 kopije

1. kopija Štabu

Beč, 19. IV 1941.

Predmet: Planirana podela Jugoslavije na oblasti?

Beleška o razgovorima u hotelu »Imperijal«, Beč

Diskusijom rukovodio: poslanik Riter [Ritter]⁴

1) Na sastanku su učestvovali:

Gaulajteri iz graničnih oblasti,⁵
 Predstavnik četvorogodišnjeg plana,
 Generalni konzul Nojhauzen⁴, generalni opunomoćenik za Jugoslaviju,
 Predstavnik Ministarstva spoljnih poslova, kao i rukovodilac za pitanje narodnosti.⁷

¹ Snimak overenog prepisa originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-77, r. 1295, s. 792-5. Na margini dokumenta dopisano je rukom nekoliko nečitljivih parafa i datuma.

² On je bio predstavnik Uprave za vojnu privredu i naoružanje Vrhovne komande Vermahta.

³ Opširnije o -podeli teritorije Jugoslavije vidi dok. br. li, 15, 20, 27, 28, 29 i 32.

⁴ Poslanik Ministarstva spoljnih poslova iz Berlina.

⁵ Misli se na Zigfrida Iberrajtera (Siegfried Uiberether) iz Štarske i Franca Kučeru (Franz Kutschera) iz Koruške.

⁶ Franc Nojhauzen (Franz Neuhausen). Do napada na Jugoslaviju bio je nemački konzul u Beogradu, a od 28. aprila 1941. generalni opunomoćenik za privredu u okupiranoj Srbiji. Kao ratni zločinac osuđen je u Beogradu na smrt. Opširnije o njegovoj ulozi vidi dok. br. 36 i njegovo saslušanje od strane predstavnika Vojnog tužilaštva JA 18. septembra 1947. u Beogradu (AVII, reg. br. 1/5, k. 27).

⁷ Verovatno se misli na dr Vilhelma Štukarta (dr Wilhelm Stuckart). On je u vezi sa sednicom koja je održana 19. aprila 1941. u Beču o pitanju privremenog uređenja na teritoriji podcijene Jugoslavije održao jednu sednicu o postupku prema pripadnicima nemačke narodne

Od strane oružanih snaga bili su:

General Varlimont,⁸
 General-potpukovnik fon Tipelskirh,⁹
 Major Vin [Wien]
 Major Rudelsdorf,

dalje:

Oficir za vezu sa ministrom spoljnih poslova, pukovnik Štajnhofzer [Steinhäuser].

- 2) Poslanik Rither primetio je u uvodu da cilj diskusije nije donošenje odluka, već isključivo da se iznesu mišljenja na koji bi način mogla da se izvrši podela Jugoslavije, imajući u vidu interese Nemačke. Za rezultat diskusije mora biti merodavna politička linija koju je odredio Firer. Radi toga, sledećih dana će se pojaviti bugarski kralj Boris,¹⁰ grof Čano," kao i predstavnik mađarske vlade. On je zamolio da se lokalna granična pitanja ne obrađuju u okvirima ove diskusije. Kao politički princip mora da važi postavka da se ne stvore nikakve osnove za nove blokove tvorevine. Dalje treba da važi kao rukovodeći princip da Nemačka ni u kom slučaju ne sme da dobija manje sirovina iz Jugoslavije nego što je do sada primala. Pri razmatranju dobijanja sirovina i njihovog iskorišćavanja za nemačke interese verovatno se mora imati u vidu obezbeđenje privredne hipoteke, pošto u većini slučaja zemljišno prisvajanje ne dolazi u obzir.

grupe (folksdojčerima) koji se nalaze na područjima koja su data državama učesnicama u okupaciji Jugoslavije. Na toj sednici on je izložio opšte pojedinosti o toj grupi na teritoriji Jugoslavije o pravima koja im garantuje Treći Rajh i o obavezama koje prema toj grupi preuzimaju Mađarska, Italija i NDH (AVII, London 2, s. 297842-6).

⁸ Valter Varlimont (Walter Varlimont), general-lajtnant, od 1. aprila 1944. general artiljerije, načelnik odeljenja teritorijalne odbrane Vrhovne komande Vermahta.

⁹ Kurt Tipelskirh (Kurt von Tippelskirch), načelnik odeljenja za inostranstvo Komande kopnene vojske (Oberquartiermeister IV — Fremde Heere OKH).

¹⁰ Umro 2. septembra 1943.

¹¹ Galeaco Čano (Galeazzo Ciano), ministar spoljnih poslova Kraljevine Italije. On je u Beč stigao 20. aprila 1941. na poziv Ribentropa, koji ga je već 17. aprila 1941. obavestio da on ne očekuje od njega da dođe u Beč sa već pripremljenim detaljnim programom podela Jugoslavije, nego samo s načelnim mišljenjem o ovom pitanju, kao i da se on slaže s namerom Musolinija da se ostali deo Slovenije pripoji Italiji. Što se tiče Dalmacije, očekuje se da će to pitanje biti rešeno u smislu italijanskih želja. O sudbini Crne Gore, o želji Italije da se Albanija znatno proširi i o razgraničenju s novostvorenom NDH, kao i o ustupanju teritorija Mađarskoj i Bugarskoj, biće predmet razgovora Nemačke i Italije. Mišljenje je Ribentropa: Italija se slaže da se makedonsko pitanje reši u smislu bugarskih želja, tako da bi čitava teritorija došla pod bugarski suverenitet (AVII, Bon 2, s. 536-7).

- 3) Treba da je poznato da se područja južno od Štajerske i Koruške priključuju Nemačkoj.¹²
- 4) Kako se predviđa, Mađarska bi dobila Međumurje, Prekomurje, Vojvodinu i Bačku.¹³
- 5) Bugarska: Makedoniju sa dolinom Vardara do Skoplja i zapadno područje do Ohridskog jezera.¹⁴
- 6) Što se tiče Italije, moglo bi se imati u vidu proširenje Albanije na istok; priključenje Crne Gore je sumnjivo. Pored toga, verovatno će Italija polagati pravo na dalmatinsku obalu. Bez sumnje, ovde se radi o području naseljenom Hrvatima. Lučko područje Rijeke takođe će verovatno biti raspravljeno u pogledu Sušaka.¹⁵ Mora se izričito naglasiti da italijanski zahtevi do sada još nisu najavljeni. Isto to važi za Mađarsku i Bugarsku. Da bi se ipak iznela mišljenja u pogledu mesta (pripadnosti) važnih delova oblasti, treba imati u vidu nagoveštene mogućnosti. Dopunjavajući ovo, on je naglasio da će Italija, kako se predviđa, pokazati svoj interes za Sloveniju.¹⁶ Što se tiče hrvatskih želja, mora se računati sa njihovim zahtevom za dodeljivanje dalmatinske obale, isto kao i Bosne i Hercegovine i predela Srema.
- 7) Hrvatska treba da bude priznata od strane Italije i Nemačke kao suverena država. To ne isključuje da Nemačka u daljoj budućnosti može imati uticaja u pogledu političkih ispravki. U svakom slučaju treba utvrditi da Hrvatska tre-

¹² i " Opširnije o tome vidi dok. br. 1., 5, 20, 23, 27 i 35.

¹⁵ U vezi s tim. Komanda ratne mornarice je od 21. aprila 1941. dostavila dopis Ministarstvu inostranih poslova u kome piše: »Da se povodom predstojećih pregovora oko povlačenja italijansko-hrvatske (NDH) granice u oblasti Jadranskog mora vodi računa o tome da Sušak i obalski pojas koji se prostire južno od njega za Oko 100 km, koji je do sada bio jugoslovenski, pripadne NDH, ili ukoliko to bude nesprovodljivo — bar da se za nemačke petrolejske firme u Sušaku i Bakin, a u cilju utovara i istovara sirove nafte, odobri *pravo slobodne luke* od dažbina, a Ina Isvim železničkim linijama i putevima koji odavde vode do vanitalijanskih teritorija — da se odobri bescarinski tranzit za sirovu naftu i gotove proizvode svake vrste« (AVII, Bon 4, s. 288-9).

¹⁶ U svom izveštaju iz Rima nemački ambasador Hans Georg Makenzen (Machensen) izvestio je 30. aprila 1941. Ministarstvo spoljnih poslova da mu je Cano saopštio: »Italija je odlučila da izda dekret o priključenju slovenačkih područja, kao provincije Ljubljana, Kraljevini Italiji, slično kao što smo to mi uradili objavljivanjem ukaza o novim granicama Rajha od Karavanki«. Uz ovaj izveštaj, kao prilog, dat je i doslovni tekst dekreta o anektiranju Ljubljanske pokrajine (AVII [Na NAV-T-120, r. 200, s. 150199-200). Redakcija ga ne štampa jer je on objavljen u Zborniku »Ministarstvo vanjskih poslova NDH Međunarodni ugovori 1941«, Hrvatsika državna tiskara, Zagreb (Kraljevski dekret sa zakonskom snagom br. 201 od 3. maja 1941). Opširnije o tome vidi: Zbornik, tom XIII, knj. Ij, dok. br. 5, 6, 7, 8, 9 i 14.

ba da bude nezavisna, i da neko izjednačenje sa protektoratom ne odgovara.

- 8) U toku diskusije došlo je do saglasnosti da bi pripadanje Italiji privrednih oblasti koje su važne za Nemačku nepovoljnije delovalo nego pripadanje drugim državama. Pri tome je u prvi plan izbilo mišljenje u pogledu iskorišćavanja nalazišta boksita na dalmatinskoj obali. Zatim područja olova i cinka — Trepča, koje leži na granici albanske države.
- 9) Moglo bi se s pravom računati da će nalazište (rudnik) hroma u okolini Skoplja verovatno pripasti Bugarskoj. Pri zaključivanju privrednog ugovora, koji predviđa obezbeđenje iskorišćavanja (rudnika) za Nemačku, ne treba očekivati nikakve teškoće.
- 10) Prema Mađarskoj treba zastupati stanovište da se koncesije nafte koje je dodelila jugoslovenska vlada imaju u potpunosti poštovati.
- 11) Predloženo je da se razgraničenje preduzme na taj način da topionice [železa] kod Sarajeva ne pripadnu Italiji.
- 12) Na diskusiji je stavljeno pitanje na koji se način može sprovesti prinudna uprava od strane Nemačke, u formi tutorstva, nad engleskom imovinom koja se nalazi u Jugoslaviji.
- 13) Obeštećenje za pripremu aerodroma, utvrđenja, kasarni itd. za nemački Vermaht. Ukoliko se sa vojničke strane bude moralo dozvoliti da i Hrvatska učestvuje, ona će u pogledu obeštećenja biti upućena na pripadajući srpski ratni plen.
- 14) Vojne želje za podelu jugoslovenske oblasti izneo je general Varlimont u svom izveštaju (W.F.St. — Abt.L, IV/Qu) Br. 00673 str. pov.¹⁷ (sa prilogom).
- 15) Poslanik Riter je zaključio sastanak sa predlogom da se 19. 4. 1941. godine u 10 časova sastane jedna potkomisija¹⁸

¹⁷ Vidi dok. br. 1.

¹⁸ Potkomisija za privredna pitanja sastala se 19. aprila 1941. Prisutni su bili: pukovnik Braumiler (Braumüller), državni sekretar Landfried (Landfried), državni sekretar Kettler (Kettler) i major Rudelsdorf. U uvodnoj reči poslanik Klodijus je istakao da će prolazne teškoće nastupiti u vezi s pravom na one posede za koje se predviđa da će ih Italija prisvojiti. To se na prvom mestu odnosi na bogata nalazišta boksita u Hercegovini. Kao zaključak, nemački zahtevi su sledeći: »Za vreme rata neograničeno dobijanje boksita za Nemačku. Posle rata moraju se u prvom redu podmiriti nemačke potrebe, za čije je izvlačenje boksita ona zainteresovana«. Isto tako je zaključeno da rudnik olova Trepča ostane u posedu Nemačke, da se eksploatacija hroma u okolini Skoplja obezbedi za Nemačku i da se regulišu druge isporuke i koncesije s teritorija koje su dobile Mađarska i Bugarska. Pored toga, zaključeno je i sledeće: »U oblastima koje su posele nemačke oružane

— u hotelu »Imperijal« pod rukovodstvom poslanika Klodijusa [Clodius]^{1*} — koja će razmotriti privredna pitanja u pojedinostima. Od strane OKW²⁰ načelnik L, je odredio majora Rudelsdorfa.

F.d.R.²¹
²²

Pot. Rudelsdorf

Dostavljeno:

1. primerak Štabu
2. „ Wi.²³
3. „ Rii.²⁴
4. „ Ro.²⁵

snage a u kojima su preuzele okupaciju mađarske i bugarske jedinice kopnene vojske mora da stupi na snagu, odnosno da se zadrži nemačka priniuidna uprava nad neprijateljskom imovinom Poslanik Klodijus je zamolio da Vrhovna komanda Vermahta sastavi formulaciju u pogledu vojnih postrojenja koje države naslednice moraju staviti besplatno na raspolaganje.

Države naslednice jamče Nemačkoj za obaveze jugoslovenske države srazmerno svome učešću u nasleđu.

Saopšteno je da se jugoslovenska dunavska flotila sastoji od 1.000 jedinica (brodića).

U zaključku je ponovo istaknuto da na ovom zasedanju komisije nije bila reč o definitivnoj odluci, nego isključivo o usvajanju predloga koje na podesan način treba upotrebiti u okviru političkih razgovora« (AVII, NAV-T-77., r. '1295, s. 789-91).

^{1*} On je bio poslanik nemačkog Ministarstva spoljnih poslova.

²⁰ Oberkommando der Wehrmacht (Vrhovna komanda Vermahta)

²¹ Für die Richtigkeit (Za tačnost)

²² Potpis nečitak

²³ Wirtschaftsamt (Uprava za privredu)

²⁴ Rüstungsamt (Uprava za naoružanje)

²⁵ Rohstoffabteilung (Odeljenje za sirovine)

BR. 12

OGLAS NEMAČKOG VOJNOG SUDA U VELIKOM BEČKEREKU OD 19. APRILA 1941. O IZVRŠENOJ SMRTOJ PRESUDI NAD SEDAMNAEST LICA IZ BANATA¹

Prepis

BEKANNTMACHUNG

ERTESITES

OGLAS

Laut Kriegsgerichtlichem Urteil von 19. April 1941 wurden heute wegen Plünderung, Waffenbesitz und Gewalttätigkeiten an Volksdeutschen standrechtlich erschossen:

Itelet alapjan ma 1941 aprilis 19-en rablas, fegyvertartas es eröszak elkövetese miatt a nemet nemsetisegu polgarokon, ki lettek vegezve:

Prema presudi ratnog suda od 19. IV 1941. ubijeni su danas zbog pljačke, posada oružja i nasilja naspram nemačkim podanicima:

**Obradović Milan, Vojvoda Stepa
Cepanović Ilija, Vojvoda Stepa
Došen Milenko, Hetin
Resanović Laza, Hetin
Borić Marko, Bašaid
Mijućin Veljko**

**Nikolin Dušan, Deutsch Zerne² [Nemačka Crnja]
Filipov Ivan, Deutsch Zerne
Subin Vlada, Deutsch Zerne
Đurin Mladen, Deutsch Zerne
Todorov Živa, Deutsch Zerne
Savin Milan**

Tintar Mihajlo, Glina³

Eraković

Dačević

Miloš Milovanov, Dragutinovo⁴

Subotički Sredoje, Dragutinovo

Gross Betschkereck,⁵ den 19. April 1941.

Buchdruckerei⁶ E. Ruess Gross-Betschkereck

¹ Oglas (pisan na mašini, latinicom, nemačkim i mađarskim jezikom) u AVII, reg. br. 7/1, k. 50-A.

² Sada: Srpsika Crnja.

³ Nije nađeno na karti i : 100.000

⁴ Sada: Miloševo

⁵ Sada: Zrenjanin

⁶ Štamparija

BR. 13)

ZAPOVEST KOMANDANTA KOPNENE VOJSKE OD 20. APRILA 1941. POTČINJENIM KOMANDAMA O ORGANIZACIJI I USPOSTAVLJANJU OKUPACIONE UPRAVE U SRBIJI¹

KOMANDANT KOPNENE VOJSKE

O.H²., 20. april 1941.

Gen.St.d.H³/Komandni štab Gen.Qu.⁴

Br. B/249/41. pov.

Poverljivo!

*Zapovest
za uspostavljanje vojne uprave u Srbiji*

- 1.) Na teritoriji *Stare Srbije*, sa izuzetkom delova teritorije koje su okupirale italijanske i bugarske trupe i zapadnog Banata između Tise, Dunava i rumunsko-mađarske granice, *biće 22. aprila 1941.* u 12,00 časova uspostavljena vojna uprava s jednim vojnim komandantom, sa službenim sedištem u Beogradu.⁵
- 2.) *Vojni komandant u Srbiji* potčinjen je komandantu kopnene vojske. Dok Srbija bude operacijska zona 2. armije, komandant 2. armije ima pravo da zahteva obaveštenja i izveštaje o situaciji i da izdaje direktive uz obavezu da ih dostavlja OKH⁶ na uvid. Vojni komandant obavlja izvršnu vlast u ime komandanta kopnene vojske i komandanta 2. armije.
- 3.) *Vojni komandant* ima zadatak da ponovo uspostavi sigurnost i red i da ih održava. U pogledu upotrebe trupa izdaje posebne direktive. Njemu, takođe, spada u dužnost strażarsko obezbeđenje i upotreba ratnih zarobljenika, ukoliko ratni zarobljenici ostaju u zoni pod vojnim komandantom.
Organizaciju privredne uprave i rešavanje privrednih pitanja regulisaće rajhsmaršal velikog nemačkog Rajha, čija su naređenja na privrednom planu jedino merodavna.

100

¹ Snimak overenog prepisa originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-77, r. 1295/11103-4. Na margini dokumenta dopisano rukom nekoliko datuma, parafa i napomena.

² Oberhaupt (Glavni stan)

³ Generalstabes des Heeres (Generalštab Kopnene vojske)

⁴ Generalquartiermeister (Komandant za pozadinu ili Komanda pozadine)

36 40 i 41 organizaciji "Prave detaljnije vidi dok. br. S, 19, 21., 24, 3®, 34,

⁴ Oberkommando des Heeres (Komanda Kopnene vojske)

- 4.) Zapovesti OKH (Generalštab Kopnene vojske), načelnika za pozadinu, ukoliko su načelne prirode, izdaju se vojnom komandantu preko K-de 2. A, a neposredno ako su u pitanju ostale tekuće stvari. Neće se primenjivati neposredno saobraćanje između najviših organa vlasti Rajha i Komande vazduhoplovstva i ratne mornarice s jedne strane i vojnog komandanta s druge strane. Ukoliko mu to u privrednim pitanjima nije naredio ili dozvolio rajhsmaršal velikog nemačkog Rajha.

WI. RÜ. AMT⁷

25. 4. 41

Br. 26765/41

Potpisao: fon Brauhic⁸
F.d.R.⁹:

generalštabni major

Prilog 1: službeno uputstvo.

Prilog 2: skica.¹¹

⁷ Štambilj primaoca

⁸ Valter Brauhic (Walther von Brauhitsch), general-feldmaršal, komandant Kopnene vojske (Oberbefehlshaber des Heeres). Tu dužnost on je preuzeo od Hitlera 1. septembra 1939. i na njoj je ostao do 19. decembra 1941 (Wolf Keilig, n. d., str. 43).

⁹ Potpis nečitak

¹⁰ Uputstvo je namenjeno vojnom upravnom komandantu u Srbiji i izvodno sadrži: »Vojnom upravni komandant u Srbiji (službeno sedište u Beogradu) potčinjen je komandantu kopnene vojske. Dok Srbija bude operacijska zona 2. armije, komandant 2. armije ima pravo da zahteva obaveštenje i izveštaje o situaciji i da izdaje direktive. Vojnom upravni komandant obavlja izvršnu vlast u ime komandanta kopnene vojske i komandanta 2. armije.

A) *Sastav štaba*

Štab vojnopravnog komandanta u Srbiji sastoji se od:

1.) Komandnog štaba za vojna pitanja, 2.) Upravnog štaba za upravna pitanja.

B) Vojnom upravnom komandantu potčinjene su feldkomandanture (V) i komande mesta...

C) *Zadaci:* 1.) Vojnom upravni komandant u Srbiji rukovodi vojnom Upravom u Srbiji. On može donositi sve odluke, ukoliko po svojoj prirodi i značaju ne bi morale ostati u nadležnosti komandanta kopnene vojske ili ih nije zadržao u svojoj nadležnosti komandant 2. armije. On može uspostaviti zakonitost (propise). Svoja prava može preneti na komandante feldkomandantura i komande mesta u srazmeri prema lokalnim potrebama.

Neodložno je potrebno osiguranje u vojnom pogledu važnih saobraćajnih puteva, naročito železničke pruge Beograd — Solun (Tesaloniki), i plovidbe Dunavom.

Dalje je takođe neodložno potrebno izvršavanje svih privrednih naređenja koja je postavio rajhsmaršal.

UPUTSTVO ODELJENJA ZA POZADINU 2. ARMIJE OD 20. APRILA 1941. POTČINJENIM JEDINICAMA O NAČINU PRIKUPLJANJA RATNOG PLENA I ZAROBLJENIKA'

KOMANDA 2. ARMIJE

O.Qu/Qu. 2

A.H.Qu, 20. 4. 41.

Prikupljanje plena i zarobljenika.²

A.) Prikupljanje plena

- 1.) S obzirom na privrednu situaciju Nemačke, prikupljanje plena dobija poseban značaj. Potrebno je da nemačke jedinice koriste to oružje.

Da bi se sprečilo da se razvuče, naročito pešadijsko oružje i izgubi dragocen plen (motorna vozila) treba u vremenu kojim se još raspolaže brzo prikupiti od svih jedinica plen i obezbediti ga.

Plen treba po mogućnosti prikupiti na velika sabirna mesta i postaviti straže. Prilikom odlaska neke jedinice treba ga predati jedinici koja dolazi. Poželjno je da sabirna mesta budu u blizini železničke pruge i puteva koji se mogu koristiti za velike transporte. Armiji treba što pre javiti sabirna mesta, a ona će se pobrinuti za transportovanje.

Poseban značaj dobija uprava u nemačkom protektoratu južno od Dunava.

Upravne mere ina bugarskoj interesnoj teritoriji treba da budu tako postavljene da Bugarska uskoro može preuzeti upravu.

Ukoliko domaće vlasti žele nastaviti svoj rad, treba ih prema mogućnostima staviti pod najstrožu kontrolu.

2.) Komandant feldkomandanture rukovodi upravom i vrši nadzor nad domaćim srednjim organima vlasti u svome delokrugu komandne nadležnosti...

3.) Komandant mesta rukovodi lokalnom upravom i vrši nadzor nad domaćim nižim organima vlasti u svome delokrugu komandne nadležnosti... (AVII, NAV-T-77, r. 1295, s. 1:105-7). Ovo uputstvo ima ta'kode jedan prilog, kojim je regulisano pravo potpisivanja akata i dokumenata u raznim ustanovama nemačke okupacione uprave (AVII, NAV-T-77, r. 1205, s. 1,108-9)

" Na skici su nacrtane teritorijalne granice nadležnosti komandanta Srbije, granice privremeno angažovanih feldkomandantura i komandi mesta i granice područja pod nemačkom specijalnom zaštitom — protektorat Banat, Beograd i Bor sa okolinom (AVII, NAV-T-77, r. 1245, s. III;113).

¹ Snimak overenog prepisa originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-312, r. 11120, s. 9330704-7. Dokumentat je mestimično oštećen i teško čitljiv.

² Bliže o tome vidi dok. br. 5, 6 i 7.

- 2.) Plen sa bosanskog područja treba što pre prebaciti na područje stare Srbije, pošto još nije doneta odluka o dodeli bosanskog područja pojedinim zainteresovanim zemljama,
- 3.) Plen koji se nalazi na hrvatsko-slovenačkom području stoji na raspolaganju »nemačkom generalu u Zagrebu« da bi ga koristila buduća hrvatska vojska.³
- 4.) LI AK prikupiće plen na bosanskom području koje je poseo i neposredno ga prevesti na nemačko područje.
- 5.) Pronađene tenkove treba pojedinačno dopremiti K-di Armije, naznačivši garnizon i nacionalno područje.
- 6.) Iz zaplenjenog naoružanja i opreme jedinice treba da opune svoje zalihe a jedinice za snabdevanje da se naoružaju sa M.G.⁴

B.) Zarobljenici

- 1.) 1. tenkovska grupa stara se i dalje, prema postojećim načelima, za prikupljanje i evakuaciju zarobljenika na svom području. Zarobljenike koji mogu sami da se snabdevaju treba prikupiti u radne jedinice, dodeljujući im poljske kuhinje sa zapregom. Hranu nije moguće dopremiti. Zarobljenici treba pod kontrolom da donose namirnice i pripremaju hranu.
- 2.) Poželjno je da se evakuiše što više zarobljenika iz bivše jugoslovenske vojske, a sa bosanskog područja da se bar prebace na područje stare Srbije.
- 3.) U srazmeri sa pristizanjem landesšicen-bataljona i formiranjem Dulags, Armija će preuzimati zarobljenike. Jedan deo će kasnije pripasti divizijama na snabdevanje.
- 4.) LI AK će prikupiti zarobljenike na svom području i što pre ih otpremiti na teritoriju Rajha. Korpusu ostaje potčinjen Dulags 201 i 1. landesšicen-bataljon. Ostale landesšicen-bataljone treba što pre osloboditi i ponovo potčiniti 1. oki. gr. U tu svrhu ih treba prebaciti E — transportom za Sarajevo.
- 5.) Sva raspoloživa vojna policija i motorizovane vojne patrole treba da očiste puteve od zarobljenika koji lutaju. Svi vojnici bivše jugoslovenske vojske koji okolo lutaju bez daljnog su ratni zarobljenici.

Važnije objekte u vezi sa saobraćajem i industrijom treba zaštititi zbog opasnosti od sabotaža.

³ Misli se na vojsku Nezavisne Države Hrvatske koju je pukovnik Slavko Kvaternik, budući »vojskovođa«, počeo formirati već 10. aprila 1941, kada je, pored proglašavanja NDH, objavio i Zakon o osnutku vojske i mornarice države Hrvatske (»Narodne novine« br. 1 od 11. aprila 1941).

⁴ Maschinengewehr (automat)

- 6.) Zarobljenike treba što pre razvrstati na:⁵
- Mađare,
 - Bugare,
 - Rumune,
 - Hrvate,
 - Grke.
- 7.) Mađarske i bugarske zarobljenike treba što pre otpustiti da idu u Mađarsku, odnosno Bugarsku. Sledi odluka o zarobljenicima rumunske narodnosti.
- 8.) Zarobljene hrvatske oficire i vojnike treba pustiti na slobodu. Za to je potrebno:
- besprekorna identifikacija hrvatske narodnosti, obrazovanjem mešovityh komisija.
Kao hrvatske članove mešovityh komisija treba uzimati zarobljene oficire koji deluju poverljivo, ukoliko ih ne stavi na raspolaganje nova hrvatska vlada. Sve mere u pogledu Hrvata na području LI AK treba regulisati sa generalom fon Glez-Horstenau.⁶

⁵ O otpuštanju ratnih zarobljenika jugoslovenskih oružanih snaga nemačke narodnosti, Mađara, Bugara, Albanaca i Hrvata opširnije vidi AVII, NAV-T-312, r. 446, s. 8028(71156; o postupcima s ratnim zarobljenicima i načinu njihovog razoružavanja vidi dökumenat u AVII, NAV-T-312, r. 445, s. 802871:8-20.

⁶ Edmund Glez-Horstenau (Edmund Glaise-Horstenau), general-major a od 1. novembra 1942. general-lajtnant. U Zagreb je upućen od strane Hitlera 14. aprila 1941. sa zadatkom da bude veza između Vrhovne komande Vermahta i Nezavisne Države Hrvatske. Ovu dužnost, s titulom: nemački general u Zagrebu (Der Deutsche General in Agram), s pridodatim ljudstvom: majorom Krojtom (Creydt), pomoćnikom vazduhoplovnog izaslanika, kapetanom Mozerom (Moser), pomoćnikom izaslanika, majorom Šartom (Schardt), oficirom za privredu, kapetanom Hefnerom (Höfner), oficirom za transport, i kapetanom Meringom (Möhring), obaveštajnim oficirom, koji su činili ovu nemačku komandu u Zagrebu, tj. u NDH, obavljao je od 15. aprila 1941. do 1. novembra 1942. Sem toga, u toku 1941. u Zagrebu su delovali predstavnici nemačkih ustanova koji su njemu bili potčinjeni ili su s njim saradivali: šef ispostave Abvera potpukovnik Šefner (Schöffner), šef ajnzacgroupe službe bezbednosti SS štrumbanfirer Bajsner (Beissner), komandant 725. feldkomandanture potpukovnik Rajhert (Reichert), načelnik Odeljika vojnotehničkog snabdevanja potporučnik Ratje, komandant aerodroma pukovnik Troj (Treu) i komandant škole letenja potporučnik Gros (Gross). General-lajtnant honoris causa Glez je il. novembra 1942. postavljen za nemačkog opunomoćenog generala u Hrvatskoj (Deutscher Bevollmächtigter General in Kroatien). Od tada su njegova ovlašćenja i zadaci prošireni, pošto je izjednačen s komandantima vojnih oblasti i njihovim nadležnostima. Međutim, i dalje je ostalo u njegovoj nadležnosti da pred Paveličevom vladom i njegovim oružanim formacijama zastupa interese Vermahta i da rukovodi zajedničkim operacijama protiv partizana. Istovremeno, za zadatke užeg rukovođenja trupama na teritoriji NDH, postavljen je 1. novembra 1942. general-lajtnant Rudolf Liters (Liiters) za komandanta nemačkih trupa u NDH, 'M S f ^ S. ? f l a v - B. o d u' (AVII, NAV-T-312, r. 468, s. 8054502-3, T-77, r. 13(12, s. 572 i Bon 4, s. 256-7).

- b) Komanda koja otpušta zarobljene Hrvate treba da im izda jednostavnu ispravu sledećeg oblika:
»..... je Hrvat
(ime, prezime)
i otpušten je iz nemačkog zarobljeništva.
Pečat:
(potpis, službena dužnost i jedinica).«
- c) Otpuštenim Hrvatima treba prethodno saopštiti da mogu dobrovoljno da stupe u novoformirane hrvatske jedinice. Radi toga treba odmah da se jave hrvatskim komandama, ukoliko već ne postoji direktiva »nemačkog generala u Zagrebu« (general fon Glez-Horstenau).
- d) U slučaju da se hrvatski zarobljenici ne nalaze na novoj hrvatskoj teritoriji treba ih kao jedinica pod komandom hrvatskih oficira uputiti maršem za Hrvatsku.
Nemačkim jedinicama treba dati uputstva da pomognu tim jedinicama da se što brže otpreme.
Jedinice treba da razoružaju sve one Hrvate bivše jugoslovenske vojske koji **nisu prikupljeni** i koji lutaju sami bez komandi i da im daju uputstva da se jave najbližim hrvatskim vlastima radi izdavanja isprava. LI AK treba da izdaje odgovarajuća obaveštenja hrvatskim vlastima putem radija ili istaknutih oglasa.
- e) Jedinice treba bezobzirno da sprečavaju prestupe Hrvata koji su pušteni na slobodu i da po mogućnosti obaveste hrvatske vlasti.
- 4.) Sve ostale zarobljenike na području stare Srbije i u pograničnim oblastima treba razvrstati u sledeće grupe:
- Radnici u industriji naoružanja i pogonima važnim za rat.
 - Stanovnici sela (zemljoradnici i seljaci) iz najvažnijih poljoprivrednih gazdinstava.
 - Radna snaga za vojne zadatke pod vojnom upravom — za izgradnju puteva, opravke i pomoćne službe kod jedinica.
 - Ostatak zarobljenika koje treba prebaciti u Nemačku.
- 5.) Veće potrebe u snagama za obezbeđenje radi sprovođenja tih mera treba privremeno da pokriju jedinice. Da bi se ubrzo ponovo uspostavili radni odnosi u zemlji i da bi se izbegao nepotreban saobraćaj, jedinice treba hitno da izvrše ove teške zadatke.

Tačnost overava:

7

Za Komandu armije
načelnik za pozadinu
koncept potpisao
Krumpelt

⁷ Potpis nečitak

OBAVEŠTENJE NEMAČKOG MINISTARSTVA SPOLJNIH POSLOVA OD 21. APRILA 1941. NEMAČKOM POSLANIKU U RUMUNJI O PITANJU DODELJIVANJA BANATA RUMUNIJI¹

Telegram (otvoren)

Specijalni voz, 21. april 1941. — 2,30 časa

Primljen: 21. aprila 1941. — 3,00 časa

Beč, 21. april 1941.

- 1) BIRO ZA ŠIEROVANJE
MIN. SPOLJ. POSLOVA
- 2) NEMAČKOM POSLANSTVU — BUKUREŠT

Najhitnije!

Br. 275 od 21. 4.

Za poslanika.²

U vezi telegrama br. 1049 od 17. 4.³

U vezi s Vašim zalaganjem da se pitanje dodeljivanja delova Banata koji su dosada pripadali Jugoslaviji resi po rumunskom shvatanju, što je izneto na kraju Vašeg telegrama, treba primetiti da takvo rešenje ni u kome slučaju neće doći u obzir. Uz to je rumunska manjina u ovome delu Banata neznatna i iznosi samo oko polovine od 130.000 stanovnika iza koje se tvrdi da postoje. Gospodin ministar spoljnih poslova⁴ Vas moli da se tamo ne zapletete u raspravljanja koja polaze od toga da bi ovo područje moglo da pripadne Rumuniji. Rumunska agitacija u ovome pravcu ni u kome slučaju ne sme da dobija hranu iz razgovora sa nemačkim poslanstvom.

Po Vašem telegramu dostaviće se dalja uputstva.

Rintelen⁵

Napomena: Pod br. 1075 od 21. 4. u 6 sati i 45 min. je u Bukurešt upućen. Tel. Ktr.

¹ Snimak telegrama (pisanog na mašini) u AVII, London 2, s. 29784. Na margini dokumenta dopisano rukom nekoliko parafa i datuma.

² Verovatno se odnosi na nemačkog ambasadora u Rumuniji.

³ Taj telegram redakcija nije pronašla.

⁴ Joakim fon Ribentrop (Joackim von Ribbentrop). Na Nirnberškom procesu osuđen je kao ratni zločinac na smrt vešanjem.

⁵ Emil (von Rintelen), poslanik Ministarstva spoljnih poslova.

IZVEŠTAJ GENERALŠTABA KOMANDE KOPNE NE VOJSKE OD 21. APRILA 1941. O AKTIVNOSTI 2. I 12. ARMIIJE NA OKUPIRANOJ TERITORIJI JUGOSLAVIJE¹

KOMANDA KOPNE NE VOJSKE

Gen.St.d H./oper. odelj.(III)

Br. 8051/41, str. pov.

Izveštaj o situaciji od 21. 4. 41.

(Zaključen u 17,00 časova)

2. armija

Marševski pokret XXXXIX² AK teče planski.³

LI AK: nikakvih naročitih događaja. Namera: Pripreme za prebacivanje u nove rejone razmeštaja.⁴

LII AK ne javlja nikakve promene.⁵

1. oki. gr. je nastavila prebacivanje oki. divizija XXXXVI⁶ i XIV AK.

Od XXXXVI⁷ AK: 14. oki. div. iz rejona oko Sarajeva stigla je u rejon Doboja 16. pd (mot.) prikuplja se oko Sarajeva. 8. oki. div. bez promene.

XIV jAK: 11. oki. div. izvršila je prebacivanje u rejon Beograd — Kragujevac.

60. pd (mot.) bez promene.

Komanda XXXXI⁸ AK s korpusnim delovima i 30. artiljerijskom komandom otpočela je suvozemni marš u pravcu Beča i time izašla ispod potčinjenosti 1. oki. gr.

SS divizija »Rajh« obezbeđuje teritoriju istočno od Tise.

¹ Snimak dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-78, r. 334, s. 62911904.

² Pogrešno; treba: XLIX.

³ U izveštaju Generalštaba kopnene vojske od 20. aprila 1941. stoji: »Korpus je produžio marš u rejon oko Celoveca s pešadijskim delovima 1. brd. div. i završio je prikupljanje 79. pd u rejonu Celoveca« (AVII, NAV-T-78, r. 334, s. 6291,188-9).

⁴ Vidi dok. br. 23, 31, 37.

⁵ U sastavu ovog korpusa nalazile su se 79. i 125. pd i 101. laka pd. One su se 17. aprila 1941. prikupile u rejonu Ptuja (AVII, NAV-T-78, r. 334, s. 6241166-7; NAV-T-78, r. 334, s. 6291H8&3).

U izveštaju Generalštaba kopnene vojske (dalje: KoV) od 20. aprila 1941. stoji: »Korpus je završio prikupljanje 25 pd. Evakuacija 101. lake pd odvija se planski« (AVII, NAV-T-78, r. 334, s. 6291188-9).

⁶ i ⁷ Pogrešno; treba: XLVI.

• Pogrešno; treba XLJ.

XI AK obezbeđuje teritoriju istočno od Morave i pripremio je premeštanje i reorganizaciju.⁹

12. armija

10

LAK¹¹ 46, pd bila je 20. 4. čelom 15 km istočno od Prilepa a začeljem¹² u Velesu.

...

I. A.
pot: Štif [Stieff]

22

BR. 17

ZAPOVEST KOMANDE 2. ARMIJE OD 21. APRILA 1941. POTČINJENIM KOMANDAMA O KONAČNOM POSEDANJU ODREĐENIH PODRUČJA OD STRANE 11. I 51. ARMIJSKOG KORPUSA I O NJIHOVIM NAREDNIM ZADACIMA'

Poverljivo⁴

I a²

KOMANDA 2. ARMIJE
la, br. 786/41. pov.

A.H.Qu, 21. 4. 1941.
20,00 časova

Armijaska zapovest br. 10

- 1.) Zadaci Armije ostaju isti.³
- 2.) *Konačna područja za K-de XI i LI AK* objavljena su u Prilogu br. 1 uz Armijisku zapovest br. 9.⁴ Severozapadna granica XI AK je nova granica prema pokrajini Štajerskoj. Kod XI AK dolazi do promene granice na jugu, pošto je prema saopštenju O.K.H, Italijanima priznato okupiranje Kosovske oblasti, Prizrena, Čikatova, Peći, Đakovice.⁵ Tačno razgraničenje biće rešeno prilikom pregovo-

¹ U izveštaju Generalštaba Kopnene vojske od 20. aprila 1941. piše: »Na teritoriji korpusa bugarske trupe ušle su u Pirot. Priprema se prebacivanje i reorganizacija 11. AK« (AVII, NAV-T-78,, r. 334, s. 6291188-9).

¹⁰ i ¹² Izostavljeni tekst se odnosi na Grčku.

¹¹ U naređenju komandanta 12. A general-feldmaršala Vilhelma Lista od 22. aprila 1941. piše: »Čim Italijani evakušu Gostivar, Kičevo i Resen predviđen je dolazak bugarskih -trupa u opšti rejon Tetovo — Gostivar — Kičevo — Resen. Naređenje u vezi sa ovim sledi čim odobri /komanda Kopnene vojske« (AVII, NAV-T-312, r. 443, s. 8026294-5).

¹ Snimak overenog prepisa originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-312, r. 1076, s. 9280037-«.

² Dopisano rukom.

³ i ¹⁰ Vidi dok. br. 6.

⁵ 0 razgraničenju Nemaea i Italijana u okupiranoj Jugoslaviji vidi doik. br. 1,, I:1, 20, 27, 29 i 35.

ra koji su počeli 20. 4. Priština i pruga koja vodi od Skoplja preko Prištine na sever ostaje u okupacionoj zoni nemačkih jedinica.

Telegramom je već naređeno da jedinice XI AK najhitnije posednu Prištinu i Mitrovicu. Italijanska 2. armija je obavestena o tome i zamoljena da evakuše Prištinu.⁶

- 3.) *Zadatak K-di XI i LI AK* sastoji se u tome da preduzimaju na svojim područjima sistematsko čišćenje i pročešljavanje terena, tražeći srpske jedinice, razbijene delove jedinica itd.

Treba, pre svega, prikupiti sve ostatke jedinica između glavnih saobraćajnica i time sprečiti obrazovanje bandi. Protiv obrazovanja bandi treba nastupati najoštrijim sredstvima. Osim toga, ostaju na snazi zadaci navedeni u tački 5 Armijске zapovesti br. 9.⁷

Za izvršavanje zadataka komande korpusa će izdati odgovarajuća naređenja. Za ove zadatke treba iskoristiti marševe divizija u konačne smeštajne rejone.

- 4.) OKH je dopisom od 20. 4. zamolila mađarsku armiju da se mađarski korpus koji se nalazi južno od Drave, na području Osijeka i jugoistočno odatle, povuče u roku od 8 dana na područje severno od Drave.⁸ Predloženo je da se povuče ranije.

K-da XI AK će osmatrati i izvestiti o evakuaciji područja južno od Drave koje su poseli Mađari.⁹

⁴ Vidi Zbornik, tom XIII, knj. 1, dok. br. 2 (predlog za razmeštaj italijanskih jedinica na okupiranoj teritoriji Jugoslavije), dok. br. 4 (naređenje o dislokaciji italijanskih jedinica na okupiranoj teritoriji Jugoslavije) i dok. br. 7 (naređenje italijanske 9. armije o rasporedu i zadacima jedinica armije).

⁸ Vidi dok. br. 7.

¹ Mađarska armija je svoje operacije protiv Jugoslavije otpočela 11. aprila 1941. izjutra, na delu jugoslovensko-mađarske granice između Drave i Tise (AVII, NAV-T-78, r. 334, s. 6291166-7). Posedanje dravsko-dunavskog trokuta završeno je 12. aprila 1941, kada je dostignuta linija Odžaci — Srbobran (AVII-NAV-T-78, r. 334, s. 6291170-3). Baranja je posednuta 13. aprila 1941. i dostignuta je između Dunava i Tise sledeća linija: Doroslovo — (Stari Sivac — Topola — Senta. Isto tako zauzeti su Osijek, Srbobran, Stari Bečej i Veliki kanal (AVII, NAV-T-78, r. 334, s. 6291174-5). Posedanje područja zapadno od Tise do Dunava završeno je 14. aprila 1941. Ovaj Mađarski mehanizovani korpus (sastava: 1. i 2. matorizovana brigada i Biciklistička kombinovana brigada) potčinjen je bio od 10,00 č 16. aprila 1941. nemačkoj 1. oklopnoj grupi (AVII, NAV-T-78, r. 334, s. 6291176-8).

Detaljnije o oružanim snagama mađarskog okupatora u Bačkoj u aprilskom pohodu 1941. vidi Vojnoistorijski glasnik (dalje: VIG), 1968, br. 2, str. 7—70.

5.) Bez odobrenja Armije nije dozvoljeno samovoljno menjati pravce i ciljeve marša koji su naređeni prilogom 2 i 3 Armijske zapovesti br. 9,¹⁰ pošto bi to moglo ugroziti besprekorno odvijanje opšteg marševskog pokreta.

6.) *Štab Armije* od 24. 4. uveče je u Beogradu.

Dostavljeno:

kao armijska zapovest br. 9
(bez K-de XXXXIX" AK)

i

Pot. baron fon Vajks
F. d. R.

¹²

generalštabni ppukovnik

BR. 18

ZAPISNIK O PREGOVORIMA PREDSTAVNIKA 60. PEŠADIJSKE DIVIZIJE SA KVISLINŠKIM VOĐAMA ALBANSKE NARODNOSTI U JUGOSLAVIJI OD 21. APRILA 1941. O ORGANIZACIJI VLASTI NA PODRUČJU OVE DIVIZIJE¹

Delimičan prepis

Poverljivo!

60. pd (mot.)
Ic² br. 158/41. pov.

Mitrovica, 21. 4. 41.

Zapisnik

O pregovorima koje je komandant divizije vodio sa albanskim narodnim vođama 21. 4. 1941, u 16,00 časova, o novom poretku na teritoriji razmeštaja divizije

Bili su prisutni

s nemačke strane:

komandant divizije general-potpukovnik Eberhart³

l a

" Pogrešno; treba: XLIX.

¹² Potpis nečitak.

¹ Snimak prepisa originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-501, r. 245, s. 305-7.

² Nachrichtenabteilung (obaveštajno odeljenje). U organizaciji oružanih snaga Vermahta sva obaveštajna odeljenja su imala ovu oznaku.

³ Fridrih-Georg (Friedrich-Georg Eberhardt)

I b⁴

I c

komandanti kantonmana divizije
i pukovnik Bartki⁵, komandant 513. pešadijskog puka,
koji pristiže radi smenjivanja;

s albanske strane:

za Mitrovicu: Džafer I. Deva⁶

„ Sjenicu: Omer Čini, Emin Čerkezi

„ Novi Pazar: Aćif Hadži Ahmeti

„ Vučitrn: Jahja Hadži Džemali

„ Prištinu: Ilijaz Hadži Džemali

„ Podujevo: Šaćir Halili (zvani Hodža Visoka)

„ Drenicu: Jusuf Gradića, Muftar Huseini Sadik,

Zejnel, Mustafa Ibrahim

„ Istok: Sadik Rama, Rustem Sadrija

„ Peć: Sejfedin Begoli, Dževat Begoli, Peter Lorenci, Paul Lorenci

U saglasnosti sa svim albanskim narodnim vođama utvrđeno je:

Dosadašnja državna vlast ratom je izgubila svaki autoritet. Zbog toga se mora uspostaviti nova državna vlast radi ponovnog uspostavljanja mira i reda u zemlji. Za to je pozvano domaće albansko stanovništvo u zemlji. Vođi albanske narodnosti moraju sada preuzeti vlast u zemlji i time snositi punu odgovornost za bezbednost života i imovine svih ljudi koji žive u zemlji. Samovoljni akti osvete i napadi, kao i pljačke moraju odmah prestati. Na teritoriji koju su okupirale nemačke oružane snage mora bezuslovno vladati mir i red.

Posebno, nužno je preduzimanje ovih mera:

Postavljanje albanskih predsednika opština, ukoliko to već do sada nije učinjeno. Naređenjima predsednika opština dužni su da se povinjavaju svi pripadnici opština. Za sprovođenje tih izdatih naređenja nužno je da se uspostavi pomoćna albanska policija, takozvano domobranstvo, koja će u slučajevima prekršaja krivce privoditi radi izricanja kazni.

U pogledu držanja albanskog stanovništva prema nemačkoj oružanoj sili postoji izvesna opasnost vi tome što je u mnogim slučajevima oružje dospelo u ruke nepoznatih lica, koje

⁴ načelnik pozadine

⁵ Viktor Bartki (Viktor Bartcky), pukovnik. Ranije se preživao Badziura. U čin general-majora je unapređen 1. avgusta 1941 (Wolf Keilig, n. d., str. 15).

⁶ On je organizator kvislinške vlasti u Kosovskoj Mitrovici i oružanih formacija »Redžiment Kosovo« za borbu protiv partizana na Kosovu i u Albaniji (Zbornik, tom I, knj. 1., dok. br. 75, knj. 19. dok. br. 3 i 70).

prema ratnom pravu pripada nemačkoj oružanoj sili. Zbog toga postoji opasnost da se pri upotrebi tog oružja može, ma i nehotice, pucati na nemačke vojnike. U takvim slučajevima nemački vojnici će i sa svoje strane pucati. Odatle mogu nastati nesporazumi između albanskog stanovništva i nemačke oružane sile. Takvi nepoželjni događaji moraju se bezuslovno izbeći. Posle razoružanja srpske vojske i srpske žandarmerije ne postoji potreba da pojedinci nose oružje radi sopstvene zaštite i biće dovoljno da domobranstvo ima oružje.

Pljačke se moraju bezuslovno sprečiti. Na žalost, nedavno je u zaštiti od posezanja za imovinom koja pripada nemačkoj oružanoj sili moralo biti ubijeno nekoliko pljačkaša. Takve slučajeve u obostranom interesu domobranstvo mora sprečiti. Oružje koje se nalazi u posedu pojedinih lica treba predati predsednicima opština. Jačina domobranstva zavisi od mesnih potreba i mora se utvrditi sporazumno s mesnim komandantima nemačkih jedinica. Oni su istovremeno merodavni za utvrđivanje brojnog stanja oružja koje se izdaje. Svaki pripadnik domobranstva dužan je da na ruci nosi traku crno-crvene boje albanske narodnosti i da ima kod sebe potvrdu na albanskom i nemačkom jeziku o pravu nošenja oružja. Te potvrde uvešće predsednici opština u saglasnosti s komandantima nemačkih jedinica. Ko neovlašćeno ima u svojem posedu oružje izlaže se strogoj kazni.

Može se očekivati da Srbi iz ovdašnjih albanskih krajeva budu iseljeni. Ali to će tek Firer narediti. Svaki može biti u uverenju da će on ovde zavesti red i pravdu. Zbog toga ne treba pristupati preuranjenim merama i očekuje se da će se svi na razuman i miran način zalagati u tome smislu.

Položaje sreskih načelnika preuzeće Albanci. To će se izvršiti pod nadzorom komandanata ortskomandantura na miran način i u obliku redovnog preuzimanja.

Za prvi mah, o finansijama staraće se naše opštine. Centralni organ za finansijsku upravu uspostaviće se u Mitrovici. Sem toga, Albanci moraju uredno preuzeti finansijske organe. Eventualno utajeni novac oduzeće se od krivaca u saradnji s nemačkim vojnim vlastima. Krivci će se predati redovnim sudskim vlastima.

Sudska vlast u početku će se vršiti u opštinama. U tome cilju moraju se odrediti seoske sudije. Viša instancija uspostaviće se u Mitrovici radi prijema žalbi i usklađivanja vršenja sudske vlasti u opštinama. To se mora objaviti celom stanovništvu. Pravo potvrđivanja smrtnih presuda zadržava se za nemačku vojnu silu koju će predstavljati mesni komandanti jedinica. Za vršenje sudske vlasti kao prelazno rešenje ostaju na snazi pravni propisi koji su dosada važili.

Stavljaju se u izgled evakuacija kolonizovanih Srba i Crnogoraca iz izrazito albanskih krajeva i podrška albanskim zemljoradnicima s nemačke strane u uvođenju pravilnog i modernog obdelavanja zemlje.

Sada je još uvek moguća setva kukuruza i nju treba tako obaviti da se obezbedi ishrana stanovništva. Zemljoradnici će prijaviti opštinama slučajeve uzimanja konja od strane jugoslovenske države, s tim da o tome podnesu propisane priznanice. U takvim slučajevima konji se mogu dati iz ratnog plena, ukoliko se njima raspolaže. Sem toga, albanskim zemljoradnicima mogu se za obdelavanje zemlje dati volovi, ukoliko nisu potrebni za ishranu jedinica.

Školstvo će organizovati sami Albanci prema svojim željama.

Za prvi mah oružje će se izdati samo pripadnicima domobranstva. Da li će se kasnije na bazi domobranstva stvoriti albanske trupe, regulisaće se kasnije.

Napred izloženo je utvrđeno u punoj saglasnosti svih koji su učestvovali u pregovorima i sprovođenje izloženog albanski narodni vođi svečano su obećali komandantu divizije.⁷

Pot. Eberhart

Dostavljeno:

po spisku adresata br. 2 (x2) = 64
513. pp = 10
od. Ic = 1

F.d.R.d.A⁸

Pot. Petersman [Petersman]
konjički kapetan

Tačnost prepisa overava:

OU^o 3. 5. 1941.

A.B."

pot. Kester
kapetan-adjutant

⁷ Uz ovaj zapisnik je komandant 60. pešadijske divizije dostavio komandantu 11. armijskog korpusa i izveštaj o političkom stanju na području Kos. Mitrovica — Peć — Priština i o merama za smirivanje ovog područja. U prapratnom aktu uz zapisnik i pomenuti izveštaj piše: »Treba izbeći da italijanske okupacione trupe saznaju tačnu sadržinu sklopljenog sporazuma. Prilikom kapitulacije njima je saopšteno samo to da je s albanskim narodnim vođama sklopljen sporazum o održavanju mira i reda, koji ni na koji način ne prejudicira kasnije političke mere Italijana« (AVII, NAV-T-501, r. 245, 304-5).

⁸ Für die Richtigkeit der Abschriften (za tačnost prepisa)

⁹ 1. generalštajbni oficir 294 pd

¹⁰ Ortsunterkunft (komandno mesto ili mesto smeštaja)

" auf Befehl (po naredenju)

BR. 25)

IZVEŠTAJ PREDSTAVNIKA VRHOVNE KOMANDE VERMAHTA S KONFERENCIJE U BEČU OD 21. APRILA 1941. UPRAVI ZA PRIVREDU I NAORUŽANJE VRHOVNE KOMANDE VERMAHTA O GRANIČNIM PROMENAMA I VOJNOJ UPRAVI NA TERITORIJI SRBIJE¹

Prepis

OKW/Wi.Rü.Amt/Stab la
br. 1304/41, str. pov.

4 primerka
— primerak
23.4.41.²

OKW/Wi.Rü.Amt

Strogo poverljivo
21. 4. 41.

- 1.) Dostavlja se priložena karta na znanje.³ Ona predstavlja prikaz do sada izvršenih procena. Konačne odluke još nisu donete. O rezultatu održanih pregovora s carem Borisom, kao i s Mađarskom, nije se do sada ništa saznalo. Grof Čano treba danas da bude primljen kod ministra inostranih poslova,⁴ a zatim da ode kod Firera.

100

¹ Snimak dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-77, r. 1295, s. 1094.

² To je datum kada je načinjen prepis ovog dokumenta.

³ i ⁷ Na snimku karte Evrope 1 :3,000.000 ne mogu se čitati nazivi, ali su dobro uočljivi naknadno ubačeni tekstovi o delovima Jugoslavije koje su okupirale Nemačka, Italija, Mađarska i Bugarska (AVII, NAV-T-77, r. 1295, s. 1095).

⁴ U bečkom razgovoru koji je grof Čano vodio s Joakimom Ribentropom 22. aprila 1941. o rasparčavanju Jugoslavije dogovoreno je:

»1. Slovenija. Ribentrop je u Firerovo ime potvrdio da granice određene dekretom treba odsad smatrati kao definitivne. Italija može smesta, na način koji smatra kao najbolji, pristupiti priključenju Slovenije, koja nije uključena u teritoriju Rajha.

2. Hrvatska. Firer potvrđuje da Nemačka s obzirom na Hrvatsku politički ne zahteva ništa: prema tome, s njegove strane nema ni najmanjeg prigovora protiv -personalne unije između Kraljevine Italije i Hrvatske. Ipak, to pitanje treba resiti direktno između Rima i Zagreba. Firer nije ništa prigovorio da Italija anektira čitavu Dalmaciju, jer priznaje -da se radi o isključivo talijanskim interesima. Ribentrop sa svoje strane — pošto je naglasio da govori akademski — primećuje da Dalmaciju u ogromnoj većini nastanjuju Hrvati, na što sam vrlo kategorički primetio da Dalmaciju ne tražimo iz etničkih razloga, nego na temelju načela životnog prostora, i jer, osim razmatranja o sadašnjem etničkom sastavu Dalmacije, postoje istorijski, kulturni i politički razlozi zbog kojih je Dalmacija draga srcu svakog Talijana, kao svaki drugi deo nacionalnog područja. Ribentrop je prihvatio što sam mu ja rekao, što se tiče sporazuma s Hrvatima, Ribentrop u ime Fi-

- 2.) Umoljava se K-da OKH da ucrtanu teritoriju nemačke vojne uprave izmeni u smislu da severna granica ove teritorije vodi od Beograda u pravcu zapada duž r. Save.
- 3.) Treba prihvatiti da vojna uprava u Srbiji bude na drugačiji način organizovana nego što je organizovana na teritoriji nemačkih protektorata, ali obe teritorije treba da budu pod istim vojnim komandantom.⁵
- 4.) U toku su procene da se glavni grad sadašnje srpske države premesti iz Beograda u neki drugi grad (Niš?).

Pot. Rudelsdorf

Zabeleška
ć

Dostavljeno:

Wi. 1. primerak
RÜ. 2.
Ro. 3.
Pukovni- 4. „
ku Janse-
nu

Prilog: 1 karta.⁷

rera predlaže da Pavelić smesta dođe u Rim i da se tamo s njim reši pitanje granica između Italije i Hrvatske, i odredi kakvi će biti eventualni političko-ustavni odnosi između obeju država ...

3. Crna Gora. Ribentrop se jasno slaže s našim planom. Ponavlja se da se crnogorsko pitanje tiče isključivo Italije.

4. Albanske granice. Uprkos obavezama prema bugarskom kralju, Firer je hteo izići u susret našim zahtevima u pogledu područja Kosova. Ipak želi da zadrži izbačeni sektor Ljulbotena za Bugarsku, a Mitrovicu u korist Srbije, jer se na tim sektorima nalaze rudnici koji su nemačko vlasništvo« (Tajni arhivi grofa Čiana, Zagreb, 1952, str. 40H-2).

⁵ O tome vidi dok. br. 8, 13, 18, 21, 24, 34, 36 i 4L

⁴ Zabeleška, dopisana mukom, nije čitljiva.

⁷ Redakcija tom kartom ne raspolaže.

IZVEŠTAJ REFERENTA NEMAČKOG MINISTARSTVA SPOLJNIH POSLOVA S KONFERENCIJE U BEČU OD 21. APRILA 1941. O STATUSU FOLKSDOJČERA U OKUPIRANOJ JUGO SLAVIJI¹

Ref. upravnik Triska [Trisca]²

e. o. Kult. A 2517. pov.

Odmah po svom dolasku u Beč, u petak 18. aprila, stupio sam u vezu sa savetnikom poslanstva fon Šmitom³ u Glavnom stanu ministra spoljnih poslova. Mišljenja koja su tamo utvrđena o podeli bivše jugoslovenske države morao bih da podvrgnem kritici sa gledišta narodne politike.⁴ Kritika je naročito uperena na to da je moje mišljenje na novo uređenje i poredak u narodnom smislu, više nego na podelu nekadašnje državne tvorevine.

Uz to mi se čini da su interesi Nemaca nedovoljno osigurani. Ja sam naročito istakao da bi 3 opštine u Prekomurju bezuslovno trebalo da budu pripojene Nemačkom Rajhu. (U stvarima sa mađarske vlasti koje su tamo došle, prema izveštaju državnog namesnika Iberrajtera⁵, tukli bičevima tamošnje folksdojčersko stanovništvo. S narodnopolitičke tačke gledišta bilo bi svrsishodno da se celokupna bivša oblast, ili bar deo koji je nastanjen Prekomurcima, pripoji Trećem Rajhu.

Osim ovoga, naročito ukazujem na potrebu zaštite Nemaca u Vojvodini. Savetnik poslanstva fon Šmit me je ipak imo lio da ove misli ne iznosim na konferenciji resora koja je održana pod upravom ambasadora Ritera, da se ne bi pokazale razlike u mišljenjima između resora unutar same ustanove.

Prilikom sledeće sednice pod predsedništvom ambasadora Ritera ipak je državni sekretar Štukart⁶ uzeo reč i govorio potpuno u istom pravcu u kome su se kretala moja razmišljanja.

¹ Snimak dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, London 2, s. 297339-411.

² Referent za narodnost nemačkog Ministarstva spoljnih poslova

³ Paul Oto (Paul Otto von Schmidt)

⁴ O podeli Jugoslavije izvršenoj na konferenciji u Beču detaljnije vidi dok. br. 1, Hl, 19, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 35 i Hitlerove privremene smernice za podelu Jugoslavije, Zbornik, tom II knj. 2, II deo, prilog, dok. br. 14.

⁵ Dr Zigfrid Iberrajter (Dr Sigfried Uiberreither), Gauleiter und Reichsstaathalter, Chef der Zivilverwaltung in der Untersteiermark.

⁶ Dr Wilhelm Štukart (Dr Wilhelm Stuckart)

Isto tako SS-grupenfirer Volf/ posle jednog kratkog razgovora sa mnom, zastupao je isto mišljenje. Zbog toga sam ponovo iskoristio priliku da u celoj diskusiji istaknem gledište:

1. Sudbina Vojvodine ne može da se posmatra sama za sebe, već u vezi sa 700.000 folksdojčera koji su nastanjeni u Podunavlju.⁸

Stoga sam predložio autonomiju oblasti i uprave za Vojvodinu, kulturnu autonomiju za Švapsku Tursku i jače obavezivanje mađarske vlade u pogledu pridržavanja Bečkog ugovora od 30. 8. 1940.⁹

2. Pledirao sam za ostvarenje jedne nedeljive Hrvatske polazeći sa gledišta da bismo mi stvaranjem jedne nove hrvatske države mogli da dobijemo s nama najuže sprijateljenu državu, ako bi bilo sprovedeno načelo ispunjenja manje-više opravdanih zahteva suseda.

(I ovo gledište je nesumnjivo imalo svoje dejstvo na državnog sekretara Štukarta i grupenfirera Volfa).

Na osnovi obimnog kompleksa pitanja koja su služila za osnovu ove konferencije, obrazovane su dve potkomisije i to:

- a) za privredna pitanja
- b) za narodnosna pitanja.¹⁰

⁷ Karl Fridrih Volf (Karl Friedrich Wolf)

⁸ Prema memorandumu koji je nemački državni sekretar Ministarstva unutrašnjih poslova dr Štukart 15. jula 1941. dostavio Ministarstvu spoljnih poslova o stanju i budućoj sudbini Nemaca na bivšoj jugoslovenskoj teritoriji, brojno stanje pripadnika nemačke narodnosti iznosilo je od 514.000 do 577.000. PO područjima ovo brojno stanje je bilo sledeće: u NDH oko 150.000 lica, u Međumurju oko 3.000, u Baranji i Bačkoj oko 240.000, u Banatu oko 150.000, u Beogradu oko 10.000, u Ljubljani i okolini oko 4.000 i u južnoj Koruškoj i Kočevju oko 20.000 lica (AVII, London 2) s. 2980744116). Međutim, dr Dušan Biber navodi sledeće brojno stanje: u Srbiji 5.969, Cmoj Gori 33, Bosni i Hercegovini 16.471, Dalmaciji 1.068, Hrvatskoj 124.15&-Sloveniji 41.5)14, Banatu, Bačkoj i Prekomurju 316.579 lica. Ukupno: (505.790) (Dušan Biber, »Nacizam in Nemci v. Jugulaviji, Cankarjeva založba v. Ljubljani, 1966, str. 207).

— Tog dana u Beču su završeni razgovori između predstavnika vlada Nemačke, Italije, Mađarske i Rumunije (tzv. Bečka arbitraža). Tada je odlučeno da Rumunija ustupi Mađarskoj Erdelj (»Drugi svet-ski rat«, VII, knj. 1, Beograd, 1957, str. 394).

¹⁰ i " Rezultati ovog savetovanja o postupku prema folksdojčerima naseljenim na teritoriji bivše Kraljevine Jugoslavije su da pripadnici nemačke narodnosti zadržavaju sledeća prava:

1. — Stvaranje autonomnih upravnih područja tamo gde Nemci već imaju apsolutnu ili relativnu većinu ili će istu dobiti iseljavanjem ili useljavanjem.

2. — Puno obezbeđenje prava Nemaca npr. na području mesne samouprave, kulture i škola, organizacije, naročito omladine, nemačkog jezika, takođe i u štampi i u odnosu na imena mesta i (porodična imena kao i privredne organizacije, uključivo i udruživanje (vidi Karlsburške zaključke od 1. decembra 1910), nemačka kulturna autonomija u Estoniji, Ugovor o (nemačkoj) narodnoj grupi s Rumunijom i Mađar-

Potkomisijom za narodnosna pitanja u subota pre podne upravljao je državni sekretar Štukart.

On je ovom prilikom naročito iskoristio mogućnost da uđe u moje predloge, i kao prilog ja Vam dostavljam kopiju zapisnika o rezultatu savetovanja," koja je dostavljena i Gospodinu Ministru spoljnih poslova Rajha.

Beč, 21. april 1941.

Triska

BR. 21

OBAVEŠTENJE VOJNOG ZAPOVEDNIKA GENERALA FERSTERA OD 22. APRILA 1941. STANOVNIŠTVU SRBIJE DA JE PREUZEVO VOJNOUPRAVNU KOMANDU NA TERITORIJI SRBIJE'

STANOVNICIMA SRBIJE

Kao vojni zapovednik u Srbiji, preuziman sa današnjim danom upravu u zemlji.² Ko se mojim zapovestima ne pokora-

skom od 30. avgusta 1940. i Memorandum Sudetsko-nemačke partije, takozvanih 14 karlsburških tačaka).

3. — Stalan prijem u nemačko državljanstvo onih Nemaca svih koji se osećaju [Nemcima uz pridržavanje prava i dužnosti u odnosu na one države lu kojima su nastanjeni: dvostruko državljanstvo ((odlazak iu Rajh imože se (sprečavati izdavanjem dozvole, odn. usmeravano, izvršenje vojne obaveze biće uređeno naročito sporazumom sa državama u Ikojima su folksdojčeri nastanjeni).

Mogućnost preseljavanja i iseljavanja Nemaca sa bivše teritorije jugoslovenske države i preseljavanje i iseljavanje odgovarajućih stranih naroda s teritorije Rajha. iPri ovome se mora obezbediti ekonomska odšteta.« Što se tiče prava pripadnika nemačke narodnosti na teritoriji 'koja je pripala Mađarskoj odlučeno je da se primenjuje sporazum o statusu nemačke narodne grupe koji je zaiključen 30. avgusta 1940. između Trećeg Rajha i kraljevske mađarske vlade. Pavelićeva tzv. NDH, pak, preuzela je obavezu da pripadnike nemačke narodnosne grupe u svemu izjednači sa Hrvatima a da u opštinama i srezovima s većinom stanovništva ove grupe garantuje kulturnu autonomiju, samoupravu i dvojno državljanstvo (hrvatsko i nemačko). Sa dela teritorije južne Slovenije, koji je dobila Italija, svi kočevski folksdojčeri će biti, u saglasnosti nemačko-italijanskih dogovora, preseljeni na teritoriju Trećeg Rajha (AVII, London 2, s. 297842O).

' Dokument (na srpskohrvatskom jeziku) objavljen je u Zbirci naredbi i uputstava, br. 1, izdanje opštine grada Beograda, 1941, (AVII, Nedićeva arhiva — dalje Nda reg. br. 15/2*1, str. 9, k. 53).

² Detaljnije o organizaciji ove uprave vidi dok. br. 8, 13, 19, 34 i 36.

va,³ vrši sabotažu ili druga krivična dela, postupiće se sa njim po ratno-vojnom zakonu.⁴

Ko se pridržava propisa i radi svoj posao nema čega da se plaši⁵. Time će samom sebi i svojoj zemlji koristiti.

22. aprila 1941. godine

FERSTER
vazduhoplovni general

³ U vezi s tim, vojnoupravni komandant je izdao naredbu o uvođenju nemačkog kaznenog prava i kaznenih odredaba na teritoriji okupirane Srbije (AVII, Nda, reg. br. 15/2—1, str. 134, k. 53).

⁴ Vidi dok. br. 41.

⁵ U vezi s tim, vojnoupravni komandant u Srbiji je uputio stanovništvu Srbije proglas sledeće sadržine:

»Srpska oblast zaposednuta od nemačkih trupa ima biti stavljena pod ngoxaalat-vojiuiupravu.

Vojni zapovednicIzdavaće potrebna naređenja za obezibeđenje trupa i za održavanje bezbednosti i reda.

Ukoliko se stanovništvo ponaša mirno, trupe će imati prema njemu obzira i čuvaće njegovu svojinu.

Pri lojalnoj saradnji zemaljske vlasti produziće svoju delatnost, odnosno biće ponovo postavljene.

Od mudrosti i uvidavnosti stanovništva očekujem da se neće upuštati ni u kakva nepromišljena dela sabotaže, pasivnog ili čak i aktivnog otpora protiv nemačke vojske.

Svim naredbama nemačkih vojnih vlasti ima se bezuslovno pokoravati. Nemačka vojska žaliće ako bude prisiljena da zbog neprijateljskih dela pojedinih civilnih osoba bude primorana na najstrože protivmere prema stanovništvu.

Svaki pojedinac treba da ostane na svome zaposlenju i dalje radi svoj posao. Time najviše koristi svojoj otadžbini, svome narodu i sebi samome« (AVII, Nda, reg. br. 15/24, str. 27-8, k. 53).

BR. 28)

**IZVEŠTAJ ŠTABA PEŠADIJSKOG PUKA »GROSDOJČLAND«
OD 22. APRILA 1941. KOMANDI GRADA ZRENJANIN O LICIMA OSUĐENIM NA SMRT STRELJANJEM I VEŠANJEM¹**

PEŠADIJSKI PUK »GROSDOJČLAND«

H27²

Odelj. Ic O.U.,³ 22. april 1941.

100

Štatkomandanturi⁴

Puk dostavlja priloženi spisak osuđenih na smrt.⁵

Ratni sudski savetnik šturmbanfirer Hofman sam će dalje uputiti potrebna obaveštenja.

Zenger [Senger]
poručnik i Ic

Osuđeni na streljanje:

- 1.) Humanović Tihomir
- 2.) Gribanović Ivan
- 3.) Tešanović Gojko
- 4.) Pantelić Vasa
- 5.) Hadžić Dušan
- 6.) Grujić Đura
- 7.) Haker Šandor
- 8.) Tema Markov
- 9.) Perić Stevan
- 10.) Crgni Dura
- 11.) Novak
- 12.) Milenković
- 13.) Medić Peran
- 14.) Dinković Tihomir

Posedovali su oružje, municiju i uhvaćeni su na delu kao hajduci.

Ratni sudski savetnik oberšturmbanfirer (ratni sud) osudio ih je 22. aprila 1941. na smrt.

Osuđeni na vešanje:

- 1.) Milivojević Milutin

¹ Dokumentat (pisan na mašini) u AVII,, k. 50 A, reg. br. 1/1.

² Dopisano nikom.

³ Ortsunterkunft (sedište komande)

* Stadtkommandantur (komanda grada)

⁵ Reč je o vojnicima razbijene bivše jugoslovenske vojske koji nisu hteli da se predaju nemačkoj okupacionoj komandi.

- 2.) Milanović Milan
- 3.) Cardik Jakov
- 4.) Koces Franja
- 5.) Covan Milorad
- 6.) Azicki Pera
- 7.) Mirđić Đorđe
- 8.) Jestić Vladimir
- 9.) Topolovački Aleksandar
- 10.) Maksim Jovan
- 11.) Skovran Marko
- 12.) Ristić Ljubomir
- 13.) Jeftić Milanko
- 14.) Adamović Jovan
- 15.) Stojkov Dušan
- 16.) Radak Košta
- 17.) ćosić Taja
- 18.) SuskolovićJDarinka

Kaq^protivTÄer^a ubijene nemačke vojnike.

Ljudi koji šu izvršili zločin nasilja protiv folksdojčera.

Ratni sudski savetnik oberšturmbanfirer Hofman (ratni sud) osudio ih je 22. aprila 1941. na smrt.

BR. 23

**IZVEŠTAJ GENERALŠTABA KOMANDE KOPNENE VOJSKE
OD 23. APRILA 1941. VRHOVNOJ KOMANDI VERMAHTA O
PREGRUPISAVANJU 2. ARMIJE I POKRETIMA BUGARSKIH
TRUPA NA TERITORIJI JUGOSLAVIJE¹**

KOMANDA KOPNENE VOJSKE

Gen.St.d.H/oper. odel. (III)

Br. 8061/41, str. pov.

Izveštaj o situaciji od 23. 4. 41.

(Zaključen u 17,00 časova)

2. armija.²

H.Qu, od 24. 4. u Beogradu.

H.Qu.LLA.K. u Zagrebu.

¹ Snimak dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-78, r. 334, s. 6291193-4.

² i ⁷ O pregrupisavanju jedinica ovih armija vidi dok. br. 2, 7, 16 i 37.

1. oki. gr. naredbodavnu vlast u području XI i XXXXI³ AK prenela je 24. 4. na komandu XI AK.

Prebacivanje oklopne divizije XXXXVI⁴ AK u naredene rejone teče planski.

60. pd (mot.), SS div. »Rajh« s potčinjenim jedinicama XXXXI⁵ AK koje su van njegovog formacijskog sastava i »Grosdojčland« su isto tako stupili pod komandu XI AK, počev od 24.4. u 18,00 časova.

XIV i XXXXVI⁴ AK potčinjavaju se neposredno k-di 2 A od 22. 4.

12. armije?

23. 4. u 14,15 časova bili su zaključeni pregovori o bezuslovnoj kapitulaciji Grčke između predstavnika italijanskih i nemačkih snaga s jedne strane i predstavnika grčke Epirske i Makedonske armije s druge strane.

8

Od potčinjenih bugarskih snaga nalaze se:

2. bugarska brza divizija na maršu za Vranje,

7. bugarska pd na maršu za Skoplje, Veles i Strumicu bugarska pešadijska granična brigada na maršu južno od Sereza za Dramu i Kavalu,

10. bugarska pd na maršu za Ksanti i Komotini.

Po ovlašćenju
pot. fon Unger
kapetan

i ⁵ Pogrešno; treba: XLI.

i ⁴ Pogrešno; treba: XLVI.

Izostavljeni tekst se odnosi na Grčku.

BR. 24

NAREĐENJE GENERALŠTABA KOMANDE KOPNE NE VOJSKE OD 23. APRILA 1941. POTČINJENIM KOMANDAMA I JEDINICAMA O RAZGRANIČENJU ODGOVORNOSTI ZA SIGURNOST I RED NA PODRUČJU POD KOMANDOM VOJNOUPRAVNOG KOMANDANTA U SRBIJI¹

KOMANDA 2. ARMIIJE
Abt.O.Qu. br. 874/41. pov.²

Ia, 42/41.
2. maj 1941.³

KOMANDA KOPNE NE VOJSKE
Gen. St. d. H/Gen. Qu.
Odelj. rat. uprave (Qu-4).⁵
Br. 11/2014/41. pov.

H.Qu.OKH⁴ 23. aprila 1941.
Poverljivo!

*Razgraničenje odgovornosti za sigurnost i red
na području vojnoupravnog komandanta u Srbiji*

Vojnoupravnom komandantu u Srbiji⁶ biće, pri preuzimanju komande od K-de 2. A, podređeni i što je moguće pre organizovani:⁷

a) 4 FK⁸ (V)

¹ Snimak overenog prepisa originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-501, r. 249, s. 10463.

² štambilj primaoca.

³ Naknadno dopisano rukom.

• • Hauptquartier Oberkommando des Heeres (Glavni stan Komande Kopne vojske)

⁵ U originalu su skraćenice: K. Verw (Kriegsverwaltung) i Qu 4 (oddeljenje pozadine 4).

⁶ Der Militärbefehlshaber in Serbien

⁷ U svojoj naredbi br. 1 od 28. aprila 1941. vojnoupravni komandant u Srbiji je naredio da su mu potčinjene: Feldkomandantura 599 u Beogradu (čiji je komandant pukovnik Ermst-Moric Kajzenberg), Feldkomandantura 610 u Smederevu (komandant pukovnik Kumerov), Feldkomandantura @16 u Užicu (komandant pukovnik Štokhauzen) i Feldkomandantura 809 u Nišu (komandant potpukovnik Botmer), kao i orstkomandanture i kraj&komandanture: 1/834 u Beogradu, 1/823 u Petrovgradu (Zrenjanin), 1/832 u Kragujevcu, 1/833 u Kruševcu, 1/86? u Zaječaru, 1/867 u Leskovcu, 1/861 u Kos. Mitrovici, 1/86(7 u Šapcu i 1/838 u Zemunu. Feldkomandanture su obuhvatale teritoriju bivših oblasti, a krajskomandanture teritorije ibivših okruga. Vojnoupravnom komandantu u Srbiji bila su potčinjena i četiri landesšicen-bataljona (teritorijalne jedinice) i dva prolazna logora (vidi dok. br. 55; AVII, NAV-T-501, r. 245, s. 279-81).

* Feldkommandantur i (Oblasna vojna komanda)

©

9 Zbornik, tom XII, knj. 1 129

10 OK⁹1 (V)

b) 4 LS⁰ — bat.

c) 2 Dulag

d) 1 grupa GEP."

Pojačanje ovih snaga biće moguće samo u neznatnom obimu. LS — bataljone treba u prvom redu predvideti za feldkomandanture.

Trupe neće biti podređene službenim organima vojnoupravnog komandanta u Srbiji.

Odgovornost između trupa i vojne uprave na području vojnoupravnog komandanta u Srbiji biće privremeno razgraničena kako sledi:

1.) *Osiguranje zemlje*

Komandant ima izvršnu moć u ime komandanta kopnene vojske¹² i komandanta 2. armije;¹³ on je za sigurnost i red utoliko odgovoran ukoliko se mogu uspostaviti i održavati sredstvima upravnih odredaba, izdavanjem zakona i izvršenjem kazni.

Prilikom ustanka i nemira većih razmera, komandant 2. armije preuzima u ugroženim područjima izvršnu vlast i odgovornost za ponovno uspostavljanje sigurnosti i reda. U tome slučaju podređeni su mu službeni organi vojnoupravnog komandanta u dotičnim područjima. Komandant 2. armije ovlašćuje komandanta trupa za sprovođenje potrebnih vojničkih mera, naređuje početak i područje angažovanja trupa i potrebne mere vojnoupravnog komandanta.

2.) *Beograd*

U Beogradu je za sigurnost i red civilnog stanovništva Beograda odgovoran komandant FK 599,¹⁴ koji će od strane vojnoupravnog komandanta biti angažovan kao komandant grada Beograda.

⁹ Ortskommandantur (komanda garnizona — mesta). Ovaj naziv su upotrebljavale operativne jedinice 2. armije sve do 16. juna 1941. Međutim, 2. maja 1941. vojnoupravni komandant u Srbiji je izdao naređenje da orstikomandanture (potčinjene vojnoupravnom komandantu u Srbiji) ubuduće nose naziv: krajskomandantura (kreisikommandantur) — okružna komanda, vidi AVII, NAV-T-3112, r. III2, s. 9333H3H.

Landesschiitzenibataillon (teritorijalni zaštitni bataljon)

" Geheime Feldpolizei (Tajna vojna policija)

¹² Tu funkciju je vodio Valter fon Brauhich (Walther von Brauchitsch), general-pukovnik.

¹³ Komandant 2. armije je tada bio Maksimilijan fon Vajks.

¹⁴ Vidi dok. br. 8 i 26.

Od LS — bataljona podređenih vojnoupravnom komandantu jedan bataljon treba podrediti komandantu grada Beograda.

K-da 2. A prebacivaće, s vremena na vreme, poveću stražarsku jedinicu, kao vojnu zaštitu grada, u Beograd. Ona se potčinjava nadležnom trupnom komandantu. Komandant grada je ovlašćen da traži učešće ove stražarske jedinice za zadatke zaprečavanja i obezbeđenja.

3.) U pogledu *zatvaranja granice* i regulisanja prelaska lica preko granice, vesti, robe i platnog prometa, izdaće vojni komandant potrebne naredbe u saglasnosti sa K-dom 2. A.

Ove naredbe sprovodiće se od strane trupa, a po narednju K-de 2. A.

II.) *Nadzorni zadaci*

1.) *Trupa je*, unutar područja koje joj je dodelila K-da 2. A, odgovorna za sledeće nadzorne zadatke:

a) sopstvena boravišta i uređaje za snabdevanje;

b) u vojnom pogledu važne saobraćajnice, veze, kao i veštačke objekte na putevima, železnicama i vodenim putevima koji su od osobitog vojnog značaja, a prema direktivi K-de 2. A. Objekte manjeg značaja ne treba čuvati;

c) nepokretni vojni uređaji, uključujući zemaljsku organizaciju vazduhoplovstva, ukoliko vazduhoplovstvo njome samo ne rukovodi, na osnovu naređenja vojnoupravnog komandanta ili vazduhoplovstva;

d) plen;

e) osiguranje rečnog puta na Dunavu.

2.) *Vojnoupravni komandant treba* da čuva:

a) sopstvene smeštaje i uređaje za snabdevanje

b) inventar i privredne pogone važne za oružane snage i ratnu privredu.

III.) *Ratni zarobljenici:*

1.) Zadatak vojnoupravnog komandanta u Srbiji je da što pre preuzme čuvanje, snabdevanje i angažovanje za rad onih ratnih zarobljenika koji ostaju za potrebe privrede i poljoprivrede na području vojnoupravnog komandanta.

2.) Dok se ne završi odašiljanje, odnosno otpuštanje ratnih zarobljenika koji ne ostaju u Srbiji, prijem, čuvanje, snabdevanje i odašiljanje velike mase ratnih zarobljenika, izazvane kapitulacijom, treba sprovoditi prema direktivi Komande 2. armije.

IV.) Održavanje *vojne discipline trupa* isključivo je zadatak trupnog komandanta. Službeni organi vojnoupravnog komandanta vezani su naređenjima trupnih komandanata i

najstarijeg u garnizonu u pogledu vojničke discipline i reda (povčerje, vojne patrole, odeća, zabranjeni lokali itd.). V.) Prilikom regulisanja *smestaja* trupni komandanti treba da saraduju sa službenim organima vojne uprave. U slučajevima dvoumljenja odlučuje najstariji u garnizonu.

Za tačnost:
..¹⁴
generalštabni major

Po ovlašćenju
pot. Halder¹⁵

Dostavljeno:
₁₇

BR. 25

SPECIJALNA NAREĐENJA KOMANDE 2. ARMIJE OD 23. APRILA 1941. POTČINJENIM JEDINICAMA ZA ORGANIZACIJU DRŽAVNE SLUŽBE RADA, PLOVIDBU DUNAVOM I SNABDEVANJE NA TERITORIJI JUGOSLAVIJE¹

Prilog 24²
A.H.Qu., 23. 4. 1941.

KOMANDA 2. ARMIJE

O.Qu.
— 2 priloga —

Specijalna naređenja br. 9

I.) *Opšti deo:*

1.) *Državna služba rada:*

- a) Štab R.A.D.³ — Komandant rada Hikl (Hickl) biće dodeljen K-di 2. A/O.Qu.

¹⁵ Franc Halder (Franz), general-pukovnik. Načelnik Generalštaba Kopnene vojske (Chef. Gen. St. d. H.) od 1. septembra 1939. do 24. septembra 1942. Penzionisan 31. januara 1945. (Wolf Keilig, n.d. str. 117).

¹⁶ Potpis nečitak.

¹⁷ Ovo naređenje je napisano u 128 primeraka i s njim je upoznato 35 pretpostavljenih i potčinjenih komandi i starešina. Zbog ograničenog prostora, izostavljena su imena tih komandi i starešina. Spisak kome je ovo naređenje dostavljeno nalazi se na snimku 1049 ovog dokumenta.

¹ Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-312, r. 11122, s. 9332959-61.

² Dopisano rukom.

³ Reichsarbeitsdienst (državna služba rada)

I** Komandant R.A.D. prima zapovest za angažovanje od načelnika pozadine K-de 2. A, preko A.N.F. 571.⁴

Posle toga on reguliše upotrebu snaga kako je to naređeno.

c) Njemu su potčinjene jedinice angažovane u armijskoj zoni u materijalnom i disciplinskom pogledu.

U materijalnom pogledu on se naslanja na snabdevačke ustanove K-de 2. A.

d) *Službena adresa:* Komandant R.A.D. pri K-di 2. A.

Poštanski saobraćaj: Vojna pošta br. 09791.

2.) *Plovidba na Dunavu.*⁵

Sa strane Vrhovne komande Vermahta za rukovođenje rečnom plovidbom Kraljevine Jugoslavije imenovan je viši inspektor za plovidbu i kapetan Franc Cenger,⁶ u svojstvu komesara. Sedište njegove ustanove nalazi se u Beogradu, Karađorđeva ul. 43 (Bavarski Lojd).⁷

Zadatak komesara je:

a) Da celokupnu flotu rečne plovidbe Kraljevine Jugoslavije koja se može prikupiti najhitnije pusti u tok normalnog saobraćaja.

b) Da inventar, kao i brodogradilišna postrojenja kojima raspolaže navedena ustanova pusti u pogon radi remonta brodova.

c) Da na brodove kojima raspolaže postavi potrebno i pouzdano osoblje.

d) Da aktivira sve državne ustanove u Beogradu i ostale jugoslovenske postaje ove ustanove.

Naređbe napred pomenutog komesarskog upravnika treba izvršavati u okviru gore označenih sektora rada.

Trebovanje broskog prostora za Vermaht treba dostavljati neposredno toj ustanovi.

* *Armeenachschubführer* (načelnik armije za dotur i evakuaciju)

⁵ U vezi s organizacijom plovidbe Dunavom i obezbeđenjem tog plovidbenog puta K-da 2. armije je 3. juna 1941. naredila Komanda 1/L AK da je za nadzor nad rečnim saobraćajem odgovoran u obaveštajnom i kontraobaveštajnom smislu Centar za vezu u Beogradu, u stvari Komanda Abvera (Wehrmachtverbindungsstelle) preko kapetana korvete Vajsa (Weiss). Za kontrolu koju vrši brodska i rečna policija nadležan je viši državni savetnik Wolf (Wolf), kome su stajali na raspolaganju odeljenja rečne policije i lučke kapetanije u Zemunu, Beogradu, Pančevtu, Smederevu, V. Gradištu, D. Milanovcu, Kladovu i Prahovu. Vojno obezbeđenje u Đerdapu vršio je 3. bat. 741. pp (AVII, NAV-T-501, r. 249, s. 1033-4). Opširnije o organizaciji plovidbe Dunavom, a u nadležnosti Železničko-transportne komande Jugoistok (Etra), vidi AVII, NAV-T-501, r. 249, s. 1072.

⁶ Franc Cenger (Franz Zenger)

⁷ Bayerischer Lloyd

NAREDBA FELDKOMANDANTA I KOMANDANTA BEOGRADA OD 23. APRILA 1941. O MERAMA U SLUČAJU NAPADA NA PRIPADNIKE VERMAHTA¹

**NAREDBA KOMANDANTA BEOGRADA
OD 23. APRILA 1941.**

U noći između 20. i 21. aprila se gađalo iz kuća na noćne patrole, koje građanstvo štite od razbojništva i pljačke.

Ovaj nečuveni napad na Nemačku vojsku prisiljava da se primene najoštrije mere:

1) Patrole imaju naređenje da na ovakve kukavičke napade odgovore sa teškim oružjem.

2) Zadržani taoci biće streljani ako se sličan slučaj ponovi.

Građanstvo se najozbiljnije ovim opominje.

KAJZENBERG²
pukovnik i komandant

- 3.) *Vojni poštanski paketi:*
Ovim se ukida zabrana slanja paketa sa fronta u domovinu koja je bila naređena za zonu K-de 2. A. za vreme ratnog pohoda protiv Jugoslavije.
- 4.) *Potruga za motornim vozilima:*
vidi Prilog 1.⁸
- II.) *Specijalna naređenja za snabdevanje:*
Motorna vozila:
Valjkasti ležaji
Veza: Direktiva OKH (načelnika H. Riist. u BdE)⁹
Br. 288. 4. 41. AHA°/AZ, K/M VI (VI d) od 8. 4. 41." Neupotrebljivi valjkasti ležaji izvađeni iz automobila ne smeju se prodavati radi ponovne obrade, već se moraju izdrobiti.
Svi valjkasti ležaji koji se prodaju kao otpad moraju se učiniti neupotrebljivim (čekićem itd.).
- III.) *Specijalna naređenja za vojnu upravu:*
1.) Komandantu armijske poz. prostorije 559¹² od 23. 4. 41. potčinjavaju se:
853. landesšicen-bataljon
562.
~~286.~~ " "
920.
592.
3. četa 266. landesšicen-bataljona
160. Dulag.
- 2.) *Napuštene stvari na bojnopolju:*
Prepis direktive OKW 31 t AWA/WVW³(I) br. 263/41 od 18. 3. 1941, predmet: Otprema napuštenih stvari na bojnopolju, vidi Prilog 2."
Direktivu treba odmah staviti do znanja svim potčinjenim jedinicama.

Za Komandu 2. armije
načelnik pozadine
I. A.

15

Razrez:
u nacrtu.

^{8, 11 i 14} Ti prilozi nisu pronađeni.

¹ Heerestrüstung und Befehlshaber des Ersatzheeres (načelnik za naoružanje i komandant rezervne vojske)

¹⁰ Allgemeine Heeres Amt (Opšte odeljenje kopnene vojske)

¹² To je bio Šmit-Logan Wolfgang, general-potpukovnik.

¹³ Allgemeines Wehrmachtamt-Wehrverwaltungswesen (Odeljenje za opšte poslove Komande Vermahta)

¹⁵ Potpis nečitak

¹ Naredba (na sipskohrvatskom jeziku) objavljena je u Zbirci naredbi i uputstava br. 1, izdanje opštine grada Beograda 1941. (vidi AVII, Nda, reg. br. 15/2, str. 8, k. 53).

² ErmstnMoric fon Kajzenberg (Ermst-Moritz von Keisenberg). On je istovremeno bio i komandant Feldkomandanture 599 u Beogradu.

ZABELEŠKA O NEMAČKO-ITALIJANSKIM RAZGOVORIMA U BEČU 24. APRILA 1941. O PODELI JUGOSLAVIJE¹

Rezultati nemačko-italijanskih razgovora o reorganizaciji jugoslovenske teritorije²

Hrvatska

Granicu između Hrvatske i Nemačke već je odredio Firer i biće konačno utvrđena sa hrvatskom vladom kada se ukaže prilika za to.³ Za vreme dok Srbija bude okupirana nemačkim trupama, Nemačka će, osim toga što drži pod okupacijom pojas teritorije koja se prostire od severozapada prema jugoistoku, postići sporazum između nemačkih i italijanskih vojnih vlasti da bi obezbedila komunikacione veze prema Srbiji.

Italija namerava da što više veže Hrvatsku za Italiju po mogućstvu posredstvom personalne unije."

¹ Dokumentat je objavljen u ediciji »Documents an German Foreign Policy IMS—1946, Series D, Volume XII, The War years 1941, Department of state Washington, dok. br. 398, str. 630—632 (dalje: Documente and German Foreign 1918—1945). Fotokopija originalnog dokumenta nalazi se i u prilogu knjizi »Dr Ferdo Culinović«, n. d.).

² Bliže o tome vidi dok. br. 1, 11, 15, 19, 20, 28, 29, 30, 31, 32 i 35. U svom generalnom planu za kasniju organizaciju uprave na teritoriji Jugoslavije, Hitler je 6. aprila 1941. izneo sledeće principe kojih se treba pridržavati:

»1. Delovi koji su bili ranije austrijski i čiju granicu čine pokrajine Koruška i Štajerska prema jugu, koja treba do izvesne mere još da se odredi, biće pripojeni ovim pokrajinama a ove teritoriji nemačkog Rajha.

2. Hrvatska će postati autonomna država, verovatno pod mađarskim uticajem.

3. Obalsko područje u severozapadnoj Jugoslaviji, Dalmaciji i Crnoj Gori pripada Italiji.

4. Makedonija ima da pripadne Bugarskoj.

5. Deo (sve do Dunava) ranije ugarski, koji se graniči s Mađarskom, pripada Mađarskoj.

6. Samo Staru Srbiju (bez Makedonije) za sada treba smatrati kao područje pod nemačkom vojnom upravom (Documents an German Foreign 1918—1945, dok. br. 291, str. 487)«. Opširnije o nameri Hitlera da Hrvatsku poveže s Mađarskom vidi dok. br. 216, str. 369.

³ Formalno utvrđivanje granica između NDH i Trećeg Rajha obavljeno je 13. maja 1941. ugovorom koji su potpisali: dr Lorković Mladen, August Marić, Zigfrid Kaše i Kurt fon Kamphofener (vidi Međunarodni ugovori 1941, NDH, Ministarstvo vanjskih poslova, Hrvatska državna tiskara, Zagreb, AVII, Bon 4, s. 352-3).

⁴ Opširnije o tome vidi Zbornik, tom XIII, knj. 1, dok. br. 19: Ugovor između NDH i Kraljevine Italije potpisan u Rimu 18. maja 1941; dok. br. a): Sporazum između NDH i Kraljevine Italije od 18. maja 1941. o stvaranju demilitarizovane zone.

Italijani nameravaju da anektiraju *Dalmaciju*, ona će dobiti status, italijanskog gubernatora (gubernatorato).⁵ Isto to nameravaju i sa preostalim priobalskim područjem između Rijeke i granice Crne Gore.

U principu, Nemačka je politički nezainteresovana za hrvatska pitanja. Zato Firer nema nikakvog razloga da zauzima neki stav prema njima. **Qn-to**-prepušta Dučeu da se nagodi sa Hrvatima.⁶

Granica Hrvatske prema Mađarskoj ići će tokom Drave. Želje Hrvata na istočnoj granici između Dunava i Save (Srem) biće ispunjene. Preostala istočna granica Hrvatske slediće raniju istočnu granicu Bosne i Hercegovine, zbog čega Italija želi da granice Crne Gore pomakne više prema zapadu.

Slovenija

Ukoliko ne pripada Rajhu, Italija će je anektirati i dati joj administrativnu autonomiju.⁷

Crna Gora

će postati nezavisna ali ipak vezana s Italijom personalnom unijom (skica granice može se videti sa italijanske karte).⁸

101

⁵ Vidi Zbornik, tom XIII, knj. 1, dok. br. 22: dekret kralja Vitorija Emanuela III od 18. maja 1941. o aneksiji Dalmacije, Boke kotorske, delova Hrvatskog primorja i Gorskog kotara i o osnivanju Guvernerata Dalmacije.

⁴ Vidi ddk br. 27. Misli se na ustašku viadiu Nezavisne Države Hrvatske.

⁷ Vidi dok. br. 20 i 29. U vezi s tim Čano je Ribentropu 30. aprila 1941. preneo saopštenje da je Duče odlučio da izda dekret o priključenju slovenačkih područja (kao Ljubljanske pokrajine) Kraljevini Italiji. Tekst ovog dekreta ima 8 članova i u njima se precizira: koje slovenačko područje čini Ljubljansku pokrajinu, nadležnost određivanja propisa za tu pokrajinu, zatim da izvršnu vlast u njoj ima visoki komesar -koga pomaže savetodavno telo od 14 predstavnika, da vojna služba nije obavezna za slovenačko stanovništvo pokrajine, da se u osnovnim školama uči na slovenačkom jeziku a u srednjim školama uči i italijanski jezik (AVII, NAV-T-120, r. 200, s. 153199-200). Ostali deo Slovenije stavljen je pod nemačku civilnu upravu i to u ovim granicama: Sredina Štajerskih Alpa — tok r. Save do 25 km severozapadno od Zagreba — luk u pravcu Varaždina, tako da izbija 8 km severozapadno od Varaždina do tromede Nemačke [Austrije], Mađarsike i bivše Kraljevine Jugoslavije (AVII, NAV-T-312, r. 11122, s. 9332840-2).

⁸ U maju 1941. održani su novi pregovori između komandanta nemačkog III. AK i komandanta italijanskih oružanih snaga u Albaniji o ponovnom određivanju demarkacione linije u rejonu severne Crne Gore. Dogovoreno je da se demarkaciona linija premesti na liniju Rudo — Priboj — Nova Varoš — Duga Poljana (sva ova mesta su pripala Italiji) — Doljane — Crkvine (dok isu ova dva mesta pripala Nemačkoj). (Opširnije o tome vidi AVII, NAV-T-5011, r. 524, s. 289).

Albanija

će dobiti još teritorije na račun Grčke, Makedonije i Srbije. (U pogledu Makedonije i Srbije videti specijalnu kartu, plavu liniju, nemački predlog). Međutim, bugarsko svetište Ohrid i rudnik hroma Ljuboten, koji će raditi kao vrsta nemačkog preduzeća, pripašće Bugarskoj i naslage olova Trepče (Mitrovica), koje će isto tako eksploatisati Nemačka pod nemačkom upravom, pripašće Srbiji. Znatne dopune albanskoj teritoriji na račun Grčke pokazali su Italijani detaljno na karti. (Granica bivše jugoslovensko-grčke granice severoistočno od Fiorine do Arta).

Srbija

će dobiti granicu koja je ucrtana na nemačkoj karti; ali će ostati pod vojnom okupacijom za sada. Ona treba da ostane što manja i preduzeće se sve mere da se onemogućí zauvek ponavljanje nedavne izdaje klike zaverenika.

Bačka i Banat

će pripasti Mađarskoj, kao i Međumurje i Prekomurje, dok se ne načine posebni aranžmani za ova zadnje pomenuta područja između Mađarske na jednoj strani i Nemačke i Hrvatske na drugoj strani. Banat će za sada ostati okupiran nemačkim trupama da bi se sprečili sukobi između Mađara i Rumuna. Potreba da se pruži Rumuniji kompenzacija na nekom drugom mestu je uzeta u obzir i pored teškoća da se nađe nešto odgovarajuće. Praktične mogućnosti još uvek se ne mogu jasno sagledati.

Makedonija

isto kao i manja područja ustupljena bivšoj Jugoslaviji posle I svetskog rata, sa širokim zapadnim pojasom koji zahvata Strugu, Gostivar i Tetovo i pruža se sve do Albanije, pripašće Bugarskoj.

Želje Bugara u pogledu Soluna, -koje je Firer napomenuo sa simpatijama, biće, kao i pitanje konačne sudbine Grčke, odgođeni za kraj rata radi dogovora Dučea i Firera.

Jonska ostrva će odmah anektirati Italija. Što se tiče ostalog, namere Italije u tom pogledu su očigledno velike.

Postupak prema kome treba utvrditi nove granice između Srbije, Crne Gore, Albanije i Bugarske, koje treba formalno odrediti, biće predmet predloga ministra spoljnih poslova Rajha grofu Čanu.

S obzirom na specijalne *ekonomske interese Nemačke* u bivšoj jugoslovenskoj državi, dogovoreno je da se obave spe-

cijalna razmatranja u pogledu nemačkih ekonomskih interesa na područjima koja pripadaju Italiji.⁹ Nemačka je prvenstveno zainteresovana za razvoj proizvodnje u dalmatinskim rudnicima boksita. Proizvodnja ovih rudnika će se prema tome razvijati što je moguće više i daće se prioritet razmatranju u pogledu ispunjavanja nemačkih zahteva u vezi s izvorom.

Mađarska će dobiti *slobodnu luku* na dalmatinskoj obali.

Beč, 24. aprila 1941.

(Šmit)

BR. 28

OBAVEŠTENJE NEMACKOG POSLANIKA U ZAGREBU OD 24. APRILA 1941. MINISTRU SPOLJNIH POSLOVA RAJHA O SASTANKU KOJI CE SE ODRŽATI U LJUBLJANI IZMEĐU ČANA I PAVELICA¹

Telegram

(Strogo poverljivo)

Zagreb, 24. april 1941.

Primljeno: 24. aprila 1941 — 15,32 čas.

Najhitnije!

Br. 115 od 24. 4.

ZA MINISTARSTVO SPOLJNIH POSLOVA RAJHA

Pavelić mi je baš sada saopštio da je italijanski otpravnik poslova,² po Čanovom nalogu, bio kod njega. Čano je telefonirao iz Rima i zamolio je za razgovor sa Pavelićem u Veneciji, Trstu ili Ljubljani. Pavelić se odlučio za Ljubljanu. Raz-

¹ Na delu karte teritorije Jugoslavije ucrtana je nemačko-italijanska demarkaciona linija, kao i mesta najvažnijih pogona i fabrika uz tu liniju. Ovo je na licu mesta utvrdila nemačko-italijanska komisija (AVII, NAV-T-77, r. MM, s. 625-30).

² Snimak telegrama (pisanog na mašini) u AVII, London 2, s. 297854.

² Antonio Kazertano (Casertano)

govor će se obaviti u petak 25. aprila u 9,30 časova.³ Čano je zamolio da se ovo drži u strogoj tajnosti. O temi nije govoreno.

Pavelić će sa sobom povesti Lorkovića⁴ i Budaka.⁵ On sutra ni u kome slučaju neće sklapati konačne sporazume, već se pridržavati razgovora sa svojom vladom i informacija iz Berlina. Ukazujući na Dučev telegram o priznanju NDH⁶ on će umeti da predusretne diktat ili iznuđivanje.

Baš sada dr Budak iz Splita telefonom izveštava Pavelića da je tamo raspoloženje na tački ključanja. Mnogobrojna hapšenja ljudi koji nose značku sa kukastim krstom, upotrebljavaju nemački pozdrav ili ističu nemačku zastavu. Italijani se ponašaju kao divlja horda. Uveli su kaznu batinanja. Dosadašnji italijanski poslanik u Beogradu iz Rima je italijanskom guverneru u Splitu Takoniju telegrafisao sledeće: »Dalmacija je najzad pripala Italiji.⁷ Ovo je i Berlin potvrdio.« Vezenmajer.⁸

Kaše'

³ Vidi dok. br. 32. Sastav italijanske delegacije na tim pregovorima bio je sledeći: Galeaco Čano (Galeazzo Ciano), ministar spoljnih poslova; Filip Anfuso (Filipo Anfuso); Dino Buti (Gino Butti); Leonardo Viteti; Pietromanki Luka (Pietromarchi Luca); N. Čelezija (N. Ceslesia) i Antonio Kazertano (Dr Ferdo Culinović, n. d., str. S3).

⁴ Dr Mladen Lorković, ministar vanjskih poslova NDH

⁵ Dr Mile Budak, ministar bogoštovanja i nastave NDH

⁶ NDH su prvi priznali, 16. aprila, Nemačka, Italija i Slovačka. Ostale države, pripadnice Trojnog pakta, priznale su Pavelićevu NDH sledećim redom: Mađarska 19. aprila, Bugarska 23. aprila, Rumunija 6. maja, Španija 16. juna -1941. Neutralna Švajcarska, međutim, nije zvanično priznala NDH, ali je s njom zaključila trgovinski ugovor 10. septembra 1941. i imala je svog konzula u Zagrebu (Roger Céré — Charles Rousseau, Chronologie du Conflit Mondial (1935—1945, Sefi, Paris, str. 189—190).

⁷ U izveštaju od 23. aprila 1941. Kaše je javio ministru spoljnih poslova Ribentropu da mu je Pavelić rekao da u pogledu Dalmacije ne treba žuriti, jer se plaši da bi u slučaju brzog određivanja granice Italija postavila velike zahteve. (O određivanju granica između NDH i Kraljevine Italije opširnije vidi Zbornik, tom XII, knj. 1, dok. br. 19119—23, tom V, knj. 1, dok. br. 224 i 225; AVII, Bon 4, s. 284-5).

⁸ Edmund Vezenmajer (Vesenmayer), nemački agent u Zagrebu
⁹ Zigrifrid Kaše (Siegfried Kasche), nemački poslanik u NDH. U Zagreb je došao 20. aprila 1941. i organizovao svoje poslanstvo., u kojem su, pored njega, radili: Herbert fon Trol (Troll), savetnik; Vili Rekvard, (Willi Requard) sekretar; Ernest dr Kin (Kühn), sekretar; Teodor Blaut (Theodor Blahut), sekretar; Teodor Dopfei (Theodor Dopfel) konzul; Valter Funk (Walter Funck), savetnik za šume i Ernest Krojzd (Creyd), vazduhoplovni ataše (vidi AVII, reg. br. 49/8-1, k. 61).

BR. 35)

HITLEROVA ODLUKA OD 25. APRILA 1941. O PRENOŠENJU OVLAŠĆENJA ZA VRŠENJE UPRAVNE VLASTI U ŠTAJERSKOJ, GORENJSKOJ I KORUŠKOJ SA 2. ARMIJE NA 18. VOJNI OKRUG'

PREPIS

FIRER

I VRHOVNI KOMANDANT VEMAHTA

Firerov glavni stan, 25. 4. 1941.

Na predlog komandanta kopnene vojske, data prava od 29. 3. 1941. od moje strane za pokrajine Korušku i Štajersku ukidaju se trenutnim stupanjem na snagu.

Ranije austrijske oblasti Donja Štajerska, kao i Koruška i Kranjska, na osnovu mog ukaza od 14. 4. 1941. o privremenoj nemačkoj upravi,² isključuju se odmah iz operacijske oblasti kopnene vojske. Ovlašćenja iz mog ukaza od 14. 4. 1941. u ovim oblastima prenose se na komandanta XVIII vojnog područja.³

Pot. Adolf Hitler

101

¹ Snimak dokumenta (pisanog na mašini) u AVIL NAV-T-77, r. 884, s. 56339811.

² U ovom Hitlerovom ukazu o privremenoj upravi u oikupiranoj Koruškoj i Kranjskoj, između ostalog, stoji da civilnom upravom rukovodi šef civilne uprave gaulajter Kučera, koji je neposredno potčinjen Hitleru. Vrhovnu vojnu komandu ima vojni komandant, koji ima pravo da sprovodi mere nužne za izvršavanje vojnih zadataka. Šef civilne uprave, da bi sve mere koje donosi u ovim oblastima mogao usaglasiti sa centralnom upravom, mora tesno saradivati s vrhovnim državnim organima Trećeg Rajha, naročito s ministrom unutrašnjih poslova i načelnikom Vrhovne komande Vermahta, uiz čiju saglasnost donosi sve propise i naredbe za ove teritorije (AVII, NAV-T-77; r. 884, s. 5633976-9).

Za dopunu ovog ukaza Hitler je 14. aprila 1941. izdao još jednu naredbu (sa napomenom da se ne objavljuje) sledeće sadržine:

»Prema mojoj Naredbi od 14. aprila 1941, šefovi civilnih uprava u okupiranim nekadašnjim austrijskim pokrajinama: Donja Štajerska, Koruška i Kranjska dobijaju direktive isključivo od mene. Pošto nemačka ratna privreda i u ovim oblastima zahteva jedinstveno planiranje, naredujem da rajhsmaršal Gering, kao punomoćnik za četvorogodišnji plan, može izdavati instrukcije šefovima civilnih uprava u okviru obaveznih zadataka četvorogodišnjeg plana« (AVII, NAV-T-77, r. 884, s. 5633976-9).

³ Vrhovna komanda Vermahta je 5. maja 1941, u težnji za proširenjem teritorije industrijske inspekcije u sklopu 18. vojnog područja, naredila da se 15. maja 1941. formira »Industrijska uprava Klagenfurt«, potčinjena industrijskoj inspekciji 18, Salzburg. Istim narednjem je regulisano i razgraničenje između Uprave za industriju Klagenfurt i Grac. Ovim upravama su bili priključeni delovi teritorije Slovenije. (AVII, NAV-T-77, r. 1295, s. 10346).

SPORAZUM IZMEĐU KOMANDE NEMAČKE 2. ARMIJE I KOMANDE ITALIJANSKE 2. ARMIJE OD 25. APRILA 1941. O RAZGRANIČENJU OKUPACIONIH ZONA NA TERITORIJI JUGOSLAVIJE"

POVERLJIVO

KOMANDA 2. ARMIJE

A. H. Qu., 25. 4. 41.

Ia, br. 806/41 pov.

Sporazum između nemačke 2. armije i kraljevske italijanske 2. armije
(po preglednoj karti Mađarska — Jugoslavija 1 : 1.000.000)

- 1.) *Granica između kraljevske italijanske 2. armije i nemačke 2. armije* na okupiranom području bivše Jugoslavije određuje se, nezavisno od političkih ugovora zainteresovanih država, do daljnijega sledećom linijom:²
Samobor — Petrinja (naselja pripadaju 2. nemačkoj armiji) — cesta Petrinja, Glina, Bos. Novi, Prijedor, Banja Luka, Jajce, D. Vakuf, Travnik, Visoko,³ Sarajevo (cesta, naselja, železnička pruga pripadaju 2. nemačkoj armiji) — železnička pruga Sarajevo, Prača, Ustiprača, Rudo (naselja, železnička pruga i ceste pripadaju 2. nemačkoj armiji) — cesta ..⁴ Nova Varoš, Sjenica, Novi Pazar (cesta i naselja pripadaju 2. nemačkoj armiji) — Mitrovica (za 2. nemačku armiju) — železnička pruga Mitrovica, Priština, Uroševac (naselja, železnička pruga i cesta pripadaju 2. nemačkoj armiji).
- 2.) Druga nemačka armija napustiće delove okupirane teritorije jugozapadno od linije razdvajanja, a jednako tako i preuzimanje tog prostora od *kraljevske italijanske 2. armije* uslediće u dve vremenske etape.

¹ Snimak dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-312, r. 1076, s. 921800104.

² Opširnije o ovom razgraničenju vidi: dok. br. 1, 3, 6, 8, lili i 19 u ovoj knjizi; Hilterovu odluku od 24. aprila 1941. o razgraničenju između 2. italijanske armije i nemačkih trupa, koju je Vrhovna komanda Vermahta dostavila svim komandama i jedinicama na teritoriji Jugoslavije (AVII, Bon 2, s. SIS-3).

³ Ovo mesto je precrtano rukom i dopisano: Kiseljak.

⁴ Dopisano rukom: Rudo, Priboj i tri nejasne reči.

1. etapa:

do 1.5, u 20,00, *nemačka 2. armija* napustiće prostoriju od dosadanje linije:

Kostanjevica — Karlovac (naselja uključivo) — cesta Karlovac, Slunj, Bihać, Bos. Petrovac, Ključ, Varcar Vakuf⁵ (cesta i naselja uključivo) — cesta Bugojno, Prozor, Lisičići (cesta i naselja uključivo) — Umoljani — Jeleč — — južna obala Četine — Brodarevo — Rožaj — Dolci — Suva Reka (naselja uključivo).

2. etapa:

do 8.5, u 20,00, *nemačka 2. armija* napustiće područje omeđeno linijom postignutom u prvoj etapi i linijom konačnog razgraničenja koja je označena u tački 1.

- 3.) *Nemačka komanda* moli kraljevsku italijansku 2. armiju da posedanje *prostora I* izvrši 2. 5. rano, a *prostora II* dana 9. 5. rano ujutro.
- 4.) *Komanda nemačke 2. armije* moli Komandu *kraljevske italijanske 2. armije* da se saglasi sa ovim ugovorom i da na odgovarajući način *upozna svoje jedinice*.⁶ Takovo upoznavanje izvršiće se u odnosu na nemačke jedinice.

Za komandanta armije
načelnik štaba
fon Vicleben

Dostavljeno:
Vidi nacrt.

⁵ Sada: IMrkonjić-Grad.

⁶ O zadacima i rasporedu jedinica italijanske 2. armije vidi Zbornik; tom XIII, knj. 1, dok. br. 70.

BR. 37

ZAPOVEST OPERATIVNOG ODELJENJA KOMANDE 2. ARMIJE OD 26. APRILA 1941. ZA NAPUŠTANJE ITALIJANSKE OKUPACIONE ZONE I PREGRUPISAVANJE SNAGA NA TERITORIJI OKUPIRANOJ OD STRANE NEMAČKE¹

KOMANDA 2. ARMIJE
la, br. 811/41. god.

AH Qu 26 4 41
' 13>00 časova. '

USTANOVA:²
VOJNA POSTA BR. 08633
25. april 1941.

Armijaska zapovest br. 11 odia

- 1.) *Nova granica između nemačke 2. armije i italijanske kraljevske 2. armije,*³ koju je naredila O. K. H., postavlja pred armiju dva zadatka:
 - a) da isprazni područja posjednuta do sada nemačkim trupama,
 - b) da se pregrupiše unutar preostalog područja.
- 2.) Utanačenje postignuto između nemačke i italijanske armije upućuje se komandama XI i LI AK.
Trebalo se pridržavati termina za pražnjenje ovog područja, pri čemu se radi o tome da se sva zaplenjena dobra, koja se još nalaze u ovim prostorima, na svaki način sklone u područje koje ostaje pod nemačkom okupacijom.
- 3.) Komandama XI⁴ i LI AK⁵ upućuju se za pregrupisavanje u nove granice i linije razgraničenja na ucrtanoj karti.

U pogledu toga posebno se naređuje:

- a) Težište u području LI AK leži na jugoistoku. U tome cilju treba štab LI AK premestiti u Vukovar ili Osijek, štab 132. pd u Banju Luku, štab 183. pd u Sarajevo.

¹ Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-501, r. 249, s. 1073-5. Na margini dokumenta dopisano je rukom više parafa i datuma.

² Štambilj primaoca.

³ Vidi dok. br. 30

⁴ U vezi sa ovim pregrupisavanjem ova komanda je 27. i 29. aprila 1941. izdala posebne zapovesti (vidi Zbornik, tom I, knj. 1, dok. br. 101 i 103).

⁵ pregrupisavanju i pokretima ovog korpusa vidi dok. br. 23

- b) Pregrupisavanje u području XI AK treba da vodi računa da 60. pd (mot.) i pp »Grosdojčland«, verovatno 15. 5, izlaze iz sastava XI AK.
 - c) Preuzimanje područja koje treba da isprazni 60. pd (mot.) od strane 183. pd treba da se sprovede međusobnim sporazumevanjem. Do 3. 5. ono mora biti sprovedeno.
 - d) Pregrupisavanje unutar XI i LI AK treba završiti do 8. 5.
 - e) Komande XI i LI AK javljaju o nameravanoj raspodeli prostora za divizije do 1.5, na karti 1 : 1.000.000.
- 4.) Područje Beograda, sa razgraničenjem Dunav — luk Save i linijom Umka — Avala — Grocka (mesta uključeno), biće neposredno podređeno Komandi armije preko k-ta armijskog pozadinskog područja, general-potpukovnika Šmit-Logana.
U tu svrhu, k-tu armijskog pozadinskog područja biće podređene trupe:
2 bataljona pp »Grosdojčland«,
1 bataljon 183. pd, koji treba što pre E — transportom prebaciti u Beograd od strane K-de LI AK u saradnji sa opunomoćenim T. O.⁶
Namera je da se 1 pp 183. pd, u vreme koje će naknadno biti određeno, prebaci u Beograd. K-da LI AK treba o tome da vodi računa prilikom pregrupisavanja.
- 5.) *Mađarskoj armiji* je prostor Osijek — Vinkovci — Vukovar (mesta uključeno) privremeno dodeljen. Sve mađarske snage koje se nalaze u tome području biće od 28. 4. taktički i u pogledu smeštaja podređene K-di LI AK.
Mađarske snage ostaju u ovom području dok 11. i 8. oklopna div. ne prođu kroz Osijek (termin je oko 3. 5). Potom će mađarske trupe do 6. 5. napustiti ovo područje. Zatražena je odluka o tome. Komanda armije postaraće se da se jedan mađarski oficir za vezu uputi K-di LI AK.
- 6.) *Inžinjerci:*
- a) Da bi se propustili brodovi ispod mosta na Savi kod Beograda, saobraćaj preko mosta se svakodnevno zatvara od 5,00 do 7,00 časova i od 13,00 do 15,00 časova.
 - b) Zabranjeno je svojevoljno prisvajanje motornih brodova i manjih čamaca na Savi i Dunavu. Ovaj brodski prostor potreban je za gradnju mosta na Dunavu. Trebovanja za brodski prostor treba upućivati načelniku Komesarijata za jugoslovensku rečnu plovidbu, viši inspektor Cenger [Zenger], Beograd, Karađorđeva ul. 43

⁶ transportnim oficirima (Transportoffizier)

(Bavarski Lojd, kod mosta na Savi). Vidi takođe »Posebne odredbe br. 9«, tačka 2, od 23. 4. 417

- c) Inženjerijski nastavni centar u Šapcu, kao i skladište drva kod Obrenovca i Zabrežja (15 km jugozapadno od Beograda) konfiskovani su od strane K-de 2. A za gradnju mosta na Dunavu.

Uzimanje drva i pribora može uslediti samo uz saglasnost K-de 2. A (načelnika inženjerije armije).

- 7.) *Glavni štab armije*: Beograd, Ministarstvo pošta.

Baron fon Vajks⁸

Dostavljeno:

Vidi nacrt.

BR. 32

IZVEŠTAJ NEMAČKOG POSLANIKA U ZAGREBU ZIGFRIDA KAŠEA OD 26. APRILA 1941. O RAZGOVORIMA IZMEĐU ČANA I PAVELIĆA O RAZGRANIČENJU ITALIJE I NDH¹

TELEGRAM
(Geh. Ch. V.)

Zagreb, 26. 4. 1941.

Primljeno: 26. 4. 1941. u 15,25 časova

Br. 126 od 26. 4. 41.

Jučerašnji razgovor između Čana i Pavelića ostao je bez rezultata. Odbijen je prvi zahtev za vrlo širokim neprekidnim obalnim pojasom bez ikakve obale za Hrvatsku. Odbijen je i drugi zahtev da Hrvatska iziđe na isti obalni pojas u širini od 80 ki-

⁷ Vidi dok. for. 25.

⁸ Maksdmilijan Vajks (Maximilian von Weichs), ifeldmaršal, komandant 2. armije, a od 1943. komandant Grupe armija »F«. Na Nürnbergskom procesu suđeno mu je kao ratnom zločincu, ali mu je, zbog bolesti, 5. američki vojni sud odložio suđenje i pustio ga iz zatvora. Umro je 1954. na svom posedu. (Opširnije o njemu vidi knjigu: Martin Celer (Martin Zöllner) i Kazimir Leščinjski (Kazimierz Leszczynski), »Fall-7« (Slučaj 7) Das Urteil im Geismordprozess, Veb Deutscher Verlag der Wissenschaften, Berlin, 1965, str. 225).

¹ Snimak telegrama (pisanog na mašini) u AVII, London 2, s. 297855. Na margini je rukom dopisano nekoliko napomena, datuma, potpisa i parafa.

lometara duž severnog dela Velebita, kao i carinska i privredna unija.²

Predlog:

Proširenje Pavelićevog ostrvskog područja, koje se prostire od Zadra do Trogira, i drugih ostrva, kao i Kotora.³ Čanov protivzahtev je: carinska i privredna unija, kontrola lučkog i brodskog saobraćaja, kao i kontrola rukovodstva hrvatske vojske. Ovo je Pavelić odbio. Od strane italijanskog otpravnika poslova podnet je naknadno zahtev da Hrvatska bude kraljevina pod jednim italijanskim princom.⁴ Ovaj zahtev Pavelić je odbio. Svi zahtevi su bili izneti diktatorski. U međuvremenu je vođen telefonski razgovor između Čana i Dučea. Ovde se danas održava sednica vlade.⁵

i

Kaše

Napisano u 14 primeraka i od toga dostavljeno:⁶

² O rešenju graničnih pitanja između NDH i Kraljevine Italije •vidi: dok. br. Ili, 20, 27 i 28; Zbornik, tom XIII, knj. 1, dok. br. 19 (ugovor o određivanju granica između NDH i Kraljevine Italije potpisan u Rimu 18. maja 1941), dok. br. 20 (sporazum NDH i Kraljevine Italije od 18. maja 1941. o stvaranju demilitarizovane zone na području NDH), dok. br. 21 (Musolinijevo pismo predsedniku vlade NDH Paveliću o upravnom uređenju opštine Splita i ostrva Korčule i o pravima italijanske nacionalne manjine na području NDH). O tim tzv. rimskim ugovorima, kojima su regulisani odnosi između Kraljevine Italije i NDH, vidi: Dnevnik grofa Čana, Zagreb, 1948, str. 238–246 i 459–462; Zbornik, tom V, knj. 1, dok. br. 224 (ugovor NDH i Kraljevine Italije od 18. maja 1941. o uzajamnoj saradnji); i nacрте tih ugovora od 8. maja 1941 (AVII, Bon 4, s. 3404).

³ Nemački tekst ove rečenice glasi: »Pawelitsch Erweiterung Gebiete Zara bis Trogir vorgelagerte und andere Inseln sowie Cattaro«.

⁴ Za kralja NDH tebao je da bude proglašen sin italijanskog kralja Vitorija Emanuela III, vojvoda od Spoleta, o čemu je bilo govora na ceremonijalu prilikom potpisivanja Rimskih ugovora (16. maja 1941); međutim, do toga nije došlo (Dnevnik grofa Čana, Zagreb, 1948, str. 240, 246. i 463).

⁵ Odnosi se na vladu NDH koju je poglavnik Ante Pavelić odredio posebnom odredbom od 16. aprila 1941 (Zagrebačke narodne novine br. 3 od 16. aprila 1941) a izmenio zakonskom odredbom o državnoj vladi NDH od 24. juna 1941 (Zagrebačke narodne novine br. 59 od 25. juna 1941).

⁶ Zbog ograničenog prostora izostavljena su imena komandi i ustanova kojima je ovaj telegram dostavljen.

BR. 39)

IZVEŠTAJ NAČELNIKA GLAVNE UPRAVE SS OD 26. APRILA 1941. RAJHSFIRERU SS U BERLINU O REGRUTOVANJU PRIPADNIKA NEMAČKE NACIONALNE MANJINE U SS JEDINICE NA PODRUČJU BANATA¹

RAJHSFIRER SS Berlin, W 35, 26. 4. 1941.
NAČELNIK GLAVNE UPRAVE SS . . . 3
. . . ² 347/41, pov.

Poverljivo

Sadržaj: Rekrutovanje u Jugoslaviji

Rajhsfireru SS
Berlin SW 11

Ulica princa Albrehta 8

Rajhsfireru!

SS grupenfirer Hauser [Hausser] stavio je na raspolaganje SS potporučniku Halvaksu [Halwax] (načelniku Štaba nemačke nacionalne manjine u Jugoslaviji) 4 komisije za prijem, koje će prema tačno utvrđenom planu vršiti regrutaciju u svim nemačkim opštinama u Banatu.⁴

100

¹ Original (pisan na mašini) u AVII, reg. br. 14-1, k. 32.

² i ³ Nečitljivo.

⁴ U izveštaju komandanta Zrenjanina od 23. aprila 1943. u vezi s tim, pored ostalog, stoji: »Oblast između Tise, Dunava i rumunske granice sada je još poseljena od idelova SS puka »Grosdojčland« i potpuno smirena. SS jedinice upravo su dobile zapovest da napuste ovu oblast. Pb njihovom odlasku, a prema mome znanju, isem moje komande [1/823] od koje su dosada došli komandant sa 1 oficijom i 6 vojnika, neće (sada jačine 4 oficira, II blagajnik, 11 žandarma, 103 podoficira i vojnika), biti nijednog nemačkog vojnika u toj oblasti. Verovatno na podsticaj SS jedinica, sada se u ovoj oblasti vrši pregled i regrutovanje. Prema izjavi komandanta SS bataljona u Velikom Bečkereku [Zrenjaninu], jedan deo mladih folksdojčera uzeće se za popunu jako oslabljenih jedinica« (AVII, NAV-T-312, r. 454, s. 8039290-2).

SS divizija »Rajh« primiće odmah sve sposobne, obučeni ih, rasporediti u regrutne čete i vojnički ih obučiti.⁵

956/41. pov.⁶

G. Berger
SS grupenfirer

BR. 34

IZVEŠTAJ SAVETNIKA NEMAČKOG POSLANSTVA U BEOGRADU OD 27. APRILA 1941. MINISTARSTVU SPOLJNIH POSLOVA O NAMERI VOJNOUPRAVNOG KOMANDANTA U SRBIJI DA USPOSTAVI SRPSKU ADMINISTRACIJU I POSTAVI SAVET KOMESARA POD NJEGOVU KOMANDU¹

Telegram
(Geh. Ch. V.)

Beograd, 27. IV 1941.

Prispeo 28. IV 1941.

Br. 77 od 27. IV

Vojnoupravni komandant u Srbiji ima nameru da uspostavi srpsku administraciju i da u tu svrhu postavi komesare u niz ministarstava koja su dosada bila jugoslovenska.² Za Mi-

⁵ Vrhovna komanda Vermahta je 30. maja 1941. izdala naređenje za stupanje jugoslovenskih državljana nemačke narodnosti u Vermaht. To naređenje glasi:

»Na osnovu ukaza Firera i kancelara Rajha od 26. 6. 1935. o prenošenju ovlašćenja na ministra rata Rajha za izdavanje odobrenja strancima da stupe u službu Vermahta, kao i na osnovu ukaza od 4. 2. 1938. o rukovođenju Vermahtom, ovim dajem odobrenje za stupanje u Vermaht onim jugoslovenskim državljanima koji se sa područja između Dunava i Tise (Bačka) za to dobrovoljno jave. Međutim, pretpostavka za stupanje je pripadanje i priznavanje nemačke narodnosti. Ako je nemoguće da se odmah izvrši provera pripadnosti nemačkoj narodnosti, stupanje će se odložiti samo ako za to postoji očigledna sumnja, odnosno nedoumica« (AVII, NAV-T-77, r. 895, s. 5646440).

⁶ Dopisano nikom.

¹ Snimak telegrama (pisanog na mašini) u AVII, Bon 2, s. 595.

² Opširnije o ovim konsultovanjima za stvaranje kvilinske — komesarske vlade u Srbiji vidi: Dr Jovan Marjanović, »Ustanak i narodnooslobodilački pokret u Srbiji 1941«, Institut društvenih nauka, Beograd, 1962 (dalje: Jovan Marjanović, n. d.), str. 31—5; Dir Ferdo Čulinović, n. d., str. 404—429.

nistarstvo unutrašnjih poslova predviđa se i smatra se kao merodavna ličnost Milan Aćimović, bivši upravnik beogradske policije i bivši ministar unutrašnjih poslova u vladi Stojadinovića. Za ministra privrede računa se na Ljotića.³ Za finansije bio je predviđen guverner Narodne banke Radosavljević,⁴ koji je, međutim, odbio da se primi tog položaja i ostaje dalje kod Narodne banke. Ministarstvo pošte preuzima poznati ministar Dušan Pantić; Ministarstvo javnih radova Stanislav Josifović. Ministarstvo pravde preuzima bivši Stojadinovićev ministar Momčilo Janković i Ministarstvo socijalne politike Milosav Vasiljević. Pored Ministarstva finansija,⁵ ostaje još prazno Ministarstvo prosvete,⁶ u koje će biti postavljen Đorđe Perić kao državni podsekretar.

Cincar-Markoviću ponuđeno je Ministarstvo prosvete, ali on je odbio da ga primi zbog slabog zdravlja.

Fajne⁷

³ Dimitrije Ljotić je povukao svoj pristanak da primi dužnost komesara privrede i predložio da u kolaboracionističku srpsku upravu uđu inž. Milosav Vasiljević i dr Stevan Ivanić. Vasiljević je postavljen za komesara privrede a Ivanić za komesara spoljnih poslova (AVII, Bon 2, s. 604, NAV-T-120, r. 200, s. 153198).

⁴ Miloš

⁵ Dužnost komesara za finansije vršio je Dušan Letica (VII, Bon 2, s. 604).

⁶ Na ovu dužnost je postavljen Risto Jojić, dok su za komesara saobraćaja i snabdevanja postavljeni Lazar Kostić i Jeremija Protić. Ovo je dopuna depeše od 29. aprila 1941 (AVII, Bon 2, s. 604). Sastav komesarijata objavljen je 16. maja 1941: Milan Aćimović, komesar unutrašnjih poslova, Risto Jojić, komesar za prosvetu, Dušan Letica, komesar za finansije, Dušan Pantić, ministar za poštu i telegraf, Momčilo Janković, komesar za pravdu, inž. Milosav Vasiljević, komesar za privredu, dr Lazar Kostić, komesar za saobraćaj, dr Stevan Ivanić, komesar za socijalnu politiku, inž. Stanislav Josifović, komesar za građevinarstvo, i Jeremija Protić, komesar za ishranu (Zbornik, tom I, knj. 2, dok. br. 89).

⁷ On je (bio pomoćnik Feliksa Benderà, opunomoćenika Ministarstva spoljnih poslova pri vojnoupravnom komandantu u Srbiji. Pre aprilskog napada na Jugoslaviju bio je savetnik nemačkog poslanstva u Beogradu.

BR. 35)

OBAVEŠTENJE OPERATIVNOG ODELJENJA KOMANDE 12. ARMIIJE OD 28. APRILA 1941. NEMAČKOM VOJNOM IZASLANIKU U SOFIJI O HITLEROVOJ ODLUCI DA NEMAČKE JEDINICE NAPUSTE PODRUČJE JUGOSLAVIJE KOJE CE POSESTI BUGARSKE JEDINICE'

Poverljivo

Telegram KR.²
VOJNOM IZASLANIKU U SOFIJI
(pri kraljevskom bugarskom generalštabu)
KOMANDI LAK.

Firer je odlučio da se kao šire područje koje će posesti bugarske jedinice napre oslobodi.³ Oblast koju ograničavaju mesta Bujanovac — Kačanik — severni ogranak Ljubotena —

¹ Snimak overenog prepisa originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-312, r. 473, s. 8063772. Na margini telegrama je rukom dopisano nekoliko oznaka, parafa i datuma, verovatno od korisnika ovog dokumenta.

² Oznaka za istepen hitnosti, a znači: hitno

³ Bliže o tome vidi dok. br. 5, 23 i 49. Vrhovna komanda Vermahta je 27. aprila 1941. obavestila sve zainteresovane da se Bugarskoj ustupa:

1. »U južnoj Jugoslaviji je predviđena sledeća teritorija za bugarsku okupaciju:

Od Vranja u jugozapadnom pravcu duž južne Obale Biničke Morave — St. Kačanik — Štrpce (mesta uključno) — Mušnikovo (isključno) — k. 2587 (isklj.) — Lešak (uklj.) — k. 1748, 20 km jugoistočno od Tetova (isklj.) — Rasteš (uklj.) — Srbica — v. Crsko (oba isklj.) — Liska (uklj.) — obala Ohridskog jezera 5 km severno od Ohrida do 5 km južno od Ohrida — Resan (uklj.) — k. 2600 (uklj.) — odatle u jugoistočnom pravcu do grčke granice južno od Bitolja, zatim u potezu stare grčke granice.

2. Firer je odlučio da se od teritorije označene u tački 1 kao okupacioni odsek bugarskim trupama najpre preda teritorija koja je ograničena mestima Bujanovac — Kačanik — severna padina Ljubotena — Lešak (severno od Tetova) — Grupčin — Zdunje — Brod — Bitolj — uključujući ova mesta sve do granice predviđene za Bugarsku (shodno tački 1), no sa izuzetkom teritorije zapadno od linije Brod — Bitolj.

3. Ova teritorija zapadno od linije Brod — Bitolj je izuzeta da bi se izbegao susret bugarskih trupa sa italijanskim trupama. Čim italijanske trupe sasvim evakušu ovu teritoriju, određiće se vreme kada bugarske trupe mogu da posednu i tu teritoriju.

4. Komandi 12. armije je dato uputstvo da upozna bugarsku vrhovnu komandu sa pomeranjem unapred odobrenim u tački 2 i da isto reguliše u saglasnosti sa Bugarskom« (AVII, NAV-T-77, r. 1295, s. 1074-5).

Lešak (sev. od Tetova) — Grupčin — Zdunje — Brod — Bitolj, uključujući ova mesta, do bivše grčke granice.⁴

Moli se kraljevski bugarski generalštab da zbog poseda-
nja ovog proširenog područja bugarskim jedinicama odmah
ustanovi vezu sa Komandom L AK u Skoplju i da s njom utana-
nači pojedinosti oko izvršenja tog zadatka.

L AK će izvestiti K-du 12. A o planu izvršenja i dostaviće
što pre kartu iz koje se vidi kako će Bugari pokriti oslobođeno
područje.

Tačnost overava: K-da 12. A, Ia, br. 943/41 Pover-
ljivo od 28. 4. 41. u 12,00 č.
generalštab, pukovnik

po otpremanju: Komanda 12. armije⁴
bugarskom oficiru za vezu, — rnm. 4. maja 1941.
referentima *Qu_ P^{ov}_ br_ 8 4 5 / 4 L*

BR. 36

NAREĐENJE VOJNOUPRAVNOG KOMANDANTA U SRBIJI OD 28. APRILA 1941. O FORMIRANJU ŠTABA ZA VOJNU PRI- VREDU U SRBIJI¹

VOJNOUPRAVNI KOMANDANT U SRBIJI

K o m a n d n i š t a b
I a

Beograd, 28. aprila 1941.

Predmet: Štab za vojnu privredu
u Srbiji.²

1. Za teritoriju vojnoupravnog komandanta u Srbiji stupa u
dejstvo Štab za vojnu privredu u Srbiji (dosada u Jugo-

104

⁴ Prema Hitlerovoj odluci, Generalštab Kopnene vojske je obave-
stio 4. maja 1941. da se ova granica proteže od Vranja — Kačanika —
Strpce (mesta uključno) — Mušikovo (isključno) — k. 2587 (isključno)
— Lešak (uključno) — k. 1748 (isključno) — Rasteš (isključno) —
Srbica (isključno) — Brod — Kmševo — Bitolj (mesta uključno).
(AVII, NAV-T-312, r. 460, s. 8047420).

⁵ Potpis nečitak.

⁴ Štambilj primaoca.

¹ Snimak overenog prepisa originala (napisanog na mašini) u
AVII, NAV-T-501, r. 245, s. 272.

⁸ O radu ovog štaba vid dok. br. 50, 194, 2122, 247, i 294.

slaviji),³ sa sedistem u Beogradu, koji se potčinjava vojno-
upravnom komandantu*.

Načelnik Štaba za vojnu privredu: pukovnik Braumiler
[Braumüller].

2. Zadatak Štaba za vojnu privredu u Srbiji:

a) U prvo vreme, do okončanja operacija, prvenstveno pru-
žanje podrške trupama u tesnoj saradnji sa oficirima za
vezu K-de 2. A i K-de 12. A.

b) Pronalaženje, rekvizicija i obezbeđenje svih za nemačku
ratnu privredu važnih sirovina i proizvodnih sredstava⁵
prema uputstvima generalnog opunomoćenika maršala
Rajha⁶ za ratnu privredu: generalnog konzula Noj-
hauzena.

3. Posle kapitulacije pukovnik Vent⁷ vraća se u sastav K-de
12. A. Za teritoriju vojnoupravnog komandanta, oficir za
vezu K-de 2. A potpukovnik Fah [Fach] postupaće po struč-
nim uputstvima načelnika Štaba za vojnu privredu u Srbiji
pukovnika Braumilera.

³ Naređenje Vrhovne komande Vermahta o formiranju Vojnopri-
vrednog štaba Srbije izdato je 22. aprila 1941 (Arhiv VII, NAV-T-77, r.
1298, s. 3503). Međutim, to naređenje je 28. aprila 1941. stavljeno van
snage i izdato je novo (AVII, NAV-T-77, r. 1295, s. 1070-1).

⁴ Prema naređenju Vrhovne komande Vermahta od 28. aprila 1941,
Vojnoprivredni štab Srbije bio je potčinjen vojnoupravnom koman-
dantu u Srbiji samo u vojnim pitanjima, dok je u svim privrednim pi-
tanjima bio potčinjen glavnom opunomoćeniku za privredu, poslaniku
Franou Nojhauzenu. U vezi s potrebama ratne privrede i naoružanja,
on je dobijao naređenja od Odeljenja za ratnu privredu i naoružanje
Vrhovne komande Vermahta (AVII, NAV-T-77, r. 1295, s. 107CHI).

⁵ Za regulisanje tih pitanja, Uprava za privredu i naoružanje
Vrhovne komande Vermahta naredila je 29. aprila 1941. Vojnoprivred-
nom štabu u Srbiji da preduzme istraživanje preduzeća ikoja su pogo-
dna za nemačku ratnu privredu i da ih stavi u redovnu proizvodnju.

Zatim, ako postoji interesovanje Vermahta za neko industrijsko
preduzeće, Vojnoprivredni štab Srbije treba da ustupanje tih predu-
zeća izdejstvuje kod poverenika rajhsmaršala za privredu, grupenfi-
rera nacionalsocijalističkog motorizovanog korpusa Nojhauzena i da
izvrši dodeljivanje preduzeća, s tim da o tome istovremeno obavesti
Vrhovnu komandu Vermahta (Upravu za vojnu privredu i naoružanje).
Što se tiče uprave u industrijskim preduzećima, treba to od početka
obezbediti pomoću eventualnog angažovanja komesarskih upravnika,
opunomoćenika ili industrijskih poverenika (AVII, NAV-T-77, r. 1245, s.
1056-7).

⁶ Reč je o Hermanu Geringu (Herman Göring), rajhsmaršalu. Na
nirnbërškom procesu je proglašen za ratnog zločinca i od Međunarod-
nog suda je osuđen na smrt vešanjem. Dva sata pre izvršenja kazne
izvršio samoubistvo pregrizavši kapsulu sa cijankalijem, koja mu je
naknadno nabavljena (Nirnbërška presuda, Arhiv za pravne i druš-
tvene nauke, Beograd, 1948, str. 231).

⁷ Paul Vent (Wendt)

4. S obzirom na značaj zadatka Štaba za vojnu privredu u Srbiji, feldkomandanturama i ortskomandanturama nalaže se da predstavniku pukovnika Braumilera, koji radi po momem naređenju i po uputstvima generalnog opunomoćenika maršala Rajha za privredu, s puno predusretljivosti pružaju podršku u svakom pogledu.⁸

F.d.R.⁹
Grafenhorst [Gravenhorst]
generalštabni major

U nacrtu
pot. Ferster

Dostavljeno:
Feldkomandanturi br.
Ortskomandanturi
Upravnom štabu
Generalnom opunomoćeniku za vojnu privredu u Jugoslaviji
Pukovniku Braumileru, Štabu za vojnu privredu u Srbiji, Beograd

⁸ U cilju obezbeđenja vojnoekonomskih interesa Trećeg Rajha, u Sofiji je formiran Vojnoprivredni štab, koji je bio nadležan za jugoslovensku teritoriju koju je Bugarska okupirala. Šef tog štaba je bio major Šnauze (Schnause). Službeno i disciplinski on je bio potčinjen načelniku štaba za vojnu privredu u Srbiji. On je imao poseban zadatak da kontroliše radnike hroma u okolini Skoplja i u dolini Vardara, da poboljša njihovu proizvodnju i da rudu transportuje za Nemačku (AVII, NAV-T-77, r. 1294, s. 325-8). Za obezbeđenje ovih interesa u NDH, u Zagrebu je postavljen nemački privredni oficir (skraćeno WO Zagreb), koji je službeno i disciplinski bio potčinjen Vojnoprivrednom štabu Jugoistok a u opštim vojnim pitanjima nemačkom generalu u Zagrebu, koga je, pored poslanika Kašea, morao redovno obavještavati o svojoj delatnosti i o svim zahtevima koji se privredi u NDH postavljaju od strane Vermahta (AVII, NAV-T-77, r. 1298, s. 308-9).

⁹ Für der Richtigkeit (tačnost overava)

BR. 37)

**IZVEŠTAJ GENERALŠTABA KOMANDE KOPNE NE VOJSKE
OD 30. APRILA 1941. VRHOVNOJ KOMANDI VERMAHTA O
POKRETIMA 2. ARMIIJE NA TERITORIJI JUGOSLAVIJE I O
ZAROBLJAVANJU JUGOSLOVENSkih VOJNIKA U GRČKOJ'**

KOMANDA KOPNE NE VOJSKE
Gen. St. d. H./oper. odelj./III
Br. 7649/41, str. pov.

Izveštaj o situaciji od 30. 4. 41.
(Zaključen u 17,00 č.)

2. armija²

XIV i LI AK: bez promena.³

Evakuacija K-de XXXXVI⁴ AK iz okoline južno od Graca pomeren je na 6. 5.

Evakuacija 14. oki. div. teče planski.

Kod XI AK uvedena je akcija čišćenja za odmazdu,⁵ po 1 ojačani brdski lovački bataljon 4. brd. div. transportuje se

¹ Snimak dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-78, r. 334, s. 6291206-7.

² U izveštaju Generalštaba Kopnene vojske od 24. aprila 1941. piše: »Operativni štab K-de 2. A premestio se 24. aprila 1941. u Beograd. Pokreti 2. armije teku planski. Samo 16. pd (mot.) ima veće zakašnjenje, zbog loših puteva, te je 23. aprila 1941. uveče dostigla prednjim delovima Zagreb i Sisak« (AVII, NAV-T-78,, r. 334, s. 6291195-6). U izveštaju od 25. aprila 1941. stoji: »16. pd (mot.), uprkos lošim putevima, stigla je prednjim delovima u utovarni rejon Grac — Celovac« (AVII, NAV-T-78, r. 334, s. 6291(197-8). A u izveštaju od 26. aprila 1941:

»Glavnine XI i LI stigle su u nove obezbeđujuće rejone. 60 pd sprovede preuzimanje komande tek 26. 4. naveče.

XLVI AK: 16. pd (mot.) počela je utovar u rejonu južno od Graca. SS divizija »Rajh«: predaja Banata istočno od Tise pešadijskom puku »Grosdojčland« i utovar u prostoru Komlošul Mare — Temišvar. XLI AK evakuise se iz Beča.

XIV AK sa 11. oki. div. počeo evakuaciju iz prostora Beograd — Kragujevac (AVII, NAV-T-78, r. 334, s. 6291199-200).

³ O aktivnosti ovih korpusa vidi dok. br. 2, 7, 16 i 23.

⁴ Pogrešno; treba: XLVI.

⁵ Komandant 2. armije 28. aprila 1941. izdao naređenje da se zbog prepada na nemačke vojnike preduzmu najoštrije protivmere. U tom naređenju se kaže: »Onaj ko se zatekne u srpskoj [misli se na uniformu vojnika Kraljevine Jugoslavije] uniformi sa oružjem u ruci ne podleže zaštiti međunarodnog prava i treba ga odmah streljati. Ako se u nekoj oblasti pojavi naoružana banda, treba streljati i muškarce u blizini bande koji su sposobni za vojsku, ukoliko se ne može odmah i sigurno ustanoviti da nisu u vezi sa bandom. Sve streljane treba obesiti i ostaviti leševe da vise«. Dalje je naređeno da se stanovništvo o tome obavesti plakatima sledeće sadržine: »Srbi. Zbog niskog i podmuklog prepada izgubili isu život nemački vojnici. Nemačkom strpljenu je

za Prištinu i Kuršumliju (53 km severoistočno od Prištine). Verovatni početak marševskog pokreta u područje biće 1. 5. izjutra.

Na područje pešadijskog puka »Grosdojčland« (Kikinda — Vršac) prešlo je 28. 4. više stotina folksdojčera da bi se sklonili od rumunskog posedanja predviđenog za 1. 5.

SS divizija »Rajh«, čiji su gusenični delovi transportovani, napustila je rumunsku teritoriju svim ostalim delovima, koji maršuju putem u pravcu Budimpešte.

12. armija

I. A.
pot.: Štif [Stieff]

BR. 38

PREDLOG GENERALŠTABA KOMANDE KOPNE NE VOJSKE OD 30. APRILA 1941. ODELJENJŪ TERITORIJALNE ODBRANE VRHOVNE KOMANDE VERMAHTA O PRESELJENJU 260.000 SLOVENACA U SRBIJU¹

Prepis

KOMANDA KOPNE NE VOJSKE I_a, br. 54/41 pov.²
Gen. St. d. H/Gen. Qu. H. Qu. OKH., 30. 4. 1941.

Odelj.lenje/ ratine/ uprave (Qu. 4 A)

Br. 11/1999/41 pov.

Poverljivo

OKW/L³

Predmet: Preseljenje 260.000 Slovenaca.⁴

104

Za odmazdu streljano je 100 Srba, svih slojeva stanovništva. Ubuđuće će, za svakog nemačkog vojnika na koga Srbi izvrše prepad i rane ga, biti svaki put bezobzirno streljano 100 Srba. Komandant armije« (AVII, reg. tor. 15/1®, jk. SA). U izveštaju od 2®, aprila '1941. piše: »LII AK sa 79. i 125. pd potčinjen K-di 11. AK. XLVI AK (mot.) u Vukovaru spreman za zadatke. XI AK je završio ulazak u nove rejone. 294. pd angažovana je za čišćenje od pojavljenih neregularnih jedinica na području: Janjevo i (12 km jugoistočno od Prištine) — Ogošte (21 km severozapadno od Vranja) — Lebane — Podujevo (AVII, NAV-T-78, r. 334, s. 6291203-4).

⁶ Izostavljeni tekst se odnosi na nemačke jedinice u Grčkoj.

¹ Snimak dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-501., r. 249, s. 1090.

² Dopisano rukom.

³ Oberkommando der Wehrmacht — Landesverteidigung (Vrhovna komanda Vermahta — Odeljenje teritorijalne odbrane).

⁴ Vidi dok. br. 46 i 58. Opširnije o tome vidi knjigu dr Metoda Mikuža »Pregled razvoja NOB u Sloveniji«, Vojno delo, Beograd, 1956, str. 64—68.

Preseljenje Slovenaca iz jugoslovenskih oblasti koje su nedavno pripale Rajhu mora zavisiti od pristanka voj. K-ta u Srbiji. Mora se izbeći da se neregulisanim odašiljanjem Slovenaca u Srbiju ne izazovu teškoće u ishrani već onih koji se tamo nalaze i da se ne pojave žarišta nemira usled nagomilavanja nezadovoljnih elemenata — imajući u vidu nezatnu jačinu trupa koje ostaju u zemlji.

Vojnoupravni k-t u Srbiji jedini je nadležan da odredi u kom broju pojedinačno, u kojim vremenskim razmacima i u kojim prostorijama Slovenci mogu biti prihvaćeni.

Umoljava se OKW da odobri takvo gledište, da podređeni organi ne bi preduzeli preuranjene mere.

I. A.
pot. Wagner [Wagner]

Nakon odašiljanja: K-di 2. A.

Vojnoupravnom komandantu u Srbiji

Razgovori u Mariboru
general Eerster (drž. savetnik Turner)⁵
(Po 1 primerak Ia, Qu)

F. d. R.
generalštabni major

VOJNOUPRAVNI KOMANDANT U SRBIJI⁶ i
Br. Na 79/pov.

⁵ Dopisano rukom.

⁶ Štambilj primaoca.

**PROGLAS KOMANDANTA NEMAČKIH TRUPA U BEOGRADU
OD APRILA 1941. KOJIM SE ODREĐUJU MERE ZA NORMA-
LIZACIJU ŽIVOTA I RADA NA OKUPIRANOJ TERITORIJI¹**

PROGLAS ZA ZAUZETU JUGOSLOVENSKU TERITORIJU

Na osnovu punomoćja, izdatog mi od strane vođe Rajha i Vrhovnog zapovednika nemačke oružane sile, naređujem sledeće:

I. Nemačka vojska obezbeđuje potpunu ličnu bezbednost i život stanovništva. Spokojni i mirni stanovnici nemaju se čega bojati.

II. Nasilja i dela sabotaze biće najstrože kažnjena. Za delo sabotaze smatra se svaka povreda ili oduzimanje proizvoda žetve, važnih sa vojnog gledišta, spremljene hrane, instalacije svakog vida kao i cepanje i vredanje zalepljenih objava. Pod naročitom zaštitom nemačke vojske su barake, vodne, gasne i električne instalacije, kao i umetnička blaga.

III. Svi pribori za radio-emisije, uključivši tu i amaterske emisione stanice, kao i svi sprovodnici električne struje, baterije i akumulatori, moraju se predati neodložno nadležnim vojnim vlastima kod najbliže mesne nemačke komandanture.²

Naročitim oglasom naređuje se predaja vatrenih oružja, kao i svih bojnih sredstava.

Predsednici opština su odgovorni za tačno izvršenje ove objave.

IV. Vojni sud kažnjava sledeća dela:

1. Neizvršenje obaveze o predaji aparata za radio-emisije, kao i naredbe o predaji vatrenog oružja i drugih ratnih oruđa.

2. Svako pomaganje lica, koja nisu nemačka, a nalaze se u okupiranoj oblasti.

3. Svako pomaganje bekstva građanskih lica u neokupiranoj oblasti.

¹ Proglas (na srpskohrvatskom jeziku) objavljen je u Zbirci naredbi i uputstava br. 1, izdanje Opštine grada Beograda 1941 (AVII, Nda, br. reg. 15/24, str. 6-8, k. 53). Prema sadržaju ovoga proglasa i njegovom mestu u ovoj zbirci može se pretpostaviti da je on nastao oko 20. aprila 1941. Dokumentat nije potpisan.

² U vezi s tim vojnoupravni komandant u Srbiji je izdao sledeću naredbu: »1. Sve otpremne radio-stanice, podrazumevajući tu i amaterske stanice, kao i za njihov pogon upotrebljive aparate za proizvodnju struje koji se mogu prenositi, baterije i akumulatori imaju se neodložno sa celim priborom predati najbližoj nemačkoj vojnoj jedinici. 2. Ko i protiv ove naredbe drži radio-otpreme stanice ma koje vrste biće kažnjen smrću, a u lakšim slučajevima robijom ili zatvorom« (AVII, Nda, reg. br. 15/24, str. 14, k. 53).

4. Svako predavanje izveštaja licima ili vlastima van okupirane oblasti, koja nanose štetu nemačkoj vojnoj sili u Rajhu.

5. Svako opštenje sa ratnim zarobljenicima.

6. Svaka uvreda nemačke vojne sile i njenih zapovednika.

7. Skupljanje na ulici, deljenje letaka, priređivanje javnih skupova i povorki, koji nisu prethodno odobreni od nemačkog komandanta, kao i svaka druga protivnemačka manifestacija.

8. Potstrekavanje na obustavu rada, zlonamerna obustava rada, štrajk i zatvaranje preduzeća.

V. Državne i opštinske vlasti, policija i škole treba i dalje da rade. One time služe sopstvenom stanovništvu. Njihovi šefovi odgovorni su za lojalno držanje prema okupatorskim vlastima. Oni koji su uposljeni u javnoj službi primaju i dalje dosadašnje prinadležnosti.

VI. Sva zanatska preduzeća, trgovačke radnje i banke moraju biti otvorene u interesu stanovništva. Bezrazložno zatvaranje radnji zabranjeno je.

VII. U interesu urednog i ravnomernog snabdevanja stanovništva zabranjuje se svako nagomilavanje robe za dnevnu potrebu (svako prekomerno stvaranje rezervi). Nagomilavanje može se smatrati sabotazom.

Saobraćaj potreban za dnevnu životnu potrebu građanskog stanovništva, naročito pak pijačni saobraćaj, ukoliko to dopuštaju vojne prilike, neće biti otežan.

Proizvođači i trgovci imaju i dalje robu za dnevnu upotrebu stavljati na raspoloženje.

VIII. Zabranjeno je povišenje cena i smanjenje svake vrste nadnica koje su postojale na dan okupacije, ukoliko izuzeci nisu posebno dozvoljeni.

IX. Nemačka i domaća valuta obavezno se moraju primati. Obračunski kurs iznosi 100 dinara = 5 rajhsmaraka. Kazniće se svaki drugi obračunski kurs.

Zakonska sredstva plaćanja su, pored jugoslovenskih platnih sredstava, nemački bonovi i kovani novac Rajhskreditkase.

Pored toga dozvoljeni su u platnom prometu nemački sitni novci od 1 i 2 pfeniga kao i 1, 2, 5 i 10 rajhspfeninga ili nemačkih pfeniga. U okupiranoj oblasti nisu zakonska platna sredstva rajhsbanknote, rentenpfening u vrednosti od 50 rajhspfeninga, koji važi u Nemačkom Rajhu. Oni zbog toga ne smeju doći u saobraćaj niti mogu biti primani.

X. Nemački vojnici i državljani Rajha plaćaće u gotovu svoje kupovine i naručeni rad. Trupe, umesto plaćanja u gotovu, izdavaće priznanice za izvršeni posao.

**NAREDBA VOJNOUPRAVNOG KOMANDANTA U SRBIJI OD
APRILA 1941. O ZAPLENI POLJOPRIVREDNIH PROIZVODA,
SIROVINA I POLUFABRIKATA NA TERITORIJI SRBIJE¹**

NAREDBA O ZAPLENI

Životne namirnice, sirovine i polufabrikati su od životne važnosti za privredu zauzetih oblasti. Njihov dovoljan dovoz za duže vreme ograničava se neprijateljskom blokadom. Zbog toga treba onim što se ima štedljivo raspolagati. Štedljivo ekonomisanje i pravična podela treba da obezbede ravnomerno zaposlenje pojedinih preduzeća. U interesu okupiranih oblasti zbog toga se zaplenjuju svi oni poljoprivredni proizvodi kojih ima u maloj količini, namirnice, sirovine, polufabrikati i ostali proizvodi i zvanično se njima gospodari.

Zaplena ne ukida svojinu, ali se ograničava sloboda raspolaganja. Prenošnje svojine na druga lica ili firme biće naredeno samo onda, ako je prenošenje potrebno u interesu opšte privrede.

§ 1. 1) Roba označena u Prilogu zaplenjuje se od stupanja na snagu ove Naredbe.²

2) Od zaplene izuzima se sva roba koja se nalazi u okviru redovnog snabdevanja domaćinstva.

§ 2. Zaplena ima za cilj da se pravni poslovi u pogledu zaplenjene robe i promene na njima (obrada i prerada), bez obzira na u § 3 utvrđene opšte izuzetke, smeju preduzimati samo sa odobrenjem merodavnih nemačkih službenih mesta. Pravnim poslovima jednake su odredbe u cilju egzekucije ili zatvora.

§ 3. 1) Bez dopuštenja po § 2 mogu do dalje naredbe:

a) robe (naročito sirovine, životne namirnice, stočna hrana, polufabrikati) da budu obrađivani i prerađivani u onim

¹ Dokument (na srpskohrvatskom jeziku) objavljen je u Zbirci naredbi i uputstava br. 1, izdanje Opštine grada Beograda, 1941 (AVII, Nda, br. reg. 16/2-1, str. 35¹—41, k. 53). Prema sadržaju ove naredbe, potpisu u njoj i njenom mestu u ovoj zbirci može se pretpostaviti da je ovaj dokumenat nastao posle 22. aprila 1941, tj. posle postavljanja vojnoupravnog komandanta u Srbiji.

² U tom prilogu su naznačene sledeće vrste robe koje će se zaplenjivati: poljoprivredni proizvodi, životne namirnice i stočna hrana, gvožđe i čelik, rude za oplemenjivanje, metali, plemeniti metali, kamene i zemlja — azbest, drago kamenje i poludrago kamenje, industrijska ulja i masti, vosak, smola, tutkalo, kaučuk i (kaučukovo imleko, tkanine i končane materije, kože, masti i krzna, sirovine i proizvodi hemijske industrije i sirovine i proizvode šumske i drvne industrije (AVII, Nda, br. reg. 15/2-1, str. 37—41, k. 53).

količinama u kojima je preduzeće istoga meseca prošle godine to obrađivalo i prerađivalo;

b) da se jednom preduzeću, čija sopstvena roba po broju 1, dopuštena za obradu i preradu nije dovoljna, dostavi roba za tu svrhu;

v) da preduzeća koja proizvode poljoprivredne proizvode, životne namirnice i stočnu hranu, obrađuju ih, prerađuju i dele, uključujući tu hotele i gostionice, predaju i nabavljaju one količine poljoprivrednih proizvoda koje su potrebne za redovno snabdevanje njihovoga kruga mušterija;

g) da trgovine i male zanatlijske radnje izdaju robu potrošaču ukoliko je to potrebno za redovno snabdevanje njihovoga kruga mušterija;

d) da se oblice i šumski sporedni proizvodi obrađuju, ili u svrhu obrade u sečeno drvo prodaju i seku;

2) Nadležna nemačka službena mesta mogu količine za obradu i preradu iz tačke 1, slova a) da odrede i na drugi način.

§ 4. 1) Ko je dobio na čuvanje zaplenjenu robu mora prvoga dana svakoga meseca a prvi put odmah po stupanju na snagu ove naredbe da napravi popis zaplenjene robe koja se nalazi u njegovom preduzeću, i to po vrsti robe, količini i mestu gde roba leži. Roba ima u popisu da se podeli po vrstama i da se obeleži po trgovačkom običaju.

2) Preduzeća za obradu i preradu, kao i trgovačka preduzeća za životne namirnice i poljoprivredu podnose svoje popise kao prijave mestima, koja će od nemačkih službenih mesta biti određena. Nadležno nemačko službeno mesto određuje vreme prijave.

3) Poljoprivredna preduzeća za proizvodnju i pojedinačne trgovačke radnje do dalje naredbe ne podležu propisima pod tačkom 1 i 2.

§ 5. 1) Nadležna nemačka službena mesta mogu od svakoga da traže obaveštenja o privrednim odnosima, zalihama, potrošnji, lagerovanju, kupovanju i prodaji robe, predmeta ili proizvoda svih vrsta. Pri tome se može narediti da se pokažu knjige, belezi ili ostali dokumenti, kao i dokazi o slanju uzoraka i probe robe, kao što se može narediti i to da se lično pojavi onaj koji je dužan da da obaveštenja.

2. Davanje obaveštenja može biti naredeno pismeno ili usmeno, naročitim zahtevom ili javnom objavom.

3. Obaveštenje ima se dati besplatno.

4. U tački 1. pomenuta nadležna mesta mogu u svako doba da pregledaju preduzeća, postrojenja i prostorije u kojima se roba proizvodi, smešta ili prodaje, ili se može smatrati da se tu nalazi.

§ 6. Ko čuva zaplenjenu robu mora s njom najpažljivije postupiti i na svaki način čuvati od kvarenja.

§ 7. 1) Ko namerno ili nepažljivo postupa protivno odredbama ove naredbe ili odredbama njenog Priloga biće kažnjen zatvorom i novčanom kaznom, ili jednom od ovih dveju kazni.

2) Roba na koju se bude odnosilo postupanje nesaglasno sa ovom naredbom, može da bude konfiskovana u korist jednog službenog mesta određenog u presudi. Ako kazna jedne određene osobe nije mogućna može se izvršiti i sama konfiskacija.

§ 8. 1) Za štetu koja proizađe primenom ove naredbe neće se plaćati obeštećenje.

2. Naredba stupa na snagu kada se objavi.

VOJNI ZAPOVEDNIK ZA SRBIJU

BR. 41

NAREDBA VOJNOUPRAVNOG KOMANDANTA U SRBIJI OD APRILA 1941. O POLICIJSKOJ VLASTI KOMANDANTA MESTA I KAZNAMA KOJE CE IZRICATI STANOVNIŠTVU OKUPIRANE SRBIJE ZA RAZNE VRSTE PRESTUPA¹

NAREDBA O POLICIJSKOJ VLASTI KOMANDANTA MESTA

Na osnovu dodeljenih mi ovlašćenja od strane Vođe i Vrhovnog komandanta naređujem sledeće:

1. Ukoliko delo kažnjivo po nemačkom pravu ima da bude presuđeno od vojnih sudova, na njega će biti primenjeno nemačko krivično pravo. Vojni sudovi mogu da sude kažnjiva dela koja su izvršena pre ulaska nemačkih trupa. Gonjenje nije obavezno. Prilikom suđenja dela koja su izvršili maloletnici mogu nemački sudovi kaznu koja prete da dosude nezavisno od godina starosti zločinca ako se on po svome razvoju može smatrati starijim od osamnaest godina.

¹ Dokument (na srpskohrvatskom jeziku) objavljen je u Zbirci naredbi i uputstava br. 1, izdanje Opštine grada Beograda, 1941 (AVII, Nda, br. reg. 15/2-1, str. 11—2, fc 53). Prema sadržaju ove naredbe, potpisu u njoj i njenom unestu u ovoj Zbirci može se pretpostaviti da je ona nastala posle 22. aprila 1941, tj. posle postavljanja vojnoupavnog komandanta u Srbiji.

2. Smrću će biti kažnjen svako koji u zaposednutoj oblasti predužme dela nasilja ili sabotaze ma koje vrste protiv nemačke vojske i njenih pripadnika ili postrojenja.

3. Ko obustavi posao u nameri da ošteti interese nemačke posade, ko isključi sa posla posloprimce ili ko vrši druge obustave rada, odnosno prekid poslovanja — biće kažnjen.

4. Skupljanje na ulici, proizvođenje i delenje letaka, priređivanje javnih skupova i povorki kao i učestvovanje u njima zabranjeno je i biće kažnjivo.

5. Protivnemačke manifestacije svake vrste, naročito neprijateljske i uvredljive izjave zabranjene su i biće kažnjene.

6. Ko u novinama ili časopisima objavljuje vesti koje mogu biti od štete Nemačkom Rajhu, ili čije je objavljivanje zabranjeno od strane nemačke okupacione vojske biće kažnjen.

7. Ko nenemačke radio-stanice javno ili u nekome skupu sluša, odnosno za to daje prilike, biće kažnjen. Izuzetak od toga čine nenemačke stanice koje okupaciona vojska javno objavom dopusti.

8. Ko radio vesti, neprijateljske prema Nemačkoj ili ostale vesti protiv Nemačke širi — biće kažnjen.

9. Kažnjavaće se svaki nedopušten odnos sa ratnim ili civilnim zarobljenicima koji se nalaze pod stražom nemačkih vlasti ili činovnika.

VOJNI ZAPOVEDNIK SRBIJE

BR. 42)

**ZAPOVEST KOMANDE 2. ARMIJE OD 2. MAJA 1941. POTČI-
NJENIM JEDINICAMA ZA SMENJIVANJE OPERATIVNIH
KORPUSA I DOVOĐENJE POSADNIH DIVIZIJA NA TERITO-
RIJU JUGOSLAVIJE'**

KOMANDA 2. ARMIJE
Br. ..²/41, str. pov.

A. H. Qu., 2. 5. 1941.

35 primeraka

Kontrolni br
čas.

Armijska zapovest br. 12

1) Radi smenjivanja divizija⁴ *K-de XI AK* i *K-de LI AK* predviđeno je dovođenje niže navedenih divizija 15. talasa, i to (naznačeno vreme nije konačno utvrđeno):⁵

704. *pd* E-transportom, iskrcavanje zapadno od Beograda 9. 5—16. 5.41.

714. *pd* E-transportom, iskrcavanje zapadno od Beograda 22. 5 — 29. 5. 41.

717. *pd* E-transportom, iskrcavanje u okolini Temišvara 19.5 — 27. 5.41.

718. *pd* kopnenim putem za Hrvatsku od 15. 5 — 30. 5.

2) Od tih divizija, za upotrebu na staroj srpskoj teritoriji i teritoriji pod nemačkom zaštitom predviđene su:

704, 714, 717. *pd*.

¹ Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-312, r. 1122, s. 933(1117).

² Broj je nečitljiv.

³ i ⁴ U dopuni ove zapovesti od 4. maja 1941: piše: »Smenjivanje delova pešadijskog puka »Grosdojčland« izvršiće 714. *pd* prema upustvima 11. AK (AVII, NAV-T-501, r. 249, s. 1044-5). Međutim, dok ne stigne 714. *pd*, delove pp »Grosdojčland« koji se nalaze u Beogradu smeniti će 1. puk 183. *pd* i u njemu ostati do 14. maja 1941. god. (AVII, NAV-T-312, r. 1122, s. 933(1879)). Opširnije o smenjivanju jedinica 2. armije i o njihovom prebacivanju i transportovanju s teritorije Jugoslavije u pravcu Minhena vidi Operacijski dnevnik Operativnog odeljenja 2. armije od 25. aprila do 20. juna 1941 (AVII, NAV-T-312, r. 1076, s. 9279849-80).

⁴ O dislokaciji divizija 11. i 51. korpusa vidi dok. br. 45 i 48.

⁵ Vidi dok. br. 44 i 56. Vreme iskrcavanja divizija 15. talasa utvrđeno je dopunom zapovesti od 4. maja 1941. U njoj se kaže: »704. pešadijska divizija iskrcaće se od 7—10.5. zapadno od Beograda, 714. pešadijska divizija iskrcaće se od 16—21.5. u Temišvara, 717. pešadijska divizija iskrcaće se od 20—24.5. zapadno od Beograda. Armijsku zapovest br. 12 treba u tome smislu izmeniti. Pešadijski puk »Grosdojčland« — ukreno vreme od 16—21.5. zapadno od Beograda« (AVII, NAV-T-501, r. 249, s. 1044-5).

Na teritoriji Hrvatske:

718. *pd*.

3) Pp »Grosdojčland« već od 16. 5. 41. evakuisaće se u cilju odmora i popune.

K-da LI AK preduzeće potrebno da se jedinice pešadijskog puka »Grosdojčland« koje su u Beogradu potčinjene komandantu armijskog pozadinskog rejona smene 1 pukovskim štabom, sa 2 bataljona i pukovskim delovima 183. *pd* do 14. 5. 41. u 12,00 časova.⁴

K-da XI AK preduzeće potrebno da se do istog vremena smene jedinice pp »Grosdojčland« upotrebljene severno od Dunava.⁷

4) O vremenu izdvajanja i transportovanja *A-brdd*, 294, 132. i 183, *pd* nije još ništa poznato. Za transportovanje 60. *pd* (mot.) zasada je predviđeno vreme od 17. 5. do 27. 5. 41.

Za *K-du* 2. armije
načelnik štaba

⁷ Vidi dok. br. 45.

⁸ Potpis nečitak.

BR. 43)

**OBAVEŠTENJE NEMACKOG DRŽAVNOG SEKRETARA OD
5. MAJA 1941. MINISTARSTVU SPOLJNIH POSLOVA DA NE-
MAČKI VOJNI KOMANDANT U NEGOTINU NIJE DOZVOLIO
BUGARSKIM JEDINICAMA DA POSEDNU TAJ REJON'**

Berlin, 5. maj 1941.

St. S² br. 304

Bugarski poslanik mi je danas saopštio da bugarska vojska, kao što je poznato, ima pravo da opet zaposedne male delove državne teritorije na zapadnoj bugarskoj granici, koje je Bugarska i izgubila ugovorom u Nejiu.³ U Caribrodu⁴ i Bosiljgradu je to sprovedeno bez smetnji. Bugarska vojska treba isto tako da zaposedne i sasvim malo granično područje koje se nalazi najsevernije (vidi priloženu kartu).⁵ Međutim, vojni komandant u Negotinu se je tome usprotivio i nije dozvolio Bugarima da pređu granicu. Poslanik moli da se vojnim komandama, a naročito onoj u Negotinu, pošalje direktiva da Bugari imaju pravo da uđu u navedeni prostor. Poslanik mi je tom prilikom pokazao na većoj geografskoj karti da je reč o tome da se na svim mestima bugarska granična linija pomeri do vododelnice koju su Jugosloveni, iz vojnih razloga, prekoračili svojevremeno (u Nejiu) prema istoku.

¹ Snimak dokumenta (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-120, r. 200, s. 153214.

² Staatsekretär (državni sekretar)

³ Nejski ugovor je potpisan 27. septembra 1919. u Neji-sir-Senu (iNeully-sur-Seine), u blizini Pariza, između savezničkih sila i država koje su im se pridružile, s jedne strane, i Bugarske, s druge strane. Ovim ugovorom, koji je stupio na snagu 9. avgusta 1920, okončano je ratno stanje između Bugarske i Srbije. Ugovor je imao 13 poglavlja sa 291 članom. Jedna od klauzula tog ugovora odnosila se na zapadnu granicu Bugarske prema Kraljevini SHS, a bila je u skladu sa Bukureškim mirom od 10. avgusta 1913. Tada su jedino ispravljene granice u oblasti Strumioe, Bosiljgrada i Dimitrovgrada, i to u korist Kraljevine SHS. Ona je tada dobila 2566 km² nove teritorije (Vojna enciklopedija, Beograd, 1964, sveska 6, str. 151—152).

⁴ Sada: Dimitrovgrad.

⁵ Redakcija nije našla tu kartu.

Odgovorio sam poslaniku da mi je poznato da bugarskoj vojsci treba da budu prepuštena samo prva dva navedena područja,⁶ ali da ću se ipak za tu stvar zauzeti.⁷

Pot. Vajczeker⁸

Gospodinu R. A. M.⁹
Gospodinu U. St. S. Pol.¹⁰
Gospodinu Dg. Pol."
Gospodinu poslaniku Riteru
Gospodinu U. St. S. Recht¹²

BR. 44

**ZAHTEV OPUNOMOĆENIKA MINISTARSTVA SPOLJNIH
POSLOVA U SRBIJI OD 5. MAJA 1941. MINISTARSTVU
SPOLJNIH POSLOVA DA ZEMUN SA OKOLINOM OSTANE U
SASTAVU SRBIJE'**

Telegram
(Geh. Ch. V.)²

Beograd, 5. maj 1941.

Prijem: 5. maj 1941, 20,05 časova

Br.'126 od 5. 5.

U vezi s telegramom od 24. br. 48.³

+) kod Pol. I. M⁴

⁴ Vidi dok. br. 5 i 35.

⁷ U vezi s tim, Vrhovna komanda Vermahta je 6. juna 1941. obavestila svoje potčinjene komande:

»Prema saopštenju Ministarstva inostranih poslova Bugarske treba, prema ugovoru u Nejiu, da ponovo zadrži zemljišni pojas istočno od reke Timoka. Nova bugarska granica proteže se uzduž istočne obale Timoka od ušća u Dunav do zapadno od Halova, a od ove tačke prema jugoistoku do dosadašnje jugoslovensko-bugarske granice.

Odobrava se posjedanje ove oblasti od strane bugarskih trupa. Sve ostalo Oko predaje teritorije regulisaće Komanda kopnene vojske« (AVII NAV-T-77, r. 614, s. 1801227-«).

⁸ Emest Vajczeker (Ernest Weizsäcker)

⁹ Reichsaussenminister (ministar spoljnih poslova)

¹⁰ Unterstaatesekretär, politische Abteilung (državni podsekretar, političko odeljenje)

¹¹ Dirigent der politische Abteilung (pomoćnik načelnika političkog odeljenja).

¹² Unterstaatsekretär Recht (državni podsekretar za pravo) .

¹ Snimak telegrama (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-120, r. 200, s. 153215-6.

² Geheim Chiffrierverfahren (poverljivo, šifrovano)

³ Taj telegram redakcija nije našla.

⁴ Politische (Abteilung des) Innenministeriums (političko odeljenje Ministarstva unutrašnjih poslova)